

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

(आ.व. २०७५/७६ - २०७७/७८)

छेडागाड नगरपालिका वडा नं. ४, जेवा, जाजरकोट

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीमा संलग्न संस्थाहरू

आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग

नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना
काठमाण्डौ, नेपाल
तथा

International Fund for Agricultural Development (IFAD)

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रकृत्यामा सहजीकरण गर्ने संस्थाहरू

ईकार्डस् नेपाल तथा प्राक्टिकल सोलुसन कन्सल्टेन्सी नेपाल (जे भी)

पो.ब.नं. ८११५, काठमाण्डौ

फोन नं.: ०१-५१४७१६६ (ईकार्डस)

०१-४७८४५७६ (प्राक्टिकल सोलुसन)

छेडागाड नगरपालिका
नगरपालिकाको कार्यालय, छेडागाड, जाजरकोट
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

मिति

शुभकामना

जाजरकोट जिल्ला जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले अति संकटासन्न जिल्लाहरू मध्येमा पर्ने भएकोले यसबाट यहाँका कृषक लगायत प्रायः सबै मानिसहरूमा प्रतक्ष्य रूपमा नकारात्मक असरहरू परिरहेको देखिन्छ । यहाँका बासिन्दाहरू प्रायः निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीमा निर्भर भएकोले यस नगरपालिकाका प्रायः सबै वडाका किसानहरूमा जलवायुका कारण खेती प्रणालीमा विविध प्रकारका असरहरू देखिएका छन् । यस नगरपालिकाको वडा नं. ४ मा खडेरी, बालीरोग, भूक्षय, पहिरो, आगलागी, मिचाहाभार, हावाहुरी र बाढीका कारण उत्पादनमा कमि हुनुका साथै पशु तथा मानिसहरूमा रोगको प्रकोप आदि देखिएका छन् । यिनै पक्षहरूलाई मध्यनजर गर्दै नेपाल सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालय, पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले यस नगरपालिकाको वडा नं. ४ मा देखिएका प्रमुख प्रकोपहरूको पहिचान गरी त्यस्ता प्रकोपहरूसँग जुध्नको लागि आगामी तीन वर्षको लागि स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरि कार्यान्वयनमा समेत केहि मात्रामा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग समेत गर्ने गरि कार्यक्रम सञ्चालन भैरहेको जानकारी पाउँदा अति नै खुसि लागेको छ ।

यस तीन वर्षे अनुकूलन कार्ययोजनाले यस वडामा देखिएका जलवायु परिवर्तनका कारण सिर्जित प्रकोपहरूको धेरै हदसम्म सम्बोधन गर्ने विश्वास लिएको छु । यो कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि आवश्यक पर्ने आर्थिक, प्राविधिक तथा अन्य आवश्यक श्रोत साधनहरूको व्यवस्थापन गर्न नगरपालिकाको तर्फबाट सदैव सहयोग रहने छ । यो कार्ययोजना तयारी तथा कार्यान्वयनको लागि आर्थिक सहयोग गर्ने कृषि विकासका लागि अन्तराष्ट्रिय कोष तथा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्नु हुने नेपाल सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालय, पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनालाई धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहान्छु । त्यसै गरि यो योजना तयारीको प्रकृत्यामा सहजीकरण गर्ने ईकार्डस् नेपाल तथा प्राकृतिकल सोलुसन कन्सल्टेन्सी नेपाल र पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना जिल्ला कार्यक्रम टिम तथा यो कार्ययोजना तयारीमा अहोरात्र खटिने यस वडाका जन प्रतिनिधीहरू, राजनितिक दलहरू, शिक्षक, समाजसेवी, महिला, दलित लगायत सहभागी सम्पूर्ण निकाय तथा व्यक्तिहरूलाई प्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

अन्त्यमा, यो कार्ययोजना तयार भै कार्यान्वयनको प्रक्रियामा रहेकोमा वडा नं ४ का सम्पूर्ण बासिन्दाहरूमा बधाई ज्ञापन गर्दै सफल कार्यान्वयनको अग्रिम शुभकामना प्रकट गर्दछु ।

धन्यवाद !

.....
लाल बाहादुर महतारा
प्रमुख

छेडागाड नगरपालिका वडा नं ४ को कार्यालय कर्णाली प्रदेश, जेवा, जाजरकोट

मिति

स्थानीय अनुकूलन योजनाको सन्दर्भमा

जलवायु परिवर्तनका असरहरूबाट प्रभावित समुदायहरूमा पर्ने जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न यस नगरपालिका तथा वडा नं. ४ ले यस वडामा बसोबास गर्ने समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि गर्ने र जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समुदाय र घरधुरीहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न यस वडा अन्तर्गतका बहुसरोकारवाला लगायत जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित घरधुरीहरूको प्रत्यक्ष सहभागितामा यो तीन वर्षीय स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ। यस योजनाको कार्यान्वयन पछि प्रभावित घरधुरी र समुदायको अनुकूलन क्षमता विकास गर्न सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ।

विश्वव्यापी रूपमा बढ्दै गएको जलवायु परिवर्तनको असरबाट संसारका गरिब र अतिकम विकसित मुलुकहरू धेरै प्रभावित भएका छन्। मानवीय कृयाकलापका कारणले हरितगृह ग्यासको उत्सर्जनसँगै जलवायु परिवर्तनको दर बढ्न गई यससँग सम्बन्धित जोखिम यस वडामा पनि प्रतक्ष्य रूपमा महशुस गरिएको छ। खडेरी, मानवरोग, बालीरोग, पशुरोग, भूक्षय, पहिरो, आगलागी, मिचाहाभार, हावाहुरी र बाढी जस्ता असर यस वडाका समुदायले पनि महसुस गरेका छन्। जसले गर्दा यहाँको जिविकोपार्जनको मुख्य आधार कृषि उपजमा नकारात्मक असर पर्न थालेको छ।

यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा आर्थिक सहयोग गर्ने कृषि विकासका लागि अन्तराष्ट्रिय कोष, आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्ने नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनालाई धन्यवाद ज्ञापनका साथै यस योजनाको कार्यान्वयन प्रक्रियामा समेत अझ सक्रिय सहयोग तथा सहकार्यको अपेक्षा गर्दछौं। यो योजना तयारीको प्रक्रियामा सहजीकरण गर्ने ईकार्डस् नेपाल तथा प्राक्टिकल सोलुसन कन्सल्टेन्सी नेपाल लगायत यो योजनालाई सुसज्जित स्वरूप प्रदान गर्न सहयोग गर्ने पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना जिल्ला कार्यक्रम संयोजक लगायत सहभागी सम्पूर्ण निकाय तथा व्यक्तिहरू प्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु।

धन्यवाद !

गणेश बहादुर थापा

अध्यक्ष

विषय सूची

संकेतसूची -----	VI
शब्दावलीहरू -----	VII
सारांश -----	XII
परिच्छेद १ : स्थानीय अनुकूलन योजनाको औचित्य तथा मान्यता -----	१
१.१ औचित्य तथा मान्यता -----	१
१.२ सुदृढ स्थानीय अनुकूलन योजनाको अवधारणा/मान्यता -----	२
परिच्छेद २: परिचय-----	४
२.१ छेडाखोला उप-जलाधार क्षेत्रको संक्षिप्त परिचय-----	४
२.१.१ भू-क्षय -----	५
२.१.२ पहिरो -----	६
२.१.३ वन विनाश -----	८
२.१.४ आगलागी -----	९
२.२ छेडागाड नगरपालिका-----	१०
२.३ छेडागाड नगरपालिका वडा नं. ४-----	११
२.३.१ अवस्थिति तथा भूउपयोग-----	११
२.३.२ माथिल्लो तथा तल्लो तटीय सम्बन्ध -----	११
२.३.४ आर्थिक अवस्था -----	१३
२.३.५ प्राकृतिक स्रोतको अवस्था-----	१४
२.३.६ सामुदायिक विकास -----	१५
२.४ जलवायुको अवस्था -----	१५
परिच्छेद ३ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना सुदृढीकरणका प्रयास तथा प्रकृयाहरू-----	१८
३.१ स्थानीय अनुकूलन योजना तयारीका चरणहरू -----	२०
३.१.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि -----	२०
३.१.२ जलवायु संकटासन्नता लेखाजोखा तथा अनुकूलन योजना तर्जुमा -----	२१
३.१.२.१ मौसमी पात्रो-----	२५
३.१.२.२ ऐतिहासिक समय रेखा -----	२६
३.१.२.३ स्रोत तथा प्रकोपको नक्साङ्कन तथा पुष्ट्याई -----	२९
३.१.२.४ संकटासन्न घरधुरी तथा वर्ग पहिचान -----	२९
३.१.२.५ वडास्तरीय जलवायु संकटासन्नता लेखाजोखा -----	३०
३.१.२.६ प्रकोप स्तरीकरण-----	३१
३.१.२.७ जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरूको विश्लेषण -----	३१
३.२ अनुकूलनका उपायहरू/विकल्पहरूको पहिचान तथा छनौट गर्ने आधारहरू-----	३३
३.३ महिला, दलित, विपन्न तथा पछाडि पारिएका वर्गमा जोखिमहरूको विश्लेषण -----	३८
३.४ भावी जलवायु परिदृष्य लेखाजोखा तथा उच्च अनुकूलन क्षमता परिकल्पना -----	३९
३.५ सेवा प्रदायक संस्थाको विवरण -----	४०

३.६ योजना प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको समायोजन -----	४२
३.७ अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन -----	४२
३.८ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण -----	४२
३.९ अनुगमन तथा मूल्यांकन -----	४४
३.१० द्वन्द्व व्यवस्थापन -----	४५
३.११ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना -----	४५

तालिकाहरू

तालिका १ : छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रको भुउपयोगिता परिवर्तनको विवरण.....	४
तालिका २ : छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रको तल्लो तटीय र माथिल्लो तटीय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्ध.....	४
तालिका ३ : छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रमा सन् १९९५ देखि २०१८ सम्मको भुक्षयको अवस्था	६
तालिका ४ : छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रमा पहिरोको भुक्षयको अवस्था	७
तालिका ५ : सन् १९९५ देखि २०१८ सम्ममा छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रको वनको अवस्था	८
तालिका ६ : छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रमा भएका आगलागीका घटनाहरू.....	९
तालिका ७ : छेडागाड नपाका वडाहरूको संक्षिप्त विवरण.....	१०
तालिका ८ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को भूउपयोग	११
तालिका ९ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को तल्लो र माथिल्लो तटीय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्ध.....	१२
तालिका १० : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को घरधुरी विवरण.....	१२
तालिका ११ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ जातजातिको विवरण.....	१२
तालिका १२ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ बसोवास विवरण	१२
तालिका १३ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को खाद्यान्न उपलब्धताको अवस्था	१३
तालिका १४ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ मा पशुहरूको अवस्था.....	१४
तालिका १५ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ का मुख्य बालीहरू.....	१४
तालिका १६ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ मा रहेका सामुदायिक वनहरूको विवरण.....	१४
तालिका १७ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ मा रहेका पानीका मुहानको विवरण.....	१५
तालिका १८ : सामुदायिक विकासका पूर्वाधारहरूको अवस्था.....	१५
तालिका १९ : छेडागाड नपाको स्थानिय अनुकूलन योजना तर्जुमाको क्रममा संलग्न सहभागीहरू.....	२१
तालिका २० : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को सहभागितामूलक मौषमी पात्रो.....	२५
तालिका २१ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को सहभागितामूलक समयरेखा.....	२६
तालिका २२ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को जलवायुजन्य जोखिमको आधारमा घरधुरीहरूको वडागत स्तरीकरण....	३०
तालिका २३ : प्रकोप संकटासन्नता जोडागत वडा स्तरीकरण.....	३१
तालिका २४ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ का मुख्य प्रकोपहरूको जोडागत स्तरीकरण.....	३१
तालिका २५ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ मा रहेका जिवीकोपार्जनका सम्पतिहरूको विवरण	३२
तालिका २६ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ मा अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण.....	३३
तालिका २७ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ मा प्रकोप संकटासन्नता वर्गको विश्लेषण.....	३८
तालिका २८ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ मा रहेका सेवा प्रदायकहरूको विवरण.....	४०
तालिका २९ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ मा महिला र पुरुषको कार्य विभाजन विश्लेषण.....	४३
तालिका ३० : छेडागाड नपा मा महिला र पुरुषको निर्णय प्रक्रियाका उत्तरदायित्व र पहुच विश्लेषण.....	४३
तालिका ३१ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकन खाका.....	४४
तालिका ३२ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना.....	४६

नक्साहरू

नक्सा १ : छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रको अवस्थिति नक्सा (स्थानिय तह सहित).....	५
नक्सा २ : छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रको भूक्षयको अवस्था	६
नक्सा ३ : छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रमा रहेका पहिरोहरूको नक्सा	७
नक्सा ४ : छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रमा विगत २३ वर्षको वन विनाशको अवस्था.....	८
नक्सा ५ : छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रमा भएका आगलागीका घटनाहरू नक्साङ्कन.....	९
नक्सा ६ : छेडागाड नपाको नक्सा	१०
नक्सा ७ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को भूउपयोग नक्सा	११
नक्सा ८ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को भूउपयोग परिवर्तनको अवस्था	२२
नक्सा ९ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ मा रहेका पहिरोहरूको अवस्थिती.....	२२
नक्सा १० : छेडागाड नपा वडा नं. ४ मा भूक्षयको अवस्था.....	२३
नक्सा ११ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को आगलागीको अवस्था.....	२३

चित्रहरू

चित्र १ : छेडागाड नपा वडा नं. २ को विगत ३० वर्षको जलवायु प्रवृत्ति.....	१६
चित्र २ : छेडागाड नपा वडा नं. २ को विगत ३० वर्षको तापक्रम वृद्धि तथा वर्षाको प्रवृत्ति.....	१७
चित्र ३ : सुदृढ लापा तयारी प्रारूप.....	१९
चित्र ४ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को संकटासन्नता	३०
चित्र ५ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ मा रहेका सेवा प्रदायक संस्थाहरू.....	४१

अनुसूचिहरू

अनुसूची १ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को प्रकोप तथा अनुकूलन क्षमता विश्लेषण र मापन तालिका-----	५३
अनुसूची २ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ का घरधुरीहरूको संकटासन्नता विवरण -----	५५
अनुसूची ३ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना अनुमोदन-----	६६

संकेतसूची

ASHA	Adaptation for Smallholders in Hilly Areas / पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना
GIS / जिआइएस	Geographic Information System / भौगोलिक सुचना प्रणली
IFAD / आइफाड	International Fund for Agricultural Development / कृषि विकासका लागि अन्तराष्ट्रिय कोष
LAPA / लापा	Local Adaptation Plans for Actions / स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना
LGCDP	Local Governance and Community Development Programme
NAPA / नापा	National Adaptation Programme of Action / राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम
उ.मा.वि.	उच्च माध्यमिक विद्यालय
गापा	गाउँपालिका
गाविस	गाउँ विकास समिति
जिसस	जिल्ला समन्वय समिति
मा.वि.	माध्यमिक विद्यालय
सा.व.	सामुदायिक वन
सा.व.उ.स.	सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

शब्दावलीहरू

१. मौसम (Weather)

कुनै निश्चित स्थान वा क्षेत्रको वायुमण्डलको दैनिक वा छोटो अवधिको व्यवहार वा अवस्था, जसले तापक्रम, वर्षा, हावा, वायुमण्डलीय चाप र सापेक्षिक आर्द्रता जनाउँछ, यसलाई मौसम भनिन्छ। यो प्रत्येक दिन (दिनभित्र पनि फरक प्रहर), हप्ता र महिनामा परिवर्तन भइरहन्छ।

२. जलवायु वा हावापानी (Climate)

लामो अवधिको (सामान्यतः ३० वर्ष) को मौसमको औसत अवस्थालाई जलवायु भनिन्छ। सामान्यतया जलवायु स्थान, ऋतु विशेष अनुसार फरक तर स्थिर रहन्छ। यसका सूचकहरू (Parameters) मौसमको जस्तै हुन्।

३. जलवायु परिवर्तन (Climate Change)

दशक वा लामो समयको अन्तराल एवं दीर्घकालीन अवधिमा जलवायुका अवस्थामा आउने औसत परिवर्तनलाई जलवायु परिवर्तन भनिन्छ। यसको मापन तथ्यांकशास्त्रीय विधिबाट गरिन्छ जसमा पृथ्वीको निश्चित स्थान वा भूपरिधिमा देखिने परिवर्तनको गणना गरिन्छ।

जलवायु परिवर्तन प्राकृतिक र पृथ्वीको आन्तरिक वा बाह्य दबाव (जस्तै, सौर्य चक्र, ज्वालामुखी विष्फोटन आदि) तथा मानवजन्य (जस्तै, भूउपयोग परिवर्तन, वायुमण्डलमा विद्यमान ग्यासहरूको सन्तुलन परिवर्तन, हरितगृह ग्यासको अत्यधिक उत्सर्जन आदि) कारणहरूले हुने मान्यता रहेको छ। जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धि १९९२ को धारा १ मा उल्लेख भए अनुसार प्राकृतिक कारण लगायत मानवीय गतिविधिका कारणले मापनयोग्य समयावधिमा वायुमण्डलको सन्तुलनमा आएको परिवर्तनलाई जलवायु परिवर्तन भनिएको छ।

४. हरितगृह ग्याँसहरू (Green House Gases)

वायुमण्डलभित्र तापक्रम सञ्चय गर्ने ग्यासहरूलाई हरितगृह ग्यास (Green House Gases, GHGs) भनिन्छ। विश्वव्यापी उष्णीकरण र जलवायु परिवर्तनको लागि यी ग्यासहरू जिम्मेवार रहेको मानिन्छ। क्योटो अभिसन्धि १९९७ को अनुसूची १ अनुसार हरितगृह ग्याँस अन्तर्गत कार्बनडाईअक्साईड (CO₂), मिथेन (CH₄), नाईट्रस अक्साईड (N₂O), हाईड्रोफ्लोरो कार्बन (HFC), परफ्लोरो कार्बन (Perfloro Carbons (PFC), सल्फर हेक्जाफ्लोराईड (Sulphur Hexafluoride (SF₆) गरी ६ किसिमका ग्याँसहरू पर्दछन्। कतारको दोहामा सम्पन्न CoP ले नाइट्रोजन ट्राईफ्लोराईड (NF₃) लाई थप गरेकोले हरितगृह ग्याँसको संख्या ७ पुगेको छ।

५. जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धि (United Nations Framework Conventions on Climate Change, UNFCCC) १९९२

जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धि (United Nation Framework Convention on Climate Change) १९९२ मा रियो दि जेनेरियोमा भएको पृथ्वी सम्मेलनबाट स्थापना भएको संयन्त्र हो।

यो विश्वका विभिन्न राष्ट्रहरूले विश्वमा जलवायु परिवर्तन भइरहेको महसुस गरेर त्यसका लागि बनेको महासन्धि हो । यसलाई १९९६ देशहरूले अनुमोदन (Ratify) गरेका छन् भने १९९४ देखि कार्यान्वयन भएको हो । यस महासन्धिको मुख्य उद्देश्य वायुमण्डलमा हरितगृह ग्याँसलाई प्रतिवद्धता अनुसारको मात्रामा निश्चित समयभित्र स्थिर राख्दै जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणमा विश्वव्यापि प्रयास गर्नु र जलवायु परिवर्तनका असरहरूलाई समेत न्यूनीकरण गरी अनुकूलन क्षमता बढाउनु रहेको छ ।

६. पक्ष राष्ट्रहरूको सम्मेलन (Conference of Parties, COP)

पक्ष राष्ट्रहरूको सम्मेलन वा कन्फरेन्स अफ पार्टिज भन्नाले UNFCCC का पक्ष देशहरूको सम्मेलनलाई जनाउँछ । यो UNFCCC को सबैभन्दा शक्तिशाली निकाय हो र यो सम्मेलन वर्षमा एक पटक हुने गर्दछ । हालै पोल्याण्डको क्याटोभिसमा सम्पन्न भएको सम्मेलन पक्ष राष्ट्रहरूको २४ औँ सम्मेलन हो ।

७. जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अन्तरसरकारी निकाय (Inter governmental Panel on Climate Change, IPCC)

जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अन्तरसरकारी निकायले जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी आधिकारिक, सत्य, वैज्ञानिक ज्ञान र बुझाइ प्रदान गर्दछ । यस संस्थाले जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी तथ्याङ्कहरूको अध्ययन, विश्लेषण र प्रक्षेपण गरी नीति निर्धारण गर्न विश्व समुदायलाई सचेत गराउने काम गर्छ । यो सन् १९८८ मा स्थापित अन्तरसरकारी नियोग हो जसले मानव सिर्जित जलवायु परिवर्तनका असरहरूबारे मूल्याङ्कन गर्दछ । यसले सन् २००७ मा नोबेल पुरस्कार समेत पाएको थियो । जलवायु परिवर्तनका सन्दर्भमा यस संस्थाको धारणा नै आधिकारिक मानिन्छ ।

८. अनुकूलन (Adaptation)

परिवर्तित वातावरणसँग मिल्दो जीवनशैली अर्थात जीवले आफ्नो अस्तित्व बचाउन वरिपरिको वातावरणसँग बाहिरी रूप, संरचना तथा प्रक्रियामा परिवर्तन गरेर आफैले आफूलाई वातावरणमा अनुकूल हुने र जलवायु परिवर्तनको प्रभावलाई बुझेर सो अनुरूप ढाल्ने प्रकृत्यालाई अनुकूलन भनिन्छ । अनुकूलनले जलवायु परिवर्तनले गर्दा हुने असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्नुका साथै यसबाट फाइदा लिन सक्ने सम्मका कुराहरूलाई समेट्छ ।

९. राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (National Adaptation Programme of Action, NAPA)

अति कम विकसित मुलुकहरूमा जलवायु परिवर्तनको जोखिमको मूल्याङ्कन गर्ने र उपयुक्त अनुकूलन सम्बन्धी उपायहरूको पहिचान गरी जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी समस्या र चुनौतीहरूलाई वैज्ञानिक ढङ्गले सम्बोधन गर्न तयार पारिएको राष्ट्रिय कार्य योजना नै राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (NAPA) हो । यसमा जलवायु परिवर्तनका तत्कालिक असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने र जलवायु परिवर्तनका मुद्दाहरूलाई राष्ट्रिय विकास योजनामा मूलप्रवाहीकरण गर्ने उद्देश्य राखिएको हुन्छ । नेपाल सरकारले सन् २०१० मा राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम तयार पारी सार्वजनिक गर्‍यो जसमा ६ ओटा क्षेत्रहरू (कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, जलस्रोत तथा ऊर्जा, जलवायु सिर्जित प्रकोपहरू, वन तथा जैविक विविधता, जनस्वास्थ्य र शहरी बसोबास तथा पूर्वाधार) मा विभिन्न अनुकूलनका कार्यक्रमहरू पहिचान गरी सूचीकृत गरिएको छ ।

१०. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (Local Adaptation Plan of Action, LAPA) र स्थानीय अनुकूलन योजनाको राष्ट्रिय संरचना (Local Adaptation Plan of Action, LAPA Framework)

जलवायु परिवर्तनका स्थानीय असरहरूलाई न्यूनीकरण गरी संकटासन्न समुदाय तथा घरपरिवारको अनुकूलन क्षमता बृद्धि गर्न स्थानीय सरोकारवाला, सेवाप्रदायक र सेवाग्राहीहरूको प्रत्यक्ष सहभागितामा तयार पारी कार्यान्वयन गरिने योजनालाई स्थानीय अनुकूलन योजना (Local Adaptation Plan for Action, LAPA) भनिएको छ । यसमा विशेष गरी राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रमले पहिचान गरेका सङ्कटासन्न क्षेत्र तथा अनुकूलनका कार्यक्रमहरूलाई स्थानीय विकास योजनाहरूमा समाहित गर्ने उद्देश्य राखिएको छ । स्थानीय अनुकूलन योजना निर्माणका लागि नेपाल सरकारले नमूना परीक्षण समेत गरी वि.सं. २०६८ मा स्थानीय अनुकूलन योजना प्रारूप (LAPA Framework) अनुमोदन गरी यसको कार्यान्वयनमा ल्याएको छ ।

११. लैंगिक समानता (Gender Equality): महिला तथा पुरुषबीच सबै पक्ष र तहहरूमा समान अवसर र समान लाभ हासिल भएको अवस्था नै लैङ्गिक समानता हो ।

१२. लैङ्गिक समायोजन (Gender Integration) भन्नाले आयोजनाको निर्माण, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका चरणहरूमा लैङ्गिक असमानता र भिन्नतालाई पहिचान गरि सम्बोधन गर्ने प्रक्रियालाई बुझाउँछ ।

१३. प्रजनन भूमिका (Reproductive role)

यस कार्य अन्तर्गत दुई किसिमका घरायसी कामहरू पर्दछन् । (१) जैविक (जस्तै: बच्चा जन्माउनु) र (२) सामाजिक (जस्तै: बच्चाहरूको स्याहार गर्ने, भान्साको काम, बजार जानु, परिवारको स्वास्थ्यको हेरविचार एवं अन्य घरायसी कार्यहरू गर्ने, जुन कार्यको आर्थिक मान्यता कम हुन्छ र आम्दानी पनि हुँदैन) । सामाजिक भूमिका निर्वाहमा बढी श्रम र समय लाग्छ । महिला तथा बालिकाहरूले नै प्राय यस्ता काम गर्ने गर्दछन् ।

१४. सङ्कटासन्नता (Vulnerability)

जलवायु विषमता लगायत जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल असरहरूको प्रतिकार गर्ने वा अनुकूलित हुन सक्ने क्षमताको अवस्थालाई सङ्कटासन्नता भनिन्छ । प्राकृतिक तथा मानवीय प्रणालीको संवेदनशीलता तथा न्यून अनुकूलन क्षमताले सङ्कटासन्नता बढाउँछ ।

१५. भौगोलिक सूचना प्रणाली (Geographic Information System, GIS)

साधारणतः पृथ्वीका निश्चित स्थानहरूको भौगोलिक अवस्थिति सम्बन्धी सूचना प्रणालीलाई भौगोलिक सूचना प्रणाली (Geographic Information System, GIS) भनिन्छ । यो प्रणाली यसरी बनाइएको हुन्छ, जसबाट भौगोलिक तथ्याङ्क तथा सूचनालाई लिने (Capture), जम्मा गर्ने (Store), मिलाउने (Manipulate), विश्लेषण गर्ने (Analyze), व्यवस्थापन गर्ने (Manage) र प्रस्तुत गर्ने (Present) गरिन्छ ।

१६. संवेदनशीलता (Sensitivity)

जलवायु परिवर्तनको कारणले कुनै पनि जीव वा वनस्पतिको आन्तरिक प्रणालीले देखाउने सकारात्मक वा नकारात्मक प्रतिक्रिया, परिणाम वा अवस्थालाई संवेदनशीलता भनिन्छ ।

१७. अनुकूलन क्षमता (Adaptive Capacity)

जलवायु परिवर्तन वा अन्य वातावरणीय समस्याहरूको प्रतिकार गर्ने वा बदलिँदो परिस्थिति अनुसार आफू र आफ्नो प्रणालीलाई परिवर्तित गर्न सक्ने क्षमतालाई अनुकूलन क्षमता भनिन्छ । अनुकूलन क्षमता समुदायको आर्थिक स्रोतहरू, प्रविधिहरूमा पहुँच, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सूचनाहरूमा पहुँच, सूचनाहरूको उपयोग गर्न सक्ने क्षमता, संस्था र स्रोतको न्यायोचित वितरणसँग सम्बन्धित हुन्छ । अनुकूलन क्षमता विकाससँग पनि सम्बन्धित हुन्छ,, जस्तै, राष्ट्र वा समुदाय जति बढी विकसित हुन्छ अनुकूलन क्षमता पनि उच्चै बढी हुन्छ ।

१८. जोखिम (Risk)

विगत तथा वर्तमानका तथ्यहरूका आधारमा भविष्यमा देखिन सक्ने जलवायुको अवस्था तथा यसले प्राकृतिक, मानवीय, सामाजिक तथा भौतिक संरचनामा पार्न सक्ने नकारात्मक असरहरूको सम्भाव्यतालाई जोखिमको रूपमा लिइन्छ ।

१९. समावेशिता (Inclusiveness)

कुनै पनि कार्यक्रम, कार्ययोजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन एवं सो को निर्णय प्रक्रियामा सरोकारवाला व्यक्ति तथा समुदाय जस्तै महिला, दलित, विपन्न तथा सीमान्तकृत समुदायको सार्थक सहभागिताको निश्चितता गर्नु समावेशिता हो ।

सारांश

नेपाल जलवायु परिवर्तनका दृष्टिले अति संकटासन्न मुलुकहरू मध्येमा पर्ने भएकोले यसबाट बच्नको लागि अनुकूलनका विभिन्न क्रियाकलापहरू सन्चालन मार्फत गरिब, विपन्न, महिला लगायत किसानहरूको अनुकूलन क्षमता बढाउन आवश्यक छ । यसका लागि राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रममा प्रस्ताव गरिएका अनुकूलनका उपायहरूलाई लक्षित क्षेत्र र समुदायहरूसम्म पुऱ्याई कार्यान्वयन गर्न सन् २०११ मा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (Local Adaptation Plan for Actions) तयारी सम्बन्धी खाका तयार भै सोहि अनुसार विभिन्न परियोजनाहरू नेपाल सरकारसँगको साभेदारी तथा समन्वयमा सञ्चालन भैरहेका छन् । प्रशासनिक सिमानालाई मात्र स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यक्षेत्र मान्दा माथिल्लो तथा तल्लो तटीय जलाधार क्षेत्रमा रहेका प्रशासनिक सिमाना भन्दा बाहिर रहेका क्षेत्रहरूमा देखिएका प्रकोपहरूको सम्बोधन गर्न कठिनाइ हुने भएकोले यस्ता पक्षहरूलाई पहिचान गरि कार्ययोजना तयार गर्नको लागि पहाडि साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले उपजलाधार क्षेत्र दृष्टिकोणको अवधारणा अधि सारेको छ ।

त्यसैगरी विगतमा भएका प्रकोपहरूको अवस्था विश्लेषण गरि आगामी वर्षहरूमा हुन सक्ने प्रभावहरूको समेत आँकलन गरेर दीर्घकालिन योजना तर्जुमा गर्नको लागि सहभागितामुलक परिदृष्य विकासको अवधारणा समेतको प्रयोग यो अनुकूलन कार्ययोजना तयारीमा गरिएको छ । यसले गर्दा उप जलाधार क्षेत्रको अवधारणामा आधारित भएर माथिल्लो तटीय तथा तल्लो तटिय जलवायुजन्य असरलाई अनुकूलीत उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकास गर्न माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रका जलवायुजन्य असरहरूको अवस्था भौगोलिक सूचना प्रणाली (Geographic Information System-GIS) को सहायताले विश्लेषण गर्नुपर्ने आवश्यकता औल्याएको छ । छेडाखोला उप-जलाधार क्षेत्र अन्तर्गत पर्ने क्षेत्रहरूमध्ये यो छेडागाड नगरपालिका वडा नं ४ (साविकको दशेरा गाविसका ४, ५ र ६ नं. वडा) मा जलवायुका प्रष्ट असरहरू देखिएका छन् । जसले गर्दा कृषि, खानेपानी, वन तथा पशु, स्वास्थ्य आदि क्षेत्रमा प्रतक्ष्य असर परेको कुरा भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट तयार गरिएका नक्शाहरू तथा स्थानीय स्तरमा भएका परामर्शहरूबाट समेत पुष्टी भएको छ ।

जलवायु परिवर्तनका कारणले यस वडाका गरिब, विपन्न, स्रोत साधनमा कम पहुँच भएका घरघुरीहरूको साथै महिला, बालबालिका र वृद्धहरू बढी प्रभावित भएका छन् । विभिन्न प्रकोपहरूको कारणले खाद्य उत्पादनमा कमी भई जिविकोपार्जनमा असर पारेको छ । त्यसकारण यहाँको बासिन्दाहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले कृषि विकासका लागि अन्तराष्ट्रिय कोष (आइफाड) को आर्थिक सहयोगमा नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तरगतको पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले यो वडा लगायत यस जिल्लाका विभिन्न स्थानीय निकायहरूका विभिन्न वडाहरूमा स्थानीय निकायसँगको सहकार्य तथा स्थानीय समुदायको सकृय सहभागितामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने कार्यक्रम रहेकोले सोही अन्तर्गत यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।

आगामी ३ वर्षका लागि तयार गरिएको यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा यस वडामा विद्यमान सामाजिक, मानवीय, आर्थिक, प्राकृतिक तथा सामुदायिक श्रोतहरू तथा जलवायु परिवर्तनबाट सृजित प्रतिकूल प्रभावहरू/प्रकोपहरूको पहिचान तथा लेखाजोखा गर्दै यस वडा र यहाँका घरधुरीहरूको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मुल्याङ्कन गरिएको थियो । सोही मुल्याङ्कनको आधारमा उच्च अनुकूलन क्षमताको परिकल्पना गर्दै प्रभावकारी अनुकूलन कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी यो योजना तयार भएको छ जसको सारांश तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

शिर्षक	विवरण			
कार्ययोजनाले समेटेको क्षेत्र	छेडागाड नगरपालिका वडा नं ४ (साविक दशेरा गाविसका ४, ५ र ६ नं. वडाहरू)			
चारकिल्ला	पूर्व : छेडागाड नगरपालिका वडा नं. ५, पश्चिम : छेडागाड नगरपालिका वडा नं. ३, उत्तर : छेडागाड नगरपालिका वडा नं. ६ र दक्षिण : छेडागाड नगरपालिका वडा नं. १ र १२			
क्षेत्रफल	१६.०३ वर्ग किलोमिटर (१६०३ हेक्टर)			
जनसंख्या (फिल्ड सर्वेक्षण, २९७५ अनुसार)	महिला	पुरुष	जम्मा	जम्मा घरधुरी
	१२१८	१२६७	२४८५	४३५
जातजाती	ब्राम्हण/क्षेत्री/ठकुरी		दलित	जम्मा
घरधुरी	३३३		१०२	४३५
प्रतिशत	७६.५५		२३.४५	१००
प्रमुख पेशा / जीविकोपार्जनको आधार	यहाँका मानिसहरूको प्रमुख पेशा परम्परागत कृषि हो भने केहि मानिसहरू सरकारी जागीर, व्यापार तथा वैदेशिक रोजगारीमा छन् ।			
जलवायुको अवस्था	शिलोष्ण र समशितोष्ण			
जलवायु परिवर्तनको प्रभाव	<ul style="list-style-type: none"> गर्मी दिन करिब २.५ महिनाले बढेको र गर्मीको मात्रापनि बढेको, जाडो दिन ३.५ महिनाले घटेको मनसुनी वर्षाको अवधि २ महिनाले घटेको तथा तिब्रता बढेको र हिउँदे वर्षा १ महिनाले घटेको खडेरी र पहिरोको मात्रा तथा बारम्बारता बढेको कृषिवाली, पशुपंक्षी तथा मानवमा नयाँ नयाँ रोगको प्रकोप बढेको 			
मुख्य जोखिम	खडेरी, मानवरोग, बालीरोग, पशुरोग, भूक्षय, पहिरो, आगलागी, मिचाहाभार, हावाहुरी र बाढी			
संकटासन्न वडा	अति उच्च	उच्च	मध्यम	
	५	६	४	
संकटासन्न घरधुरी संख्या प्रतिशत	अति उच्च	उच्च	मध्यम	न्यून
	१७०	१८७	७५	३
	३९.०८	४२.९९	१७.२४	०.६९
योजनाको परिकल्पना	<ul style="list-style-type: none"> कृषि तथा पशुसेवा सुचारु तथा व्यवस्थित भएको हुने जैविक तथा दिगो भु-व्यवस्थापन प्रविधीमा आधारीत कृषि व्यवसाय प्रवर्धन भएको हुने वनको दीगो व्यवस्थापन भएको हुने पीको जलविद्युत योजना निर्माण भै स्थानीयस्तरमा विजुलीको सहज आपूर्ति भएको हुने स्थानीय सडक तथा बाटोहरू तथा खाली क्षेत्रमा वृक्षारोपणबाट भुक्षय र पहिरोमा कमी भएको हुने वैकल्पिक ऊर्जाको प्रयोग तथा दाउराको किफायति उपयोगबाट वनको संरक्षण तथा मानव स्वास्थ्यमा सुधार भएको हुने प्रभावकारी अनुकूलनका कार्यहरू सञ्चालन भै मानिसहरूको दैनिक जीविकोपार्जनको अवस्था सुदृढ हुने निर्वाहमुखि खेती प्रणालीबाट क्रमशः व्यवसायिक कृषि तथा स्थानीय स्तरमा स्वरोजगारीको संख्या बढि आम्दानीका श्रोत तथा आय बढेको हुने मुहान संरक्षण, सिंचाई कुलो आदिको माध्यमबाट सिंचाई तथा खानेपानीको सुविधा भएको हुने 			
कार्ययोजनाको प्राथमिकता परेका अनुकूलनका कार्यहरू	<ul style="list-style-type: none"> सिंचाई एवं पोखरी कुलो निर्माण तथा मर्मत वृक्षारोपण तथा तारजाली सुख्खा सहने तथा रोग किरा प्रतिरोधी प्रजातिहरूको प्रवर्द्धन गोठ तथा भकारो सुधार 			

	<ul style="list-style-type: none"> • अग्नि रेखा निर्माण, वनको दीगो व्यवस्थापन • सुधारिएको चुल्हो वितरण तथा सुधारिएको घट्ट निर्माण • आय आर्जनका कार्यक्रम
--	---

आगामी तीन वर्षको लागि तयार गरिएको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको संक्षिप्त रूप

वडा	योजनाको क्षेत्रहरू	पहिलो वर्ष	दोश्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	जम्मा रु
४	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	१४९५	१५२५	१७८०	४८००
	जलस्रोत तथा उर्जा	०	२००	०	२००
	भौतिक पूर्वाधार	२५०	२५०	२५०	७५०
	वन तथा जैविक विविधता	०	२०	२०	४०
	जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागि	४९५	४९५	५२५	१५१५
	जम्मा	२२४०	२४९०	२५७५	७३०५
५	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	३४००	३७५०	८४०५	१५५५५
	जलस्रोत तथा उर्जा	६०	६०	२००	३२०
	जन स्वास्थ्य	३००	३००	३००	९००
	भौतिक पूर्वाधार	५००	१०००	१०००	२५००
	वन तथा जैविक विविधता	०	६०	७०	१३०
	जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागि	७५०	७५०	७५०	२२५०
	जम्मा	५०१०	५९२०	१०७२५	२१६५५
६	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	२९६५	२९६०	३५१५	९४४०
	जलस्रोत तथा उर्जा	१०५	१४०	१०५	३५०
	भौतिक पूर्वाधार	२५०	५००	१४५०	२२००
	वन तथा जैविक विविधता	१०	५०	८०	१४०
	जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागि	५४०	५४०	५४०	१६२०
	जम्मा	३८७०	४१९०	५६९०	१३७५०
वडा स्तरीय	जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागि	२००	२००	२००	६००
	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	१५५०	९००	९००	३३५०
	क्षमता अभिवृद्धि	३९०	३२५	३२५	१०४०
	जम्मा	२१४०	१४२५	२९२५	६४९०
	योजना अनुगमन, मूल्यांकन, तथा समीक्षा	१४५	१६५	२६५	५७५
	कूल जम्मा	१३४०५	१४१९०	२२१८०	४९७७५

योजना कार्यान्वयन गर्ने दौरानमा बाध्य संस्थाहरूबाट प्राविधिक सहयोगको आवश्यक पर्ने भएकोले स्थानीय मानिसहरूको क्षमता विश्लेषण गरिनुको साथै सेवा प्रदायक संस्थाहरूको पहिचान तथा उनीहरूले प्रदान गर्ने सेवाको विश्लेषण गरिएको छ । यसले कुन योजनाको कार्यान्वयन गर्दा कुन संस्थाको सहयोग आवश्यक हुन्छ र कसरी लिन सकिन्छ भन्ने पूर्वतयारी गर्न सहज गराउने विश्वास गरिएको छ । यो कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि कूल ४,९७,७५,०००/- (अक्षरूपी चार करोड सन्तानब्बे लाख पचहत्तर हजार) का योजनाहरू तयार गरिएको छ । यस मध्ये रु ५,७५,०००/- (अक्षरूपी पाँच लाख पचहत्तर हजार) कार्यक्रमको दौरान योजना अनुसारको उपलब्धिहरू भए नभएको थाहा पाउन तथा केहि कमजोरी भए भविष्यमा सुधार गर्नको लागि विभिन्न चरणमा अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्यक्रमहरूको लागि बजेट प्रस्ताव गरिएका छन् ।

परिच्छेद १ : स्थानीय अनुकूलन योजनाको औचित्य तथा मान्यता

१.१ औचित्य तथा मान्यता

जलवायु परिवर्तन यो शताब्दीको विश्वकै चासो र सरोकारको मुद्दाको रूपमा स्थापित भइसकेको छ । यसले सबै प्रकारका सभ्यता, मानवीय, भौतिक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक विकासमा अवरोध पुर्याउनुका साथै स्थापित विकासका पूर्वाधार तथा मान्यताहरूमाथि पनि चुनौतीहरू थपेको छ । यसै स्थितिलाई मनन गरी जलवायु परिवर्तनसँग जुध्न विश्व समुदाय एकाकार भई अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका प्रयासहरू सुरु गरिएका छन् । नेपालले पनि विगत एक दशकदेखि जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका क्षेत्रमा विभिन्न पहलकदमीहरू सुरु गरी जलवायु परिवर्तन संकटासन्न समुदाय तथा घरघुरीहरूको अनुकूलन क्षमता वृद्धि गर्न मुलुकको विभिन्न भागमा विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालनमा ल्याएको छ ।

नेपाल जलवायु परिवर्तनका दृष्टिले अति संकटासन्न मुलुकहरू मध्येमा पर्दछ । यहाँको गरिबी, सामाजिक एवं आर्थिक ढाँचा, भौगोलिक अवस्थिति आदिका कारणले जलवायु परिवर्तनका असर र प्रभावहरू प्रत्यक्ष महसुस हुने गरी देखिएका छन् । यसै सन्दर्भमा संगठित र योजनाबद्ध रूपमा जलवायु संकटासन्नतालाई सम्बोधन गर्न संयुक्त राष्ट्रसंघीय जलवायु परिवर्तन प्रारूप महासन्धिको प्रावधान अनुसार नेपालले सन् २०१० मा आफ्नो “राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (National Adaptation Programme of Action)” तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रममा प्रस्ताव गरिएका अनुकूलनका उपायहरूलाई लक्षित क्षेत्र र समुदायहरूसम्म पुऱ्याई कार्यान्वयन गर्न, सन् २०११ मा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (Local Adaptation Plans for Action) तयारी सम्बन्धी खाका तयार गरी सोही अनुसार स्थानीय निकायसंगको सहकार्य तथा स्थानीय समुदायको सकृय सहभागितामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन हुन थालेका छन् ।

यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाले यस वडामा जलवायु परिवर्तनबाट सङ्कटासन्न अवस्थामा रहेका टोल, वस्ती तथा समुदाय र तिनका अनुकूलन अभ्यास तथा जल्दाबल्दा समस्याहरूलाई पहिचान गरी स्थानीय समुदायले आवश्यक निर्णय गर्न सहज हुने गरी अनुकूलन कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गर्न सहजीकरण गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । यस अनुकूलन कार्ययोजनाले जलवायु परिवर्तनको असरबाट प्रभावित विपन्न समुदाय, महिला, दलित तथा भौगोलिक विकटतामा रहेका समुदायहरूले सामना गर्नु परेका मुद्दाहरूको पहिचान तथा अनुकूलनका सम्भावित अवसरहरूको पहिचान गर्ने छ । यो कार्ययोजना नेपाल जलवायु परिवर्तन नीति २०६७ तथा राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम, स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना र अन्य वैज्ञानिक तथ्य तथा अध्ययनले गरेको मार्गनिर्देशन अनुसार तयार गरिएको छ । यस कार्ययोजनामा स्थानीय समुदायले आफ्ना आवश्यकताको सम्बोधन गर्नको लागि आफैले निर्णय गर्न सक्ने सहज उपायको पहिचान, विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण गरिएको छ ।

जलवायु परिवर्तनका कारणले सबै तह र तप्काका मानिसहरूलाई असर गरेपनि यस वडाका गरिब, विपन्न, स्रोतसाधनमा कम पहुँच भएका घरघुरीहरूको साथै महिला, बालबालिका र वृद्धहरू बढी प्रभावित भएका छन् । यस वडामा खडेरी, मानवरोग, बालीरोग, पशुरोग, भूक्षय, पहिरो, आगलागी, मिचाहाभार, हावाहुरी र बाढी गरी

जम्मा १० वटा प्रकोपहरू तिनीहरूको असर र प्रभावका आधारमा प्राथमिकताको क्रममा पहिचान गरिएका थिए । जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित प्रकोपहरूले गर्दा खाद्यान्न उत्पादन, वन जंगल, पानीका स्रोतहरू तथा मावन स्वास्थ्यमा समेत असरहरू देखिएको छ । त्यसकारण यहाँको बासिन्दाहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुऱ्याउने विश्वास गर्दै यस वडा (साविक दशेरा गाविसका ४, ५ र ६ वडा) का निर्वाचित जनप्रतिनिधीहरू, सरोकारवाला, राजनीतिक दलहरू, वन उपभोक्ता समूह, महिला, दलित, शिक्षक र अन्य सरोकारवाला निकायको उपस्थितिमा २०७५/६/४ देखि २०७५/६/७ गते सम्म सञ्चालित जलवायु परिवर्तन अभिमुखिकरण एवं स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गोष्ठीबाट यो कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको हो । यस योजनालाई यस वडा तथा छेडागाड नगरपालिकाको विषयगत योजना बनाई नियमित योजना तर्जुमा प्रक्रिया मार्फत नगरपालिका तथा जि.स.स लगायत राष्ट्रिय योजनामा समेत समावेश गर्न पहल गरिनेछ ।

जलवायुजन्य प्रकोप बढ्दै गएको महशुस गरेका यस वडाका बासिन्दाले यस योजनाको कार्यान्वयनको क्रममा ३ वर्षे योजना निर्माण गरी जलवायुजन्य जोखिमको असर र प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्न यहाँका सबै वर्ग (खास गरी बढि जोखिममा रहेको समुदायहरू) को सहभागितामा अनुकूलन क्षमता वृद्धि हुने गरी योजना तयार गरिएको छ । यो योजना कार्यान्वयनको प्रत्येक चरणमा कार्यान्वयनको प्रभावकारिता बढाउनको लागि लैङ्गिक संवेदनशीलता तथा विपन्नहरूको सहभागितालाई सुनिश्चित गरी यो स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको छ । यो योजना कार्यान्वयनको प्रत्येक चरणमा कार्यान्वयनको प्रभावकारिता बढाउनको लागि लैङ्गिक संवेदनशीलता तथा विपन्नहरूको सहभागितालाई सुनिश्चित गरी यो स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको छ ।

१.२ सुदृढ स्थानीय अनुकूलन योजनाको अवधारणा/मान्यता

जलवायु परिवर्तनका कारण नेपालका खासगरी पहाडी तथा उच्च पहाडी जिल्लाहरूका साना किसानहरूलाई पर्ने असर तथा प्रभावहरू क्रमशः बढिरहेको अवस्था छ । भौगोलिक सूचनाहरूको विश्लेषण तथा यहाँका स्थानीय समुदायहरूसँग प्रत्यक्ष छलफल गर्दा पनि जलवायुका असरहरू प्रष्ट रूपमा महसुस भएका छन् । यस परिवेशमा यहाँको जलवायु परिवर्तनका संकटासन्नता पहिचान गर्ने, संवेदनशीलता विश्लेषण गर्ने र प्रकोपहरूको क्षेत्र तथा प्रभावित समुदाय पहिचान गरी ती पक्षहरूलाई संबोधन गर्ने गरी अनुकूलन योजना तयार गर्ने मान्यता अनुरूप यो कार्ययोजना तयार भएको छ । जलवायु परिवर्तनका यस्ता असर तथा प्रभावहरू कुनै प्रशासनिक सीमामा सीमित नहुने र माथिल्लो तटीय तथा तल्लो तटीय क्षेत्रसँग प्रत्येक्ष सम्बन्ध रहनेहुँदा पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले प्रशासनिक सीमामा मात्र सीमित नरही माथिल्लोतटीय तथा तल्लोतटीय जलवायुजन्य असर न्यूनीकरण गर्दै अनुकूलनका प्रभावकारी उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकास गर्न माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रका जलवायुजन्य असरहरूको अवस्था विश्लेषण गर्नुपर्ने आवश्यकता औल्याएको छ । त्यसैले वर्तमान तथा भविष्यमा आउन सक्ने जलवायुजन्य प्रकोप र यसबाट सामाजिक तथा आर्थिक पक्ष र विकासका कार्यक्रममा पर्न सक्ने चुनौतीलाई सहभागितात्मक परिदृश्य विकासको माध्यमबाट प्रभावकारी अनुकूलन उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकासमा सुनिश्चता ल्याउन जरुरी हुन्छ । यी पक्षहरूलाई सम्बोधन गर्न पहाडी

साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित उपजलाधार क्षेत्रीय अवस्था विश्लेषण र सहभागितात्मक परिदृश्य विकास विधिलाई स्थानीयस्तरमा अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा एकीकृत गरी अनुकूलन कार्ययोजनालाई सुदृढीकरण (Enhanced) गर्ने उद्देश्य लिएकोले यो अनुकूलन योजना तयारी गर्दा यी पक्षहरूलाई विश्लेषण गरी स्थानीयस्तरका महिला, बालबालिका तथा उपेक्षित वर्गहरूको जीवनस्तरमा जलवायुजन्य प्रकोपसँग सामना गर्न अनुकूलित तथा समानुकूलित हुन सघाउ पुऱ्याउने प्रकारका योजनाहरू तयार गरिएको छ ।

परिच्छेद २: परिचय

२.१ छेडाखोला उप-जलाधार क्षेत्रको संक्षिप्त परिचय

यो छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्र जाजरकोट जिल्लाको दक्षिण-पश्चिममा रहेको छ, जसको क्षेत्रफल १०३७.५६ वर्ग किलो मिटर रहेको छ। २०७३ सालमा भएको स्थानीय निकायहरूको पुनर्संरचना अनुसार यस उप-जलाधारमा एक नगरपालिका (छेडागाड) र तिन वटा गाउँपालिका (जुनीचाँदे, कुसे तथा शिवालय) का ४२ वटा वडाहरू पर्दछन्। यस उप-जलाधार क्षेत्रमा रहेका प्रमुख पानीका श्रोतहरूमा छेडाखोलार साल्मा लगायतका ४ वटा खोलाहरू हुन्।

यस उप-जलाधार क्षेत्रमा वन क्षेत्र सबैभन्दा बढि रहेको छ भने दोश्रोमा कृषि क्षेत्र रहेको देखिन्छ। भौगोलिक सुचना प्रणालीबाट विश्लेषण गर्दा कृषियोग्य जमिनले यस उपजलाधार क्षेत्रको कुल क्षेत्रफलको २६.२ प्रतिशत भूभाग ओगटेको छ भने वन क्षेत्रले ४५ प्रतिशत भूभाग ओगटेको छ। त्यसैगरि बाँझो जग्गा ५.१ प्रतिशत, घाँसे मैदान २२.७ प्रतिशत, हिउँ रहेको क्षेत्र ०.९ प्रतिशत रहेको छ। सन् १९९५ देखि २०१८ सम्मको भू-उपयोगिता परिवर्तनको विश्लेषणबाट कृषि, वन, बाँझो जग्गा, पानीले ढाकेको क्षेत्र तथा हिउँले ढाकेको क्षेत्र घटेको देखिएको छ भने समग्रमा घाँसे मैदान क्षेत्र ५.१ प्रतिशतले बढेको छ। सन् १९९५ देखि २००७ सम्ममा ८.२ प्रतिशतले वन क्षेत्र घटेको देखिन्छ भने २००७ देखि २०१८ सम्ममा ७.९ प्रतिशत वन क्षेत्र बढेको देखिएको छ, जसको प्रमुख कारण सरकारले समुदाय मार्फत सामुदायिक वनको हस्तान्तरण गरी व्यवस्थापन गर्नु रहेको हुन सक्दछ।

तालिका १ : छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रको भूउपयोगिता परिवर्तनको विवरण

भू उपयोगको प्रकार	१९९५ (हे)	२००७ (हे)	२०१८ (हे)	कैफियत (१९९५ -२०१८)
कृषि	२९०९०.४	२७४७४.९	२७९६७.७	समग्रमा घटेको (१.९ %)
वन	४७०१२.४	३८४९५.५	४६७९९.५	समग्रमा थोरै घटेको (०.३ %)
बाँझो / प्रति	६९०४.९	४९१५.५	५३१३.७	समग्रमा घटेको (१.५ %)
घाँसे मैदान	१८२७९.३	२८५८६.४	२३५७६.५	धेरै बढेको (५.१ %)
पानीले ढाकेको क्षेत्र	४१०.१	३०२.९	२२.७	समग्रमा थोरै घटेको (०.४ %)
हिउँले ढाकेको क्षेत्र	२०६०.८	३९८२.५	९५७.६	समग्रमा घटेको (१.१%)
जम्मा	१०३७५७.८	१०३७५७.८	१०३७५७.८	

स्रोत: ASHA, २०१८

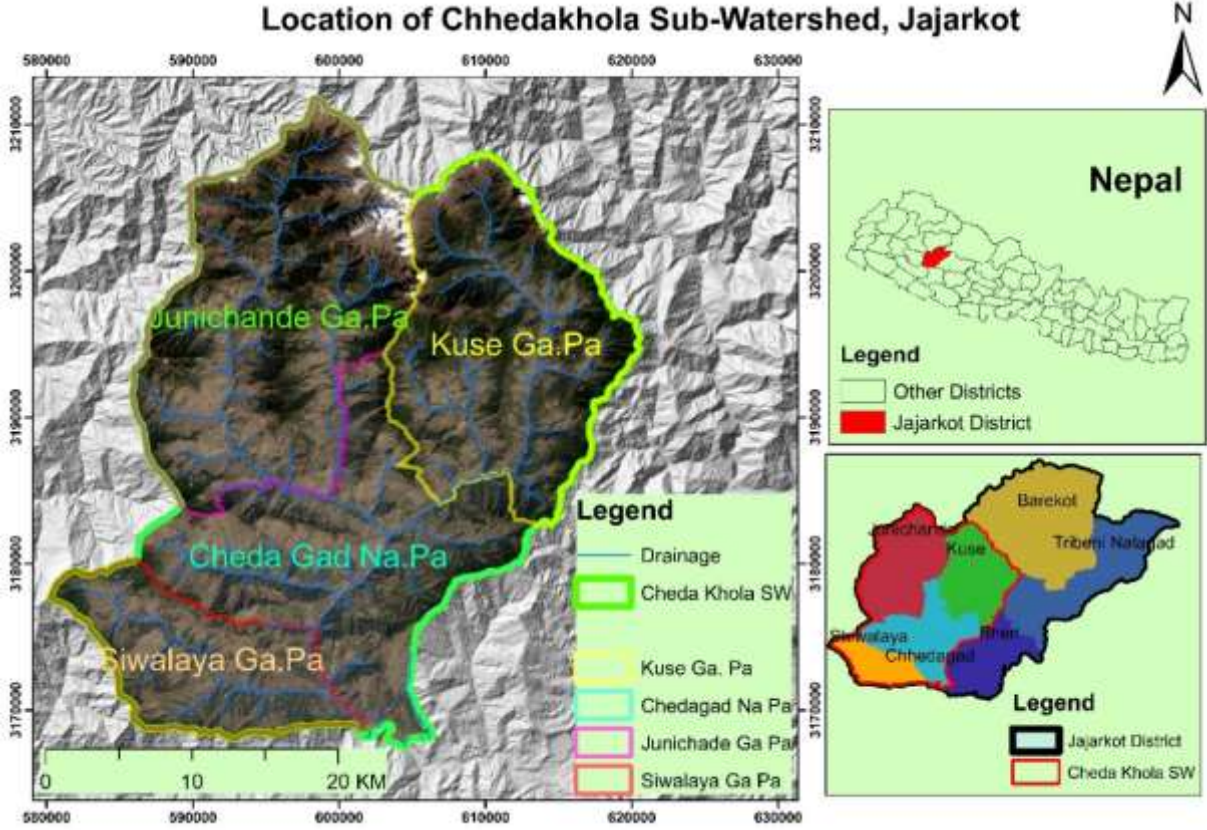
यस छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रलाई भौगोलिक सुचना प्रणालीबाट अध्ययन गर्दा समग्रमा कुनै पनि क्षेत्रलाई माथिल्ला क्षेत्रको रूपमा छुट्याउन सकिने अवस्था छैन। तर पनि कुनै पनि प्रकोपले पार्न सक्ने असरका आधारमा छेडागाड नगरपालिकाको को वडा नं १, ५, ९, १०, ११, १२, १३, तथा शिवालय गाउँपालिकाको वडा नं ९ लाई तल्लो तटीय क्षेत्रको रूपमा हेर्न सकिन्छ। तलको तालिकामा यस उपजलाधार क्षेत्रमा देखिएका प्रकोपहरू र तिनीहरूको तल्लो तटीय र माथिल्लो तटीय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्ध प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २ : छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रको तल्लो तटीय र माथिल्लो तटीय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्ध

प्रकोप	माथिल्लो तटीय क्षेत्र	तल्लो तटीय क्षेत्र
पहिरो	कुसे गापाका वडा नं ४, ७, ८ र ९ छेडा नपाका वडा नं २ र ३	छेडागाड नपाको वडा नं १, ५, ९, १०, ११, १२ र १३ मा नदि कटान तथा खेतियोग्य जमिनमा बालुवा तथा गेगर थुपार्ने शिवालय गापाको वडा नं ९ मा नदि कटान तथा खेतियोग्य जमिनमा बालुवा तथा गेगर थुपार्ने
भू-क्षय	जुनीचाँदे गापा वडा नं ६, ८ र ९ छेडा नपा वडा नं २, ३, ९ र १०	छेडागाड नपाको वडा नं १, ४, ९, १२ र १३ शिवालय गापाको वडा नं ९

प्रकोप	माथिल्लो तटिय क्षेत्र	तल्लो तटिय क्षेत्र
	शिवालय गापा वडा नं ७	
वन विनास	कुसे गापा वडा नं २, ३, ५, ७, ८ र ९ जुनीचाँदे गापा वडा नं ६, ८ र ९ छेडा नपा वडा नं ९ र १०	कुसे गापा वडा नं ६ ७ र ८ जुनीचाँदे गापा वडा नं ८ र ९ छेडागाड नपा वडा नं १, ५, ९, १०, ११, १२ र १३ शिवालय गापाको वडा नं ९

स्रोत: ASHA, २०१८

नक्सा १ : छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रको अवस्थिति नक्सा (स्थानिय तह सहित)

२.१.१ भू-क्षय

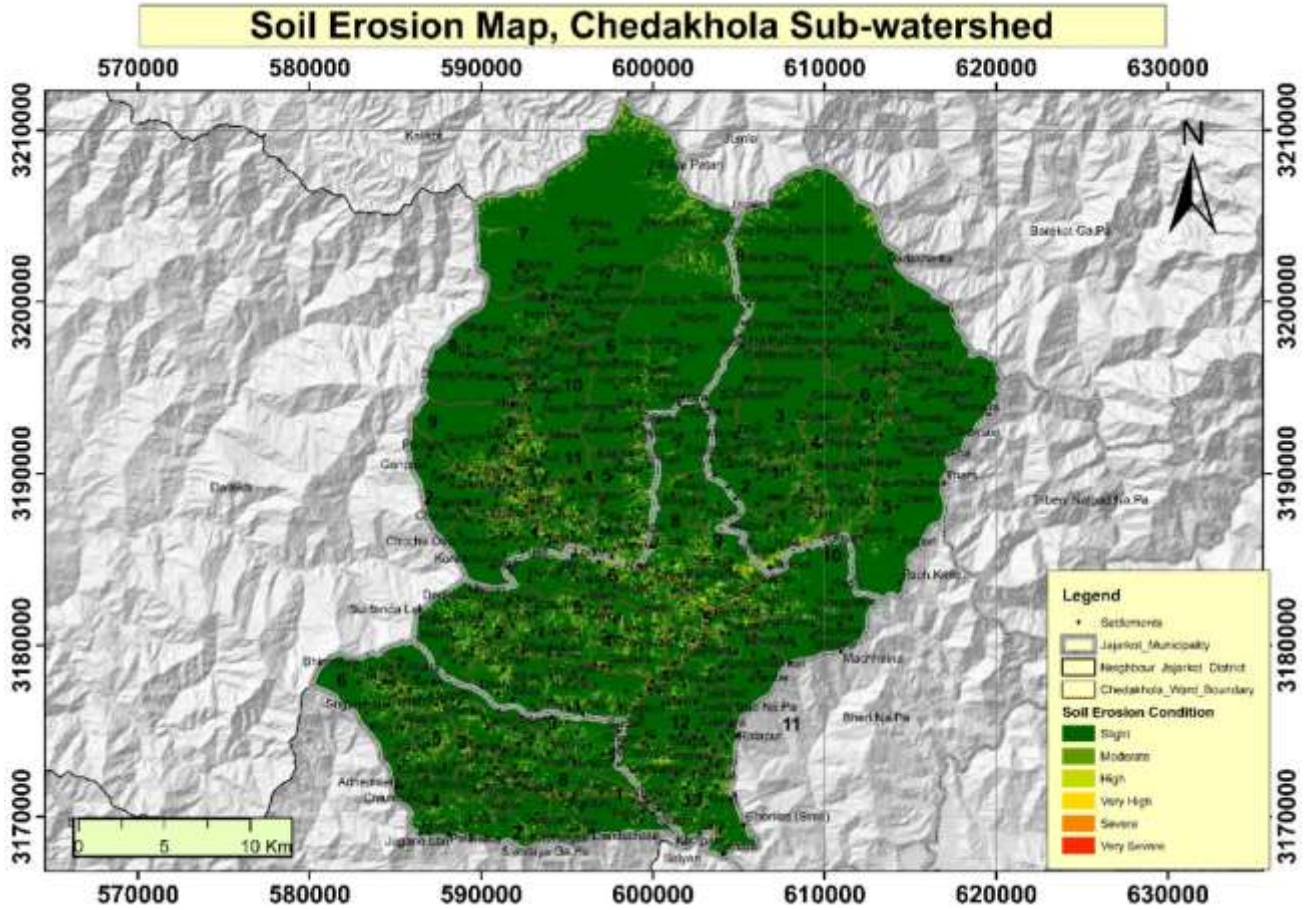
भिरालो प्राकृतिक वनावट तथा भू-उपयोग मापदण्ड अनुसार जमिनको उपयोग गर्न नसक्दा यस उपजलाधार क्षेत्रमा धेरै जसो ठाउँहरूमा कुनै न कुनै रूपको भू-क्षयको प्रकोप देखिएको छ। सन् १९९५ देखि २०१८ सम्मको भू-क्षयको अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा १९९५ देखि २००७ सम्ममा भू-क्षय घटेको देखिन्छ भने २००७ देखि २०१८ सम्ममा भू-क्षय बढेको देखिन्छ। खासगरी पछिल्ला वर्षहरूमा वर्षाको अनियमितता, छोटो समयमा अधिक वर्षा तथा रासायनिक मलको प्रयोग आदिले गर्दा भू-क्षय उल्लेख्य रूपमा भएको पाइन्छ। भिरालो जमिनमा खेती गर्ने, खेती गर्ने जमिनको तयारी गर्दा गह्रा सुधार नगर्ने तथा छापो लगायतका तरिकाहरूमा ध्यान दिन नसक्दा यो दर बढेको देखिन्छ। सन् २०१८ को तथ्याङ्क अनुसार सबैभन्दा धेरै खेतियोग्य जमिनबाट वार्षिक औषत रूपमा २८४.३९ टन प्रति हेक्टर भू-क्षय भएको देखिन्छ भने बाँझो जग्गाबाट २७०.१ टन प्रति हेक्टर, खोलानाला तथा पानीले ढाकेको क्षेत्रबाट ७९.१२ टन प्रति हेक्टर, वन क्षेत्रबाट २४.६१ टन प्रति हेक्टर र घाँसेमैदानबाट १८.०७ टन प्रति हेक्टर माटो नोक्सानी भएको देखिन्छ। तलको तालिकामा १९९५ देखि २००७ सम्मको भूउपयोगिता अनुसार भू-क्षयको अवस्था प्रस्तुत गरिएको छ (ASHA, २०१८)।

तालिका ३ : छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रमा सन् १९९५ देखि २०१८ सम्मको भूक्षयको अवस्था

भूउपयोगिता	वार्षिक भूक्षय (००० टनमा)			औषत भूक्षय दर (टन/ हे/वर्ष)		
	१९९५	२००७	२०१८	१९९५	२००७	२०१८
वन	११७५.३१	९४७.३२	११४९.७१	२५	२४.६१	२४.६१
कृषि	७२५६.१२	७३९२.५३	७७२६.१६	२४९.४३	२६९.०६	२८४.३९
घाँसे मैदान	४५४.२९	९५७.४२	४२६	२४.८५	३३.४९	१८.०७
बाँजो जग्गा	२१४३.०८	१०७६.५३	१४३५.२४	३१०.३७	२१९.०१	२७०.१
पानी तथा वगर क्षेत्र	१५०.५२	१२४.४१	१.८	३६७.०४	४१०.७५	७९.१२
जम्मा	१११७९.३२	१०४९८.२१	१०७३८.९१	१६२.७८	१५९.४९	११२.७२

स्रोत: ASHA, २०१८

यस उपजलाधार क्षेत्रमा पर्ने ४ वटा स्थानीय निकायहरू मध्ये छेडागाड नगरपालिकामा भू-क्षयको असर बढि परेको देखिन्छ । जसमध्ये छेडागाड नगरपालिका वडा नं. १३ मा पर्ने मनाजु क्षेत्रमा भू-क्षयको प्रकोप अत्याधिक देखिन्छ । त्यसैगरी छेडागाड नपा वडा नं. ६ को थाना र पुल्ला, कुसे गापा वडा नं. १ को जारेसाल, वडा नं. ६ को घराडगाउँ र वडा नं. ८ को पोखरा क्षेत्रमा उल्लेख्य मात्रामा भू-क्षय भएको देखिन्छ (ASHA, २०१८) ।

नक्सा २ : छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रको भूक्षयको अवस्था

२.१.२ पहिरो

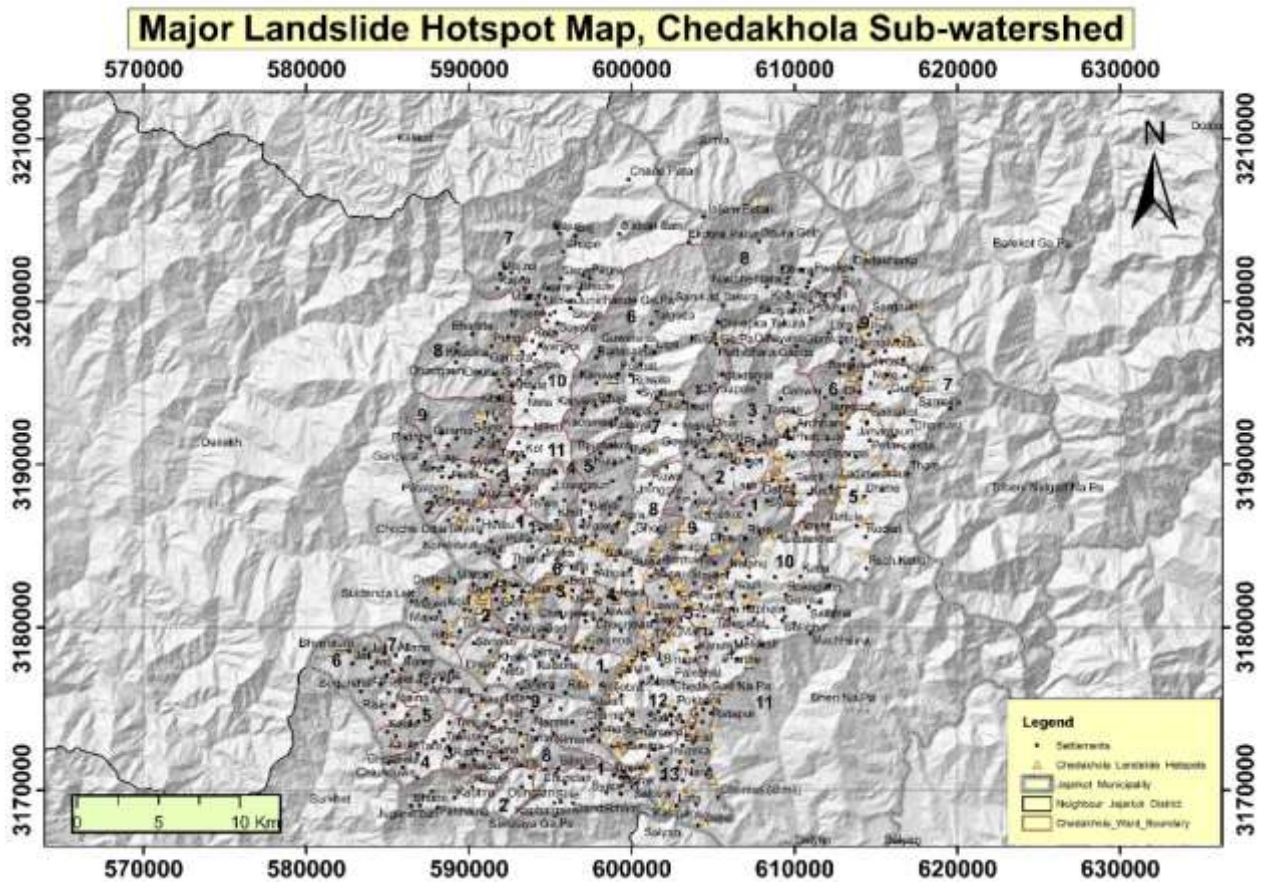
यस छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनका प्रकोपहरू मध्ये पहिरोको प्रकोप एउटा प्रमुख समस्याको रूपमा देखिएको छ । यस उपजलाधार क्षेत्रमा सबैभन्दा बढि पहिरो छेडागाड नगरपालिकामा देखिएको छ जहाँ

१७३ वटा पहिरोहरु देखिन्छन् भने कुसे गापामा ७४ वटा, जुनीचाँदे गापामा ३६ वटा र सबैभन्दा कम शिवालय गापामा १० वटा पहिरो रहेका छन् । यस उपजलाधार क्षेत्रको २६१.७१ हेक्टर क्षेत्रफल पहिरोले ओगटेको छ । तलको तालिकामा यस उपजलाधार क्षेत्रका विभिन्न स्थानिय निकायमा रहेका पहिरोहरुको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ४ : छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रमा पहिरोको भूक्षयको अवस्था

वडा नं	पहिरो संख्या			
	छेडागाढ नपा	कुसे गापा	जुनीचाँदे गापा	शिवालय गापा
१	१५	९	५	१
२	१८	६	३	०
३	२५	४	०	०
४	२०	५	३	०
५	११	११	११	२
६	४	१६	३	४
७	४	८	०	१
८	८	३	४	२
९	१३	१२	५	०
१०	७		०	
११	१०		२	
१२	१९			
१३	१९			
जम्मा	१७३	७४	३६	१०

स्रोत: ASHA २०१८

नक्सा ३ : छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रमा रहेका पहिरोहरुको नक्सा

२.१.३ वन विनाश

यस क्षेत्रमा पछिल्लो २३ वर्षमा करिब ८१०३.४४ हेक्टर वन (०.३ प्रतिशत) अरु प्रकारको जमिनमा परिणत भएको देखिन्छ। यहाँ १९९५ मा कुल ४७०१२.४ हेक्टर रहेको वन क्षेत्र २००७ मा करिब ८ प्रतिशत घटेर ३८४९५.५ हेक्टर भएको देखिन्छ। तर २००७ देखि २०१८ सम्ममा फेरी वन क्षेत्र बढेर ४६७१९.५ हेक्टर पुगेको देखिन्छ। जसको प्रमुख कारण सामुदायिक वनको रूपमा यहाँको वन क्षेत्र समुदायलाई हस्तान्तरण गरि संरक्षणमा उल्लेख्य सुधार हुनुलाई लिन सकिन्छ। यहाँ सामुदायिक वन अभियानले सामाजिक समावेशिकरण तथा जनसहभागिता, वनको पुनरुत्थान, ग्रामिण विकास तथा गरिबी न्यूनिकरणमा उल्लेख्य योगदान गरेको छ (ASHA: २०१८)।

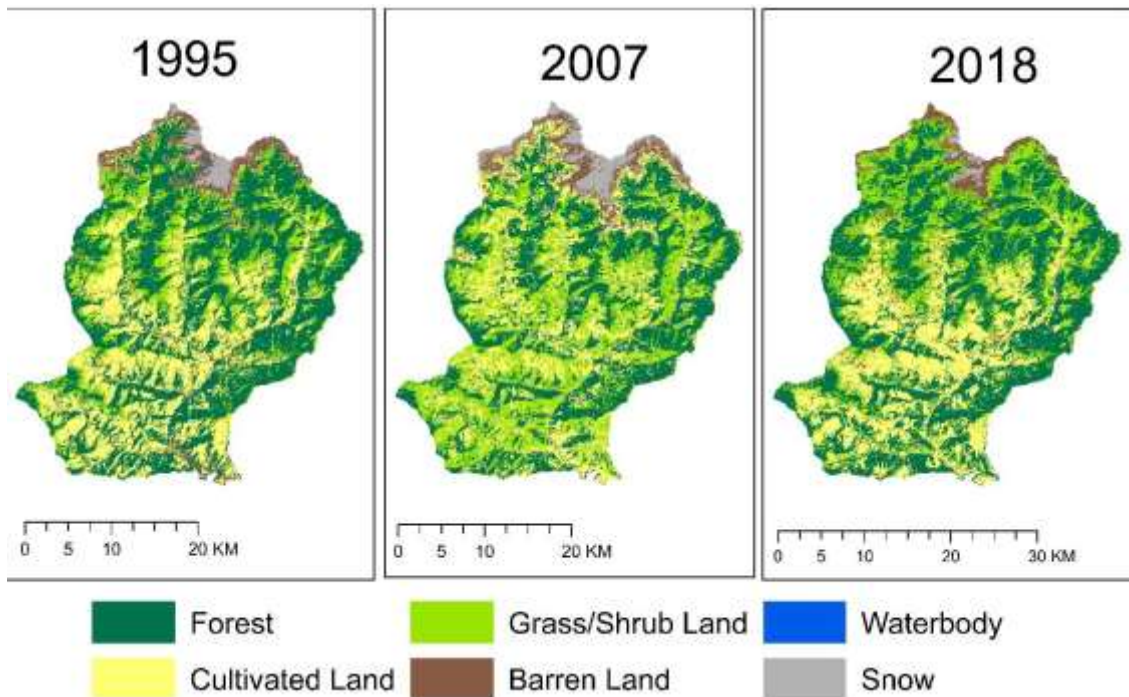
समग्रमा सन् १९९५ देखि २०१८ सम्म वनको क्षेत्रफलमा खासै परिवर्तन नदेखिएता पनि वनको गुणस्तर तथा अन्य क्षेत्रहरूमा अतिक्रमण जस्ता कार्यले नोक्सानी भैरहेकै अवस्था रहेको छ। त्यसकारण वन विनास यस उप जलाधार क्षेत्रको एक प्रमुख समस्याको रूपमा देखिएको छ। खासगरी वन क्षेत्रको अतिक्रमण तथा वन पैदावारको अधिक प्रयोगले गर्दा यहाँको वन विनास भएको देखिन्छ जुन कुरा यहाँ सञ्चालन भएका छलफल तथा अन्तरक्रियाहरूमा समेत पुष्टी भएको थियो। अतिक्रमण, अधिक तथा खुल्ला चरिचरण, आगलागी, पहिरो, भूक्षय तथा जनसंख्याको बृद्धि यस उपजलाधार क्षेत्रको वन विनासका प्रमुख कारणहरूको रूपमा देखिएका छन्।

तालिका ५ : सन् १९९५ देखि २०१८ सम्ममा छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रको वनको अवस्था

१९९५		२००७		२०१८		प्रतिशतमा परिवर्तन		
क्षेत्रफल	%	क्षेत्रफल	%	क्षेत्रफल	%	१९९५-२००७	२००७-२०१८	१९९५-२०१८
४७०१२.४	४५.३	३८४९५.५	३७.१	४६७१९.५	४५.०	-८.२	७.९	-०.३

वन क्षेत्र पीवितस्न हुनुका कारणहरू: १) अधिक चरिचरण, २) अतिक्रमण, ३) आगलागी, ४) पहिरो, ५) भू क्षय, ६) खडेरी, ७) जनसंख्या बृद्धि, ८) लापरवाही, ९) भौगोलिक अवस्था

स्रोत: ASHA, २०१८

नक्सा ४ : छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रमा विगत २३ वर्षको वन विनाशको अवस्था

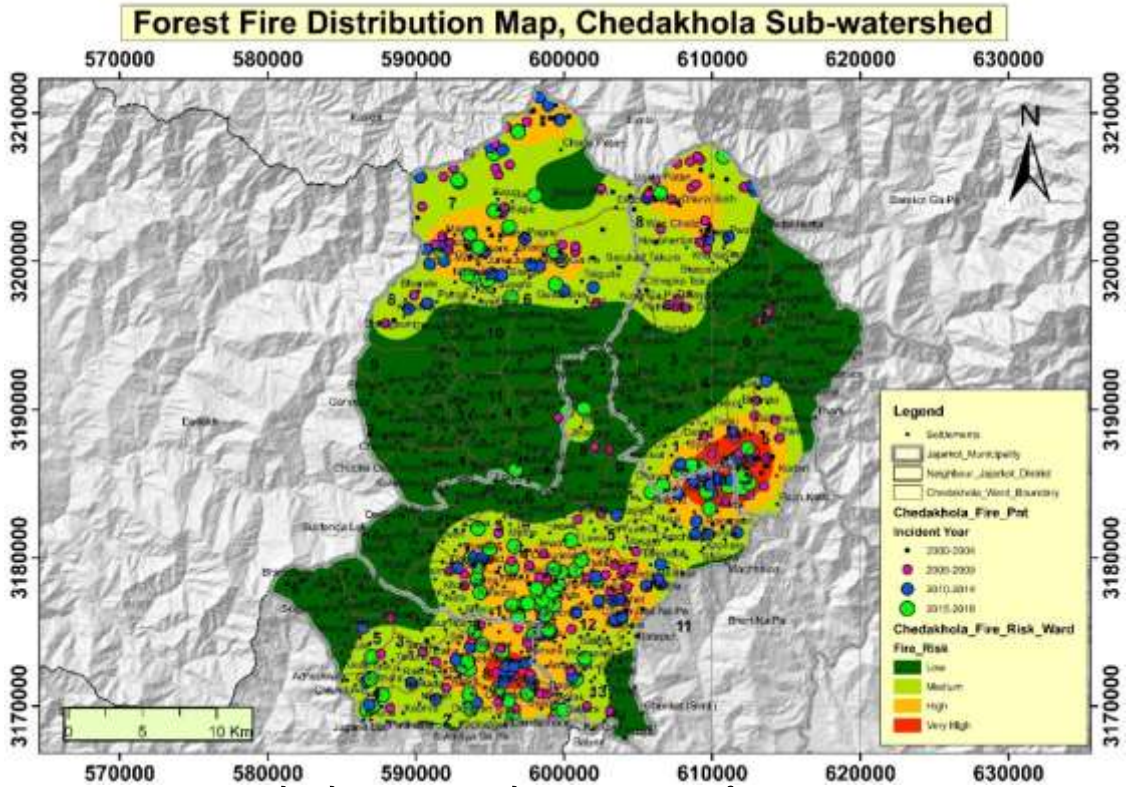
२.१.४ आगलागी

सन् २००० देखि २०१८ सम्मको आगलागीको संख्या तथा आगलागीले असर गरेको क्षेत्रलाई विश्लेषण गर्दा मुख्य रूपमा मार्च देखि जुनमा आगलागी भएको देखिन्छ, जसमध्ये अप्रिलमा सबैभन्दा धेरै आगलागीका घटनाहरू भएको देखिन्छ। यस उप-जलाधार क्षेत्रमा यस अवधिमा ३८१ वटा आगलागीका घटना भएका थिए, जुनमध्ये छेडागाड नगरपालिकामा मात्र १२१ वटा आगलागीका घटनाहरू भएको देखिन्छ। यस उपजलाधार क्षेत्रमा सन् २०१६ मा मात्र ६३ वटा आगलागीका घटना घटेका थिए, जसले करिब ५२३६ हेक्टर क्षेत्र विनास गरेको देखिन्छ। तलको तालिकामा सन् २०० देखि २०१८ सम्मका आगलागीका घटनाहरूको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ६ : छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रमा भएका आगलागीका घटनाहरू

स्थानीय निकाय	आगलागीका घटनाहरू																			
	२०००	२००१	२००२	२००३	२००४	२००५	२००६	२००७	२००८	२००९	२०१०	२०११	२०१२	२०१३	२०१४	२०१५	२०१६	२०१७	२०१८	जम्मा
छेडागाड	०	२	१	१४	४	५	०	३	७	२०	८	९	९	०	७	३	२७	१	१	१२१
जुनीचाँदे	१	३	१	४	२५	३	८	१	६	७	८	४	६	१	२	२	१३	२	३	१००
कुशे	४	२	१	९	११	७	६	४	१४	१३	५	२	०	१	२	५	४	२	१	९३
शिवालय	०	२	०	२	३	५	१	२	९	६	२	०	४	२	९	०	१९	१	०	६७
जम्मा	५	९	३	२९	४३	२०	१५	१०	३६	४६	२३	१५	१९	४	२०	१०	६३	६	५	३८१

स्रोत: ASHA, २०१८

नक्सा ५ : छेडाखोला उपजलाधार क्षेत्रमा भएका आगलागीका घटनाहरू नक्साङ्कन

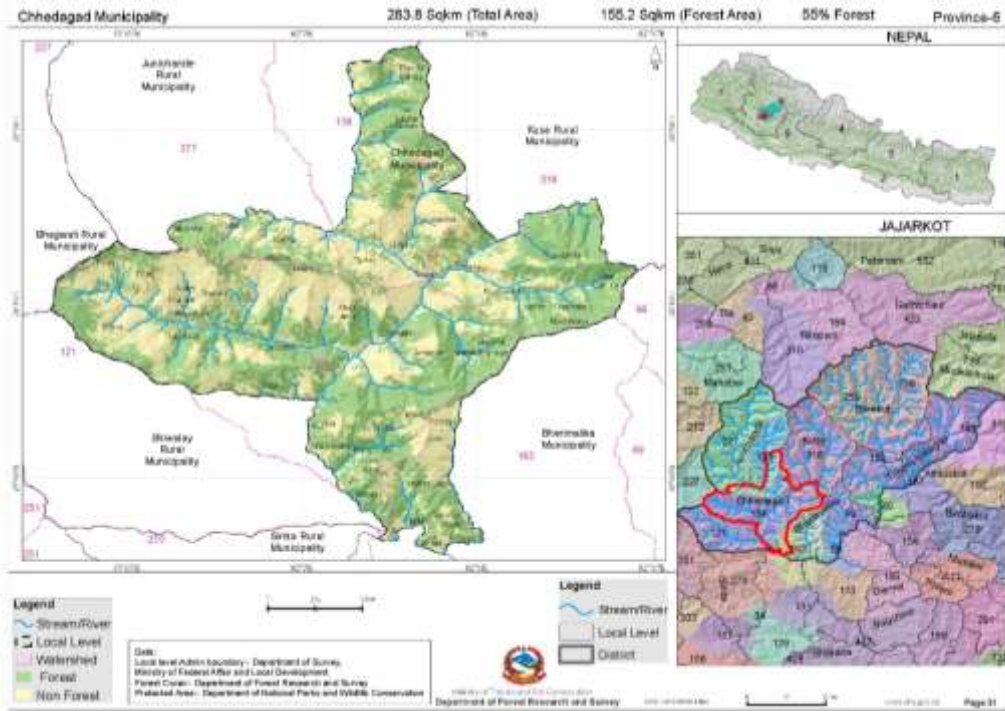
२.२ छेडागाड नगरपालिका

२०७३ सालमा भएको स्थानीय निकायहरूको पुनर्संरचना अनुसार साविकको साल्मा गाविसका सबै वडा, साविकको दशेरा गाविसका सबै वडा, साविकको सुवानाउली गाविसका सबै वडा, साविकको पजारु गाविसका वडा नं. ३ देखि ९ सम्मका वडा, साविकको भाप्रा गाविसका सबै वडा र साविकको कार्किगाउँ गाविसका सबै वडा समेटेर यो छेडागाड नगरपालिका बनेको छ। यस नगरपालिकामा हाल १३ वटा वडाहरू रहेका छन्। यी १३ वटा वडाहरूको विवरण तलको तालिका बमोजिम रहेको छ।

तालिका ७ : छेडागाड नपाका वडाहरूको संक्षिप्त विवरण

क्रसं.	नयाँ वडा	साविक गाविस	साविक वडा	जनसंख्या	क्षेत्रफल
१	१	साल्मा	१, ३, ५ र ६	३८२८	२९.८८
२	२	साल्मा	२, ४, ७, ८ र ९	३७८७	२१.१४
३	३	दशेरा	१, २ र ३	३९०९	२२.०९
४	४	दशेरा	४, ५ र ६	२४८५	१६.०३
५	५	दशेरा	७, ८ र ९	२९३८	८.३४
६	६	सुवानाउली	१ देखि ९ सबै	२९२६	२१.३
७	७	पजारु	९	८२७	१३.३८
८	८	पजारु	६, ७ र ८	२८४७	१६.९९
९	९	पजारु	३, ४ र ५	२२१२	२०.०२
१०	१०	भाप्रा	५, ६, ७, ८ र ९	३२२५	३६.५२
११	११	भाप्रा	१, २, ३ र ४	२५७७	१७.५५
१२	१२	कार्किगाउँ	१, २, ३ र ४	४०८१	३७.३
१३	१३	कार्किगाउँ	५, ६, ७, ८ र ९	३५८६	२३.६७
जम्मा			५२	३९२२८	२८४.२१

स्रोत: संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, २०७४ र फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

नक्सा ६ : छेडागाड नपाको नक्सा

यस नगरपालिकाको जनसंख्या ३९२२८ र २८४.२१ वर्ग किलोमिटर क्षेत्रफल रहेको छ । क्षेत्रफलको हिसाबले वडा नं ५ सबैभन्दा सानो (८.३४ वर्ग किमी) र वडा नं १३ सबैभन्दा ठुलो (३७.३ वर्ग किमी) वडाहरु हुन् । जनसंख्याको विवरण अनुसार वडा नं ७ मा सबैभन्दा कम मानिसहरु (८२७) र वडा नं. १२ मा सबैभन्दा धेरै मानिसहरु (४०८१) बसोबास गर्दछन् ।

छेडागाड नगरपालिकाको पूर्वमा भेरी नगरपालिका र कुशे गाउँपालिका, पश्चिममा दैलेख जिल्ला र शिवालय गाउँपालिका, उत्तरमा जुनीचाँदे गाउँपालिका र कुशे गाउँपालिका र दक्षिणमा शिवालय गाउँपालिका, सल्यान जिल्ला र भेरी नगरपालिका पर्दछन् ।

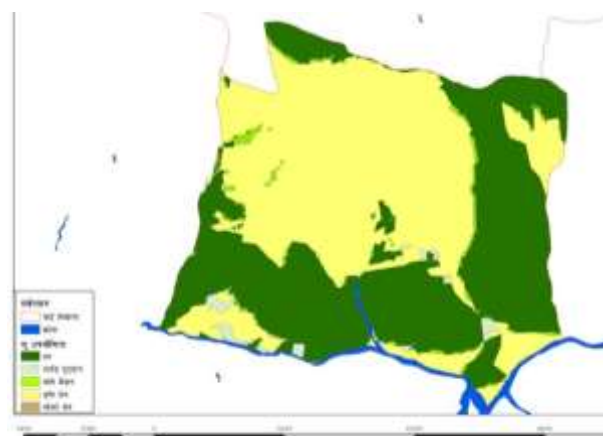
२.३ छेडागाड नगरपालिका वडा नं. ४

२.३.१ अवस्थिति तथा भूउपयोग

छेडागाड नगरपालिकाको यो वडाको वडा कार्यपालिकाको कार्यालय नगरपालिकाको कार्यालय रहेको स्थान मनघाटबाट करिब ४ घण्टाको पैदल यात्रामा रहेको छ । यस वडामा ऐतिहासिक महत्वका मठमन्दिरहरू, देवल तथा अन्य सार्वजनिक सम्पत्तिहरू रहेका छन् । यस वडाको पूर्वमा छेडागाड नगरपालिकाको वडा नं ५, पश्चिममा छेडागाड नगरपालिकाको वडा नं ३, उत्तरमा छेडागाड नगरपालिकाको वडा नं. ६ र दक्षिणमा छेडागाड नगरपालिकाको वडा नं. १ र १२ रहेका छन् । यस वडाको जम्मा क्षेत्रफल १६०२.४८ हेक्टर रहेको छ । यहाँ करिब ४५ प्रतिशत भूभाग वन जंगलले ढाकेको छ भने करिब ५१.५ प्रतिशत खेतीयोग्य जमिन रहेको छ भने बाँकी क्षेत्र पानीका श्रोतहरू, घाँसे मैदान तथा बाँफो जमिन लगायतले ढाकेको छ । यस वडाको संक्षिप्त भूउपयोग विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ८ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को भूउपयोग

सि नं	भू-उपयोगको प्रकार	क्षेत्रफल (हेक्टर)
१	वन	७२५.८३
२	भाडि बुट्यान	२३.१५
३	घाँसे मैदान	२८.१९
४	कृषि क्षेत्र	८२४.८५
५	बाँफो क्षेत्र	०.१९
६	खोला तथा पोखरी	०.२७
जम्मा		१६०२.४८

नक्सा ७ : छेडागाड नपा वडा नं ४ को भूउपयोग नक्सा

२.३.२ माथिल्लो तथा तल्लो तटीय सम्बन्ध

साविकको दशेरा गाविसमा करैने, धारखोला, बढीमुल तथा अल्ठेने गरी ४ वटा खोला खोल्सीहरु रहेका छन् । यस वडामा पर्ने खोलाहरुलाई भौगोलिक सुचना प्रणालीबाट विभिन्न प्रकोप तथा तिनिहरुको असरलाई अध्ययन गर्दा

तल्लो तटीय क्षेत्र र माथिल्लो तटिय क्षेत्रहरुको अन्तर सम्बन्ध प्रस्ट रूपमा देख्न सकिन्छ । तलको तालिकामा प्रकोप अनुसार तल्लो तटीय क्षेत्र र माथिल्लो तटीय क्षेत्र र तिनीहरुको अन्तर सम्बन्ध देखाइएको छ ।

तालिका ९ : छेडागाड नपा वडा नं ४ को तल्लो र माथिल्लो तटीय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्ध

प्रकोप	माथिल्लो तटिय क्षेत्र	तल्लो तटिय क्षेत्र
पहिरो	मनगर, जेवा र गोगनखोली क्षेत्रमा, चाखिल, खाती, जेवा र गडप्पा क्षेत्रको दक्षिण-पुर्व, गौजेना क्षेत्रको उत्तर-पुर्व	लेवा र जेवा क्षेत्रको तल्लो भूभाग, को गौजेना क्षेत्र तथा ज्यूलाको माथिल्लो भूभागमा बालुवा तथा गेगर थुप्रिने
भूक्षय	मनगर, गौजेना, गोगनखोली क्षेत्रको दक्षिण-पुर्व, मनगर र जेला क्षेत्रको उत्तर-पुर्व, खातीजेवा क्षेत्रको उत्तर-पश्चिम, चाखिल क्षेत्रको दक्षिण-पुर्व,	चौरजेवा र खातीजेवा क्षेत्रको तल्लो भूभागमा माटो तथा बालुवा थुप्रिने
वन विनास	खातीजेवा क्षेत्रमा, चौरजेवाको दक्षिण-पुर्व, गोगनखोली, गडप्पा र चाखिल क्षेत्रको उत्तर-पश्चिम	मेल्ला र जेवा क्षेत्रमा, चाखिल, खातीजेवा र चौरजेवाको तल्लो भूभाग

२.३.३ सामाजिक अवस्था

यस वडामा रहेका जम्मा ४३५ घरधुरीमा १२१८ महिला र १२६७ पुरुष गरी जम्मा २४८५ जनसंख्या रहेको छ । यस वडाका ९५ प्रतिशतभन्दा बढी मानिसहरू पुर्ण रूपमा कृषि पेशामा आवद्ध रहेको यस वडामा क्षेत्री, दलित र ब्राह्मणहरूको बसोवास रहेको पाइन्छ । यहाँका मानिसहरू स्थानीय चाडपर्व दशैं, तिहार, माघेसंक्रान्ति, शिवरात्री आदि मनाउने गर्दछन् भने यहाँ लगाइने मुख्य पोशाकहरूमा दौरासुरुवाल, कोट पाइन्ट, गुनिउँ, चोलो र कुर्ता सुरुवाल मुख्य हुन् । पछिल्लो समय पहाडि साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले यस वडाका साना किसानहरूको अनुकूलन क्षमता बढाउनको लागि अनुकूलन कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न गइरहेको छ । यस वडामा जम्मा ३ वटा सहकारीहरू रहेका छन् । तिनीहरूले बचत संकलन तथा ऋण लगानी गर्दछन् । वर्तमान समयमा यस वडामा सरकारी निकायहरूको उपस्थिती खासै देखिदैन ।

तालिका १० : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को घरधुरी विवरण

घरधुरी संख्या	जनसंख्या	महिला	पुरुष
४३५	२४८५	१२१८	१२६७

श्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

तालिका ११ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ जातजातिको विवरण

जातजाति	घरधुरी	प्रतिशत
दलित	१०२	२३.४५
क्षेत्री/ठकुरी	३३३	७६.५५
जम्मा	४३५	१००

श्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

तालिका १२ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ बसोवास विवरण

साविक वडा	जम्मा घरधुरी	दलित	क्षत्री बाहुन ठकुरी	महिला	पुरुष	जम्मा	एकल महिला/पुरुष
४	१०१	२	९९	२८८	२८१	५६९	१६
५	२२६	७८	१४८	६४३	६८६	१३२९	२०
६	१०८	२२	८६	२८७	३००	५८७	२२
जम्मा	४३५	१०२	३३३	१२१८	१२६७	२४८५	५८

श्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

२.३.४ आर्थिक अवस्था

यस वडाका धेरै जसो मानिसहरू कृषि पेशामा लागेका छन् र जीविकोपार्जनको प्रमुख स्रोत निर्वाहमुखी खेती प्रणाली नै रहि आएको छ । प्राय जनसंख्या कृषिमा सम्लग्न छन् । नगन्य मात्रामा भने व्यापार तथा अन्य पेशामा संलग्न रहेका छन् । जम्मा घरधुरीका लगभग ४५ प्रतिशत घरधुरी केहि महिना मजदुरीका लागि भारत जाने गरेका छन् । धान, मकै, गहुँ र कोदो, भटमास, मास र मस्याङ प्रमुख खाद्यान्नबाली हुन् भने गाई, भैंसी, भेडा र बाखा प्रमुख पशुहरू हुन् । यस वडामा सुन्तला, कागती, केरा, आँप, आलुबखडा, नास्पाती, आरु, स्याउ जस्ता फलफुल हुन्छन् ।

यो वडाको कार्यालय जेवासम्म कच्ची मोटरबाटो पुगेको छ तर वर्षातको समयमा यो सडक चल्दैन । हाल जलवायुका प्रतिकुल असरहरूले गर्दा उत्पादन उल्लेखनीय रूपमा घटेको छ । खडेरी यहाँको एक प्रमुख जलवायुजन्य प्रकोप हो छ , जसले मौसमी तथा बेमौसमी कृषिबालीमा उल्लेख्य असर पारेको छ । आगामी दिनमा व्यवसायिक कृषिबाली, तरकारी तथा फलफुल खेती गर्ने योजना ४ नं. वडा कार्यालयले राखेको छ ।

धेरै मानिसहरू कृषि क्षेत्रमा लागेपनि सबै मानिसहरूलाई आफ्नो उत्पादनले वर्षभरी खान पुग्दैन । यहाँ आफ्नो जमिनबाट उत्पादन भएको अन्नबाट ३ महिना मात्र खान पुग्ने घरधुरी करिब ४५ प्रतिशत, ३-६ महिना खान पुग्ने ४५ प्रतिशत, ६-९ महिना खान पुग्ने १० प्रतिशत र ९-१२ महिना खान पुग्ने घरधुरी एउटा पनि छैनन् । सबै खेत तथा बारीमा सिंचाईको लागि कुलो वा पोखरीको व्यवस्था नभएकोले उत्पादन कम हुने गरेको छ । बढाउनको लागि पछिल्ला वर्षहरूमा रासायनिक मल तथा विषादीको बढ्दो प्रयोगले माटोको उत्पादनमा शक्तिमा ह्रास आउन शुरु गरेको छ ।

तालिका १३ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को खाद्यान्न उपलब्धताको अवस्था

क्र.स.	घरधुरी प्रतिशत	खान पुग्ने समय	कैफियत
१	४५	३ महिना भन्दा कम	यहाँका १०० प्रतिशत मानिसहरूलाई नै खाद्यान्नको लागि अन्यत्र निर्भर हुने अवस्था विद्यमान रहेको र जलवायु परिवर्तनले कृषि प्रणालीमा थप प्रतिकुल असर पार्न सक्नेहुँनाले अनुकूलित हुँन थप चुनौति रहेको देखिन्छ ।
२	४५	३-६ महिना	
३	१०	६-९ महिना	
४	०	९-१२ महिना	

श्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

यस वडामा गाईगोरु १२००, भैंसी/राँगो ४०५, भेडाबाखा २००० र कुखुरा / हाँस १५०० रहेका छन् । पछिल्लो समय खेती उत्पादन कम हुँदै गएपछि मानिसहरू पशुपालनमा आकर्षित भएका छन् । यद्यपि यो व्यवसायिक रूपमा अधि बढ्न भने सकेको देखिदैन ।

तालिका १४ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ मा पशुहरूको अवस्था

पशु पंछी	पशु पंछी संख्या	मुख्य रोगहरू
गाई / गोरु	१२००	खोरेत, रागन, निमोनिया, पिपिआर, मुखेलो र अन्य रोगहरूको समस्या
भैसी / रांगो	४०५	
बोका / बाखा / भेडा	२०००	
कुखुरा / हाँस	१५००	

श्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

तालिका १५ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ का मुख्य बालीहरू

१	खाद्यान्नबाली	गहुँ, मकै, धान, कोदो आदि
२	नगदेबाली	आलु, सुन्तला, कागती, टिमुर, अलैची आदि
३	फलफूल	सुन्तला, कागती, केरा, आलुबखडा, नास्पाती, आरु आदि
४	पशुपालन	भैसी, गोरु, बाखा, बंगुर, कुखुरा आदि

श्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण,

२०७५

पछिल्लो समय यहाँ जलवायुका असरहरूको अतिरिक्त सिंचाईको अभाव; गुणस्तरिय विउविजनको अभाव; मल, विउ, विषादीको अभाव; आधुनिक कृषिखेती सम्बन्धी तालिमको कमी; बाली तथा पशुमा पुरानै जातको निरन्तरता; आधुनिक प्रविधिको अभाव; कृषि प्रसार सेवाको कमी, कृषि तथा गैरकृषि उपजहरूको बजार व्यवस्थापनको अभाव, गोठेमल सुधार र जैविक विषादीको उपयोग नहुनु, कृषिमा आधारित सहकारीहरूको स्थापना र विकास हुन नसक्नु तथा प्रविधिको कमी यस वडाले भेल्लु परेका प्रमुख कृषि सम्बन्धि समस्याहरू हुन् ।

२.३.५ प्राकृतिक स्रोतको अवस्था

समग्र प्राकृतिक स्रोतको उपलब्धताको विश्लेषण गर्दा प्राकृतिक स्रोतको सन्दर्भमा यो वडा तुलनात्मक रूपमा मजबुत मानिन्छ । यस वडामा पानीका मुहानहरू प्रसस्त रहेकोमा केहि भने पछिल्ला वर्षहरूमा सुकेका छन् । अझै पनि यहाँ १२ महिना नै चल्ने केहि पानीका मुहानहरू रहेका छन्, जसको अधिकतम उपयोग घरायसी प्रयोग तथा केहि मात्रामा सिंचाईको लागि भैरहेको छ । त्यसैगरी यहाँ वन क्षेत्र पनि मजबुत देखिन्छ । यहाँ ३ वटा सामुदायिक वनहरू रहेका छन् तिनीहरूको कूल क्षेत्रफल ६७२.२१ हेक्टर रहेको छ । डिभिजन वन कार्यालयको तथ्याङ्क अनुसार ती वनमा जम्मा ५१७ घरधुरी उपभोक्ता रहेका छन् । यहाँका मानिसहरू घाँस दाउराको लागी जंगलमा निर्भर छन् । सबै घरधुरीले खाना पकाउन दाउराको प्रयोग गर्दछन् । कृषि क्षेत्रमा उत्पादन बढाउनको लागि उन्नत प्रविधिको विकास गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

तालिका १६ : छेडागाड नपा वडा नं ४ मा रहेका सामुदायिक वनहरूको विवरण

सामुदायिक वनको नाम	साविक वडा	क्षेत्रफल (हे.)	घरधुरी
चाल्ने मालिका सा.व	दशेरा ४, ५	७४.०५	१६४
खाँडोकाटे बैसानी सा.व	दशेरा ६	२६७.४५	९५
सगिनेगैरी गाडमिल्या सा.व	दशेरा ४, ५	३३०.७१	२५८
		६७२.२१	५१७

श्रोत: डिभिजन वन कार्यालयका २०७५

तालिका १७ : छेडागाड नपा वडा नं ४ मा रहेका पानीका मुहानको विवरण

साविक वडा	संख्या	मुहानको नाम
४	८	जमायारुख मुल, कालीमाटी खोला मुल, वारा नाउला मुल, पाखेपानी नाउला मुल, कुवा मुल, मेल्ये खेत खोला मुल, बाकने अलैची मुल, कमेरी खोला मुल
५	१४	लेक खोला, सान्नानीखोला, टोटी खोला, गैतरे खोला, धारा खोला, काल पोखरी, भयोस्थान मुल, छरेखेत, सान्ने, तिते धारा, ताउललेदह, डाँडाखोला, तिमले खोला, बारमास नाउला
६	१३	धारा खोला, कालिसपन्न खोला, थारमरी खोला, टोटी खोला, धनिगाडे मुहान, छोरेखेत मुहान, ओखर खेत मुहान, अधिकारी नाउला, लिडीमेली मुहान, तरापी मुहान, कालीपहाडी मुहान, तेखुरे मुहान, घट औले

श्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

२.३.६ सामुदायिक विकास

स्थानीय जनतालाई शिक्षामा सहज पहुँच पुर्याउनको लागि यस वडामा ६ वटा विद्यालय सञ्चालनमा रहेका छन् । यस वडामा उपस्वास्थ्य चौकी रहेको छ । यस वडाका साविकका सबै वडाहरूमा कच्ची सडकको पहुँच छ । यस वडामा विद्युतको सुविधा नपुगेकोले घरहरूमा विद्युत प्रसारण लाइन जोडिने योजनामा छन् र हाल बत्तिको लागि घरधुरीमा सौर्य बत्तिको जडान गरिएको छ । हाल खाना पकाउनको लागि अधिकांश घरधुरीहरू दाउराकै प्रयोग गर्दछन् भने केहि घरधुरीहरू ग्याँसको प्रयोग गर्दछन् । यस वडाका करिब ८५ प्रतिशत मानिसहरू पाइपवाट वितरण गरिएको खानेपानी प्रणालीका पानी प्रयोग गर्दछन् भने बाँकी खोला तथा प्राकृतिक अन्य सामाजिक विकासका पूर्वाधारहरूको अवस्था तालिका ६ मा प्रस्तुत गरिएको छ । यहाँ अन्य सामुदायिक विकासका अवस्थाहरू पनि सन्तोषजनक रहेका छन् । उपस्वास्थ्य चौकी, कच्ची तथा पक्कि मोटरबाटो आदिको व्यवस्था भएको छ ।

तालिका १८ : सामुदायिक विकासका पूर्वाधारहरूको अवस्था

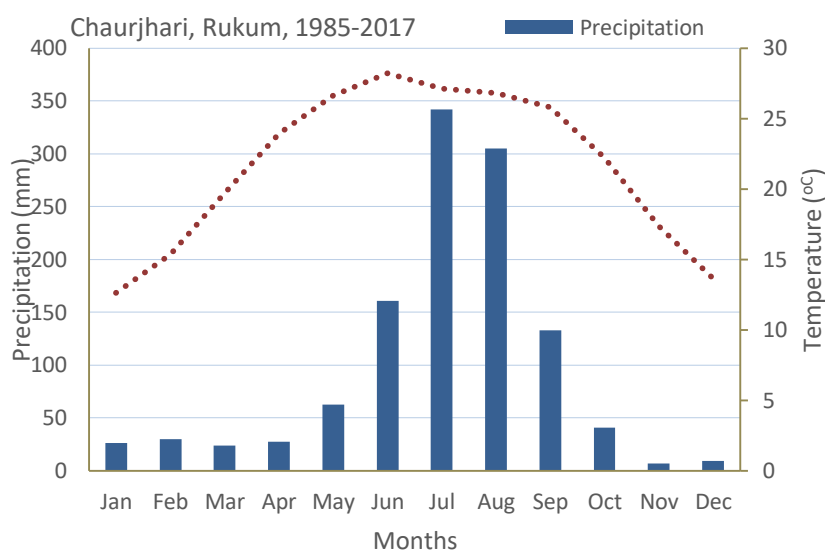
पूर्वाधारका प्रकार	उपलब्ध पूर्वाधार	संख्या
स्वास्थ्य	उपस्वास्थ्य चौकी	१
भौतिक	मध्य पहाडी लोकमार्ग	२ कि.मि.
	जेठाकोट देखि शितेडाँडा सम्म नया बाटो	१.५ कि.मि
सामुदायिक पूर्वाधार	मठ मन्दिर	२०
	सामुदायिक भवन	१
	वडा कार्यलय भवन	१
	विद्यालय	६
खानेपानी तथा सिंचाई	पोखरी	१
	पानीको टंकी	८

२.४ जलवायुको अवस्था

जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले जाजरकोट जिल्ला अति प्रभावित जिल्लाको रूपमा रहेको छ । जिल्ला स्तरीय छलफल तथा स्थानिय स्तरको छलफलका सहभागीहरूले पनि यहाँ जलवायुको प्रत्यक्ष असर परेका अनुभवहरू आदान प्रदान गरेका थिए । यस वडामा पनि जलवायु परिवर्तन प्रत्यक्ष रूपमा महसुस गरेको तथा यसबाट कृषि लगायत विभिन्न क्षेत्रहरूमा पारेको प्रभावहरूको अनुभव सहितका उदाहरणहरू वडास्तरका छलफलहरूमा पनि सरोकारवालाहरूले प्रस्तुत गरेका थिए भने स्थलगत अवलोकन तथा भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट लिइएका नक्शाहरूको विश्लेषणबाट जलवायुको प्रत्यक्ष असरहरू देखिएका छन् । जस्तो कि खेतमा सिंचाइ गर्ने खोलामा

पछिल्ला वर्षहरूमा पानीको मात्रा घटेको वा सुकेकोले समयमा खेती गर्न कठिन भएको तथा असिनापानी पर्ने मात्रा र खडेरीको अवस्था पनि बढेको पाइएको छ भने पानीका मुहानहरू उल्लेख्य रूपमा सुकेका छन् । स्थानीयस्तरमा भएका छलफल, सहभागितामूलक रूपमा तयार गरिएका मौसमी पात्रो तथा समयरेखाहरू मार्फत जलवायु परिवर्तन उल्लेख्य रूपमा भएको देखिएको छ ।

यहाँको मात्र मौसमको तथ्यांक लिने स्टेशन नभएको तथा जाजरकोट जिल्लामा रहेका २ वटा स्टेशन पनि पानी वर्षाको आयतनमात्र मापन गर्ने भएका कारण यस नगरपालिकाबाट नजिकैको स्टेशन (चौरभारी टार, रुकुम

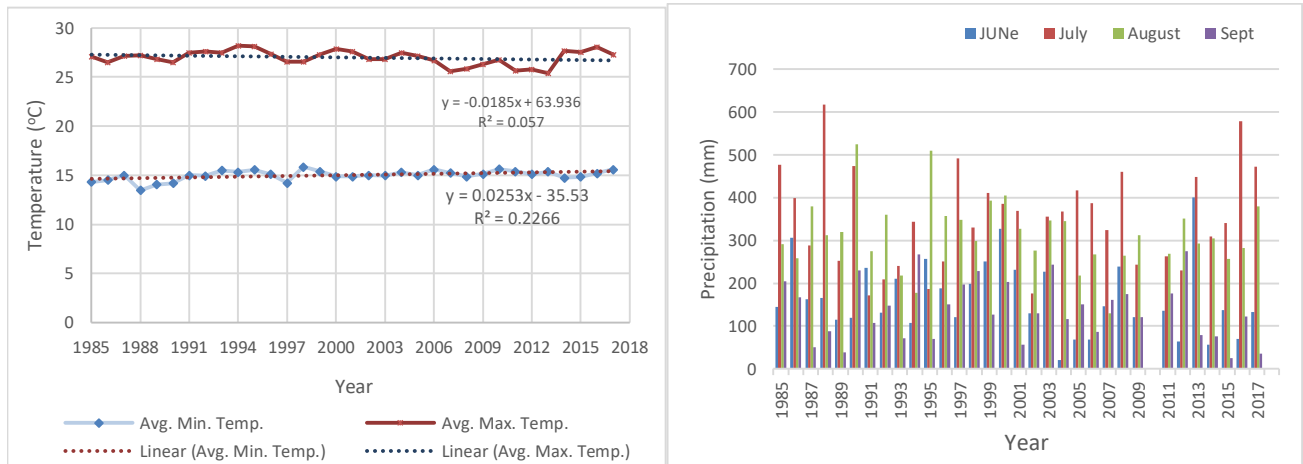

चित्र १ : छेडागाड नपा वडा नं. २ को विगत ३० वर्षको जलवायु प्रवृत्ति

जिल्ला) को सन् १९८५ देखि २०१७ सम्मको तापक्रम तथा वर्षाको तथ्याङ्क विश्लेषण गरिएको छ । यस भेगमा मुख्य गरी जुलाई र अगष्टमा पानी पर्ने गरेको देखिन्छ भने जून देखि सेप्टेम्बरमा पर्ने पानीको मात्रा जम्मा वर्ष भरी पर्ने पानीको मात्राको ७०% जति हुने गरेको छ । यसैगरी तापक्रम मे-जून मा वर्षभरीकै उच्च हुने गरेको छ जसले गर्दा खडेरी, डढेलो जस्ता प्राकृतिक प्रकोपहरूको जोखिम बढाउने देखिन्छ । यस क्षेत्रको वार्षिक औसत तापक्रम १५.०१ डिग्री देखि २८.६७ डिग्री सेन्टिग्रेड सम्म रहेको देखिन्छ । यसैगरी विगत ३३ वर्षको वर्षाको तथ्यांकलाई हेर्दा औसत ११६५ मिलिमिटर पानी पर्ने गरेको पाइन्छ ।

यस क्षेत्रको महिनाको अधिकतम तापक्रमको बृद्धिदर न्यूनतम तापक्रम बृद्धिदर भन्दा कम देखिन्छ । यसैगरी अधिकतमको विगतको १० वर्षमा देखिएको बृद्धिदर विगतको भन्दा तिव्र गतिमा बढेको देखिन्छ (उदाहरण : २०१३ मा २३.३६ डिग्री सेन्टिग्रेड देखिएको औषत अधिकतम तापक्रम २०१४ मा २७.६६ डिग्री सेन्टिग्रेड पुगेको देखिन्छ) । यसैगरी १९८८ सालमा वार्षिक न्यूनतम सबैभन्दा कम देखिन्छ, जुन वर्ष नोभेम्बर देखि मार्च सम्म मासिक औसत तापक्रम १० डिग्री सेन्टिग्रेड भन्दा कम मापन भएको थियो । वाढी, पहिरोहरूको प्रकोपको अवस्था अध्ययन गर्नको लागि पानी पर्ने समय जून देखि सेप्टेम्बर सम्मको मासिक वर्षाको अवस्थाको विप्लेषण गरिएको छ (२०१०

को तथ्याङ्क नपाइएको)। वर्षाको मात्रामा प्रष्ट उतार चढाव देखिनुको साथै समग्रमा पानीको मात्रा कम हुदै गएको

चित्र २ : छेडागाड नपा वडा नं. २ को विगत ३० वर्षको तापक्रम वृद्धि तथा वर्षाको प्रवृत्ति

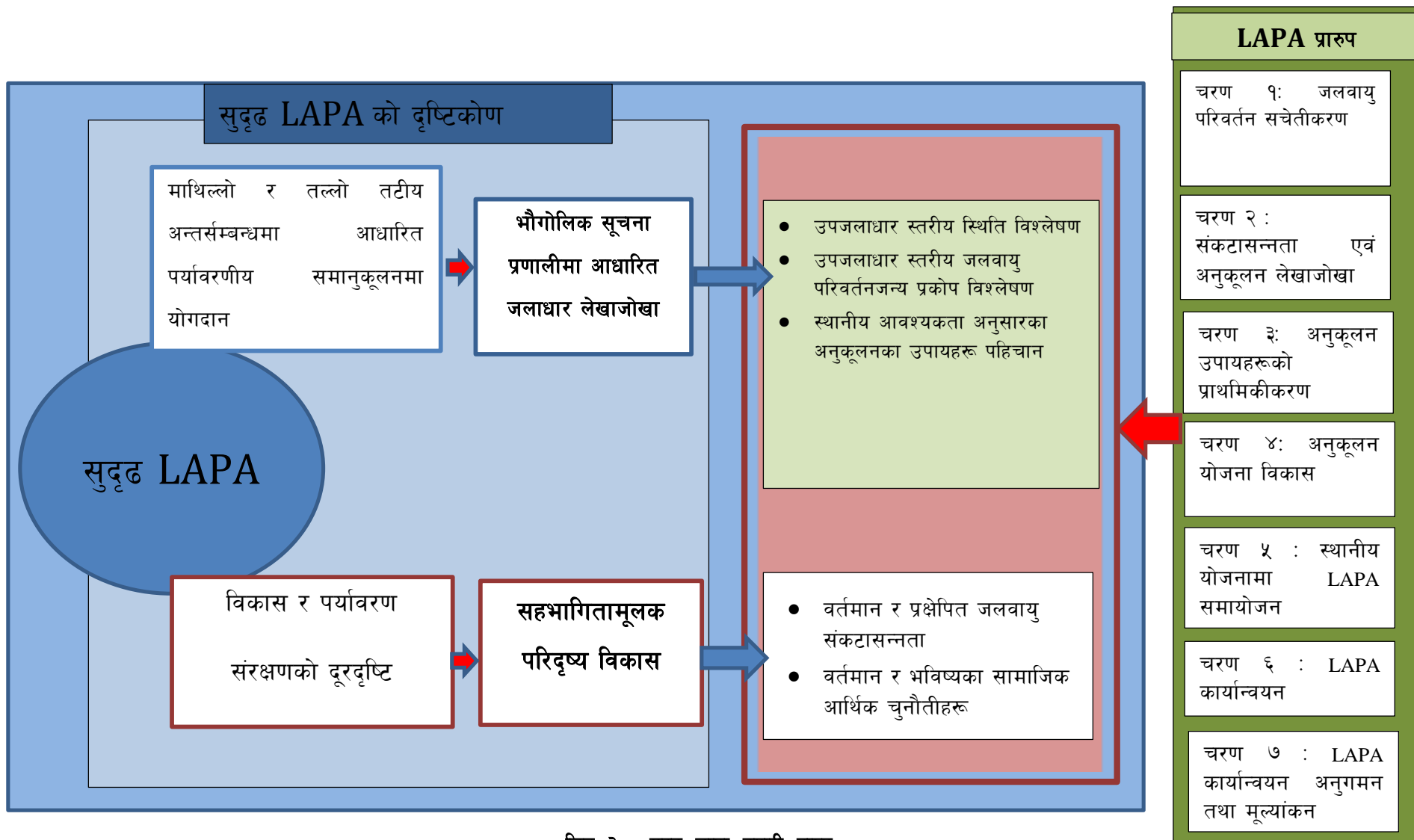
देखिन्छ। वडा तथा टोलस्तरमा भएका सचेतना अभिवृद्धी तथा योजना तर्जुमा कार्यक्रमहरुका सहभागिहरुले पनि खंडेरीका दिनहरु बढदै गएको तथा तापक्रम बढेको कुरा समयरेखा माफत व्यक्त गरेकोले वैज्ञानिक तथा सहभागितामुलक दुवै विधिबाट विश्लेषण गर्दा पनि जलवायु परिवर्तन क्रमशः भैरहेको देखिएको छ।

परिच्छेद ३ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना सुदृढीकरणका प्रयास तथा प्रकृयाहरू

हालसम्म नेपालमा स्थानीय निकायले तयार गरेका तथा कार्यान्वयन गर्ने स्थानीय अनुकूलन योजनाहरू स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना र जलवायु अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयन पुस्तिकाले निर्दिष्ट गरेका प्रक्रिया, विधि र औजारका आधारमा तयार पारिएका छन् । पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले पनि यहि विधि र औजारहरू प्रयोग गर्दै र अन्य वैज्ञानिक तथ्यलाई पनि आधार बनाई स्थानीय निकायलाई अनुकूलन योजना तयार गर्न प्राविधिक सहजीकरण गरेको छ । वैज्ञानिक तथ्यहरूलाई अध्ययन गर्ने क्रममा उपजलाधार क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनबाट परेका असरहरूको अध्ययन गरी भौगोलिक सूचना प्रणालीको माध्यमबाट प्राप्त सूचनाहरूलाई विश्लेषण गरेर आएका नतीजाहरूलाई सहभागितात्मक परिदृश्य विकासको अवधारणामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका चरण एक देखि चरण चार मा एकीकृत रूपमा प्रयोग गर्दै यो स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको हो । भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट लिइएको विगत ३० वर्ष भन्दा बढिको भूउपयोग परिवर्तन, बाढीपहिरो, वन डँढेलो, भू-क्षय लगायतका आंकडाहरूको विश्लेषणले यस वडाको कुनकुन क्षेत्रमा के-कस्तो प्रभाव तथा जोखिम बढाएको छ भन्ने कुरामा समुदायको जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि गर्न थप मद्दत गरेको छ । समुदायले सहभागितात्मक तरिकाबाट विभिन्न विधि र औजारहरू प्रयोग गरी उपलब्ध सूचनाहरूको विश्लेषणबाट आएका नतीजाहरूलाई उपजलाधार क्षेत्रमा गरिएको वैज्ञानिक अध्ययनले थप पुष्टी गरेको छ ।

यसरी मिश्रित प्रक्रिया अपनाउँदा जलवायु संकटासन्नता विश्लेषणमा ऊर्ध्वगामी (सहभागितात्मक) र अधोगामी (वैज्ञानिक तथ्य) का दुवै सिद्धान्तले जलवायु जोखिमको वास्तविक अवस्थाको चित्रण गर्दै जोखिम विशेषलाई सम्बोधन गर्ने अनुकूलन योजना तयारी गर्न सहयोग गरेको छ । यसरी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना सुदृढीकरणका लागि दुईवटा नयाँ अवधारणाहरू अघि सारिएको छ: पहिलो भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित उपजलाधार क्षेत्रस्तरिय जलवायु प्रभाव तथा जोखिमको अवस्थ विश्लेषण र दोश्रो जलवायु अनुकूलन योजनाका लागि सहभागितात्मक परिदृश्य विकास सम्बन्धी अवधारणा ।

दुवै अवधारणाहरूले एकीकृत रूपमा वर्तमान अवस्था र भविष्यमा पनि आउन सक्ने जलवायु विषमता लगायत जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल असरहरूको सहभागितात्मक तरिकाले विभिन्न परिदृश्यहरूको बारेमा परिकल्पना गर्दै उपजलाधारक्षेत्रको माथिल्लो तटीय र तल्लो तटीय क्षेत्रमा पर्न सक्ने जलवायुजन्य प्रकोपको पहिचान, नक्शाकन तथा अन्तरसम्बन्ध र लेखाजोखा गर्न सहज गर्छन् । यसैगरी यस अवधारणाको महत्वपूर्ण पक्ष भनेको जल, जमिन, जङ्गल, जनता र जीवजन्तुबीचको अन्तरसम्बन्ध सन्तुलित राख्न र प्राकृतिक स्रोतहरूको बुद्धिमत्तापूर्ण उपयोग गर्दै सरोकारवालाहरूको सहभागितामा विद्यमान जोखिमका सवदेनशीलता र भविष्यमा हुन सक्ने जोखिम/खतरालाई विचार गरेर अनुकूलनका नीतिगत उपायहरूको पहिचान तथा छनौट गरी एकीकृत रणनीतिको रूपमा विकासबाट जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउनु, उपजलाधार स्रोतहरूको योजनाबद्ध संरक्षण र दिगो विकासमा टेवा पुऱ्याउनु हो (ASHA, २०१६) । यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्न प्रयोग गरिएको विधिको संक्षिप्त रूप तलको चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र ३ : सुदृढ लापा तयारी प्रारूप

श्रोत: ASHA enhanced Manual 2016

LAPA Framework ले तय गरेका ७ वटा चरणहरू नै यस वडाको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा कार्यान्वयन गरिएको छ । पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले माथिल्लो तटीय तथा तल्लो तटीय क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनका कारणले देखिएका प्रकोपहरूको पहिचान तथा संबोधन गरी पर्यावरणीय समानुकूलनमा योगदान गर्नका लागि भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित उपजलाधार क्षेत्र अवधारणा तथा प्रकोपहरूको दीर्घकालीन व्यवस्थापनका लागि सहभागितामूलक परिदृष्य विकासको अवधारणाको विकास गरी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीका चरणहरूमा एकीकृत गरी कार्यान्वयन गरेको छ ।

३.१ स्थानीय अनुकूलन योजना तयारीका चरणहरू

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना राष्ट्रिय संरचनाले तय गरेका प्रक्रिया तथा चरणहरूको आधारमा र अन्य वैज्ञानिक तथ्यलाई पनि आधार बनाएर स्थानीयस्तरमा सहभागितामूलक विधिहरूको प्रयोग गर्दै प्राप्त नतीजाहरूमा आधारिता रही यो कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । यो कार्ययोजना तयार गर्दा विभिन्न चरणमा अपनाइएका विधिहरू तल उल्लेख गरिएको छ ।

३.१.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि

यस वडाको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको तयारीको प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन आयोजना राष्ट्रिय संरचनाले तय गरेका प्रक्रिया अनुसार जिल्ला तह देखी समुदाय स्तर सम्म विश्वव्यापी रुपमा भई रहेको जलवायु परिवर्तनको कारण र यसबाट परेको वा पर्न सक्ने असर प्रभाव तथा अनुकूलनको आवश्यकता सन्दर्भमा अभिमुखीकरण गरिएको थियो । यो अवस्थामा यस जलाधार क्षेत्रका वडाहरू विचमा अन्तर तटिय सम्बन्धको लेखाजोखा गरेर प्रकोपका असरहरू, अनुकूलनका उपायहरू, प्राकृतिक श्रोतको उपलब्धता तथा बाँडफाडका बारेमा छलफल गरि योजना तर्जुमा गरिएको छ । यो कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा जलवायु परिवर्तनबाट परेका असरहरूको अध्ययन, भौगोलिक सुचना प्रणालीको माध्यमबाट प्राप्त सुचनाहरूलाई विश्लेषण गरेर आएका नतिजाहरूलाई सहभागितात्मक परिदृष्य विकासको अवधारणामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका चरण १ देखि ४ मा एकिकृत प्रयोग गरिएको छ । भौगोलिक सुचना प्रणालीबाट लिईएको विगत ३० वर्ष भन्दा बढिका आँकडाहरूको विश्लेषणले यस वडाको कुनकुन क्षेत्रमा के कस्तो प्रभाव तथा जोखिम बढाएको छ भन्ने कुराले समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतना अभिवृद्धि गर्न थप मदत गरेको छ ।

जलवायु परिवर्तन तथा यसका असरहरूबारे स्थानीय स्तरमा जानकारी हुनु अति नै आवश्यक भएपनि यहाँका मानिसहरूमा यस अघि त्यस्ता सचेतना कार्यक्रमहरू पर्याप्त मात्रामा नभए पनि यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीका क्रममा यस वडामा जलवायु परिवर्तनबारे केहि मानिसहरूमा थोरबहुत जानकारी रहेको पाइएको छ । यद्यपि यो योजना तर्जुमा कार्यमा अधिकांश सहभागिहरूले यसका कारणहरू तथा बँच्ने उपायहरूबारे अति कम सुचनाहरू पाएको देखिएको छ । यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रक्रियामा जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रमबाट वडास्तरीय सचेतना तथा योजना तर्जुमा र अन्त्यमा सञ्चालन भएको प्रकोपहरूको विश्लेषण तथा हरेक वडाहरूबाट आएका अनुकूलन योजनाहरूको छलफल तथा अनुमोदनको प्रक्रियामा जलवायु परिवर्तनका असर तथा प्रभावहरू, यसबाट बँच्नको लागि आवश्यक योजना तथा

सजगताहरूको बारेमा विस्तृतमा जानकारी भएको छ । जसले गर्दा आगामी दिनहरूमा अनुकूलनका लागि स्थानीयस्तरमा पनि प्रभावकारी रूपमा आवश्यक क्रियाकलापहरू सञ्चालन हुनसक्ने अवस्थाको सिर्जना भएको छ ।

यस वडाको अनुकूलन योजना तयारी गर्दा हालको वडा स्तरीय सचेतना अभिवृद्धि तथा योजना तर्जुमा गोष्ठी, साविक वडामा आधारित रही टोल स्तरीय सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठी तथा हालको वडा स्तरीय योजना तयारी गोष्ठीमा कुल १७२ पुरुष तथा ११९ महिला गरी कूल २९१ जनाको सहभागीता रहेको थियो । यो उपस्थितिमा ७१ जना दलित र २२० जना बाउन/क्षेत्री/ठकुरी रहेका थिए । सहभागीहरूको संक्षिप्त विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १९ : छेडागाड नपाको स्थानिय अनुकूलन योजना तर्जुमाको क्रममा संलग्न सहभागीहरू

योजना तर्जुमा स्थान	साविक वडा	पुरुष	महिला	जम्मा	दलित	बा.क्षे.ठ.
वडा स्तरीय सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठी		३८	२५	६३	१५	४८
वडा स्तरीय योजना तयारी गोष्ठी		५४	१६	७०	११	५९
साविक वडा स्तरीय सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठी	४	२२	३	२५	२	२३
	५	२३	३२	५५	२४	३१
	६	३५	४३	७८	१९	५९
जम्मा		१७२	११९	२९१	७१	२२०

३.१.२ जलवायु संकटासन्नता लेखाजोखा तथा अनुकूलन योजना तर्जुमा

यो योजना तयार गर्दा सङ्कटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता लेखाजोखाका लागि जलवायुका प्रकोपहरूबाट सङ्कटासन्न वडा र वडाभित्रका सङ्कटासन्न समुदाय, घरघुरी र व्यक्ति पहिचान गर्न, जलवायु परिवर्तनका प्रमुख असर तथा क्षेत्रहरूको विश्लेषण गर्न भौगोलिक सुचना प्रणाली तथा सहभागितामूलक परिदृश्य विकासको समेत प्रयोग गरी सहभागितामूलक विधिहरू प्रयोग गरिएको छ । यो प्रक्रिया मार्फत वर्तमान तथा भावी जलवायु सङ्कटासन्नतालाई न्यूनीकरण गर्न सहयोग पुग्ने खालका अनुकूलनका अभ्यास तथा अनुकूलन क्रियाकलापहरू र स्रोतको पहिचान गर्न एवं तिनको प्रभावकारी ढङ्गले परिचालन गर्न सहज बनाउनको लागि तल उल्लेखित प्रक्रियाहरू पुरा गरी यो योजना तयार गरिएको छ ।

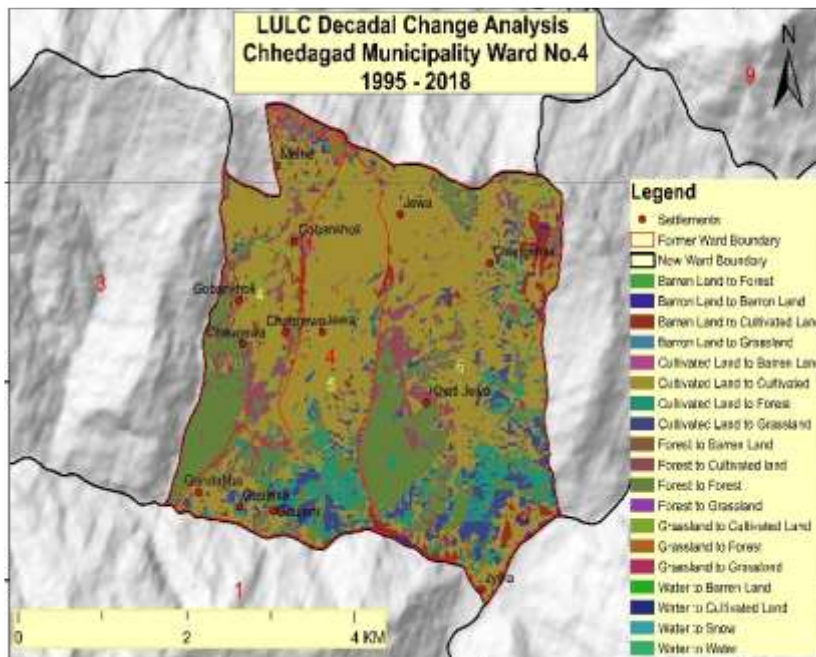
यस वडामा भूउपयोगको वर्गिकरण अनुसार भूमिको प्रयोग गर्न सकिरहेको अवस्था देखिँदैन जसको मुल कारण यहाँका प्रायः सबै मानिसहरू पराम्परागत निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीमा आश्रित रहनु हो । ३० देखि ६० डिग्री भिरालो जमिन खनजोत गरेर गर्ने कृषि प्रणालीको लागि उपयुक्त नभएपनि यहाँका साविकका प्राय सबै वडाहरूमा यस्तो भिरालो जमिनमा पनि खेती गर्ने प्रचलन रहेको देखिन्छ । जसका कारण भू-क्षय, पहिरो आदि जस्ता प्रकोपहरूको असर भन्ने बढ्ने देखिन्छ ।

समयदेखि रहेको यस वडाको सबैभन्दा ठूलो प्रकोप खडेरी हो । यस वडाको प्राय सबै टोलहरूमा खडेरीको असर रहेको छ । खडेरीका कारण पानीको मुहानहरू सुक्ने, पानी कम हुने जसले गर्दा बाली उत्पादनमा कमी र रोगव्याधीको प्रकोप खडेरीसँगै बढेको देखिन्छ । स्थलगत छलफलहरूका आधारमा यस वडाको सबै टोलहरूमा

खडेरीका कारण हिउँदेवाली पानी पर्ने आसामा लगाउने गरे पनि उत्पादन अति नै कम हुने गरेको देखिन्छ । यस वडाका अधिकांश खेतीयोग्य जमिन पानीको अभावको कारण हिउँदको समयमा बाभो नै रहेको देखिन्छ ।

प्रस्तुत गरिएको नक्सामा छेडागाड नगरपालिकाको ४ नम्बर वडामा रहेको वन तथा विगत दश वर्ष (१९९५ देखि २०१८) सम्मको वन विनासको अवस्था देखाइएको छ । जस अनुसार यस वडाको दक्षिणी - पूर्वीय भागको चौरजेवा राक्से भन्ने ठाउँ, उत्तर -पूर्वीय भागमा पर्ने गोवनखोली लगायत गन्दाबा, चडखिला र खाती जेवाका आसपासको क्षेत्रमा पहिले वन क्षेत्र रहेको स्थानमा परिवर्तन देखिएको छ । यसरी पहिला वन भएको स्थानमा हाल

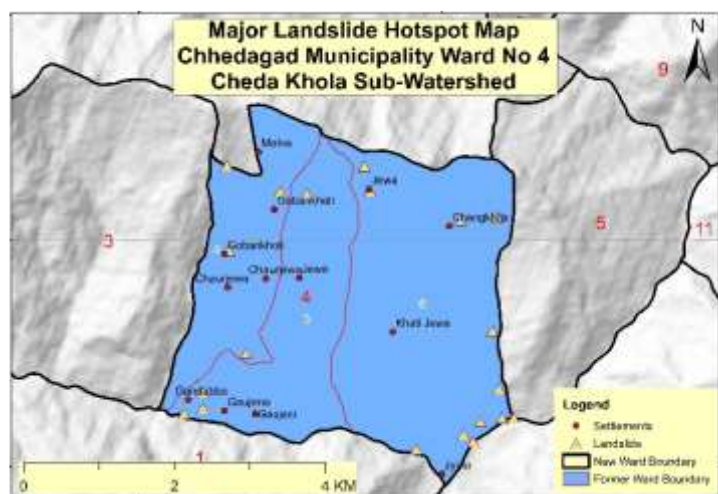
खेती गरिरहेको अथवा हाल घाँसेमैदानमा परिवर्तन भएको देखिन्छ । समुदायस्तरका छलफल गर्दा प्रमुख रूपमा आगलागी, जनसंख्याको वृद्धि, जलवायुका असर, घाँस दाउराको बढ्दो माग र अतिक्रमण आदि वन विनासका प्रमुख कारणहरूको रूपमा देखिएका थिए । बाक्लो वस्ती तथा खेतवारीसँग सिमाना जोडिएको ठाँउहरूमा वनको बढि नोक्सान भएको देखिएको छ । दिइएको नक्सामा वनको

नक्सा ८ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को भूउपयोग परिवर्तनको अवस्था

अवस्था तथा विनास भएका क्षेत्रहरूको अवस्था प्रस्तुत गरिएको छ ।

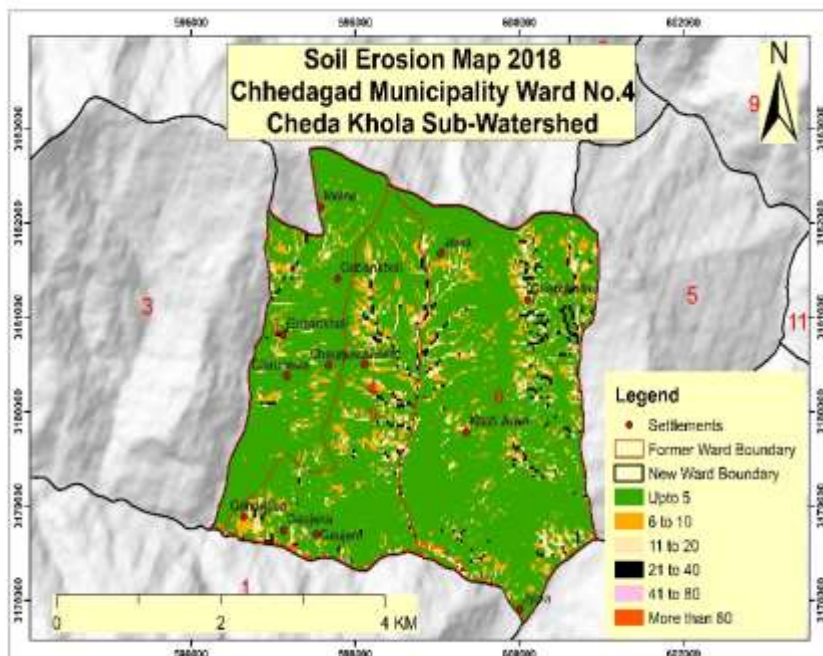
भौगोलिक नक्शाको अध्ययन गर्दा यस वडामा प्राय ठूला पहिरोहरू देखिन्छन । भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट प्राप्त नक्शाहरूको विश्लेषण तथा स्थानीय छलफलहरूबाट यहाँको साविकको वडा नं. ६ मा सबैभन्दा धेरै पहिराहरू रहेका छन् जुन धेरै ज्यूलाको दक्षिण - पूर्वीय भागमा अधिकतम मात्रमा देखिन्छ, र चडखिलाको उत्तर -पूर्वीय भागमा लगायत जेवाको आसपासमा दुई

नक्सा ९ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ मा रहेका पहिरोहरूको अवस्थिति

स्थानमा पनि पहिरोको प्रकोप देखिन्छ । साविकको वडा नं. ५ मा उत्तर तर्फ एक स्थानमा, दक्षिणी भागको गन्दाबा, गजजेनी र गजजेनामा पहिराहरू रहेका छन् । साविक ४ मा भने गोबनखोलीको आसपासमा र उत्तर तर्फ एक स्थानमा देखिन्छ ।

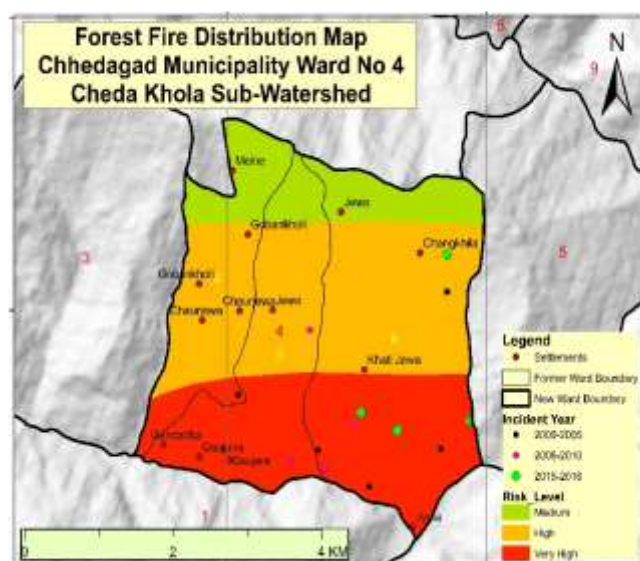
साधारणतया भू-क्षय एक प्रकारको संवेदनशिल प्रकोप हो र यो वडामा यो ठुलो चुनौतीको रूपमा देखिएको छ । यस वडामा वन क्षेत्र भएको ठाउँमा भू-क्षयको खासै प्रभाव देखिदैन तर वस्ती र खेतीयोग्य जमिन भएको ठाउँमा भू-क्षय एक प्रमुख प्रकोपको रूपमा देखिएको छ । यस वडाको अधिकांश ठाउँमा प्रति वर्ष ५ टन प्रति हेक्टर भन्दा कम भू-क्षय हुने गरेको देखिन्छ जुन न्यून हो । प्रति

नक्सा ११ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ मा भूक्षयको अवस्था

वर्ष २१ देखि ४० टनको दरले साविकको वडा ४ को मध्ये भागमा र साविको ६ का पूर्वीय भागको चडखिला भने स्थानमा देखिन्छ । साविक ४ मा भने प्रति वर्ष ६ देखि १० टनको दरले चौरजेवा र गोबनखोलीको आसपासमा देखिन्छ । प्रति वर्ष ८० टन भन्दा बढीको दरले भू-क्षय साविकका ५ र ६ को दक्षिणी भागमा रहेका छन् । यस वडामा रहेको भू-क्षयको अवस्था माथिको नक्शामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

आगलागीका दृष्टिकोणले वडा नं. ४ बढी जोखिममा रहेको छ । सन् २००० बाट २०१८ सम्मको आगलागीको अवस्था विश्लेषण गर्दा यस ४ नं. वडाभरीमा यस अवधिमा लागेको आगलागीको ६० प्रतिशतको जति आगलागीका घटना साविकको वडा नं. ६ मा भएको देखिन्छ । वडाको दक्षिणबाट उत्तरतर्फ आगलागीको प्रकोप र जोखिम कम हुँदै गएको देखिन्छ र यो कम सबै साविकका वडाहरूमा उस्तै रहेका छन् ।

नक्सा १० : छेडागाड नपा वडा नं ४ को आगलागीको अवस्था

हालसालै २०१५ देखि २०१८ सालको बीचमा साविकका ४ स्थानमा आगलागी भएको देखिन्छ भने अन्य साविकको वडामा यस अघि २००६ भन्दा अघि लागेका मात्र छन् । यस वडाको आगलागीको अवस्थालाई सँगैको नक्सामा देखाइएकोछ।

३.१.२.१ मौसमी पात्रो

तालिका २० : छेडागाड नपा वडा नं ४ को सहभागितमूलक मौसमी पात्रो

मुखताको क्षेत्र	सूचकहरू	समय	बैशाख	जेष्ठ	असार	श्रावण	भाद्र	असोज	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र	समयमा देखिएको परिवर्तन (घटबढ)	
वर्षा तथा यसको स्वरूप	मनसुन वर्षा	पहिले													२ महिनाले घटेको	
		अहिले														
	हिउँदे वर्षा	पहिले														१ महिना घटेको
		अहिले														
	हिमपात	पहिले														हाल हुन छाडेको
		अहिले														
	तुषारो	पहिले														परिवर्तन नभएको
		अहिले														
तापक्रम	गर्मिका दिनहरू	पहिले													२.५ महिनाले बढेको	
		अहिले														
	जाडोका दिनहरू	पहिले													३.५ महिनाले घटेको	
		अहिले														
विरुवाको व्यवहार	फुल लाग्ने समय	पहिले													१.५ महिना अघि सरेको	
		अहिले														
	फल पाक्ने समय	पहिले													१५ दिनले अघि सरेको	
		अहिले														
प्रकोपको स्वरूप	खडेरी	पहिले													४ महिनाले घटेको बढेको र त्यसको असर भने बढेको	
		अहिले														
	पहिरो	पहिले													२ महिनाले बढेको र त्यसको असर पनि बढेको	
		अहिले														
जिविकोपार्जनका क्रियाकलाप	स्थानिय धान छर्ने	पहिले													१ महिनाले पछि सरेको	
		अहिले														
	धान काट्ने	पहिले													१ महिना अघि सरेको	
		अहिले														
भौतिक श्रोतको जानकारी	पानिको मुल फुट्ने	पहिले													मुहान कम फुट्ने	
		अहिले														

स्थानीयस्तरमा जलवायु परिवर्तनले पारेको असर यकीन गर्न यो विधि प्रयोग गरिएको छ । यस विधिको प्रयोगमा योजना तर्जुमा गोष्ठीमा उपस्थित समुदायका ज्येष्ठ नागरिक, बुद्धिजीवीहरूको भूमिका उल्लेख्य रहेको थियो । यसका साथसाथै स्थानीय किसानहरूलाई जलवायु परिवर्तनसंग अनुकूलन हुने गरी कृषि प्रणालीमा गरिएका फरकपनको बारेमा समेत जानकारी गराइएको थियो । यस वडाका विभिन्न ठाँउहरूमा गरिएको छलफल अनुसार पछिल्लो ३०-४० वर्षको अन्तरालमा मौसममा देखिएका परिवर्तन तथा बालीक्रम भएको फरक तलको तालिका बमोजिम रहेको छ ।

३.१.२.२ ऐतिहासिक समय रेखा

यस क्षेत्रभित्र विगत २०२० सालदेखि हाल सम्म भएको जलवायुजन्य प्रकोप लगायत प्राकृतिक प्रकोपहरूको निरन्तरता तथा उक्त प्रकोपहरूसँग अनुकूलित हुन गरिएका प्रयासहरूको लेखाजोखा र विश्लेषण गरी भविष्यमा दोहोरिन सक्ने अथवा जोखिमको रूपमा पटक-पटक आउन सक्ने सम्भावना भएका प्रकोपहरूको आँकलन गरिएको छ । ऐतिहासिक समय रेखा विश्लेषण गर्दा कारण समुदायको जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष असर गरेको पाईएको छ । जलवायुजन्य प्रकोपको कारणले मानिस, कृषिवाली र पशुपंक्षीहरूमा विभिन्न रोगहरूको प्रकोप बढ्नुको साथै खडेरीले यस क्षेत्रमा क्रमशः सताएको पाइएको छ । यस्ता असरहरूबाट बच्नको लागि स्थानीय स्तरमा एकल तथा सामुहिक रूपमा केहि प्रयासहरू गरिएको छ, यद्यपि यस्ता समस्यासँग दीर्घकालीन रूपमा अनुकूलित हुने प्रकारका उपायहरूको योजनाबद्ध रूपमा तयारी तथा कार्यान्वयन गरिनु आवश्यक देखिन्छ ।

तालिका २१ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को सहभागितामूलक समयरेखा

प्रकोप	स्थान	वर्ष	बारम्बारता	असर तथा प्रभावहरू	क्षति वा परिवर्तन को तह	भविष्यमा पर्न सक्ने असर	समुदायले गरेको अनुकूलन को प्रयास
साविक वडा नं ४							
पहिरो	गौरावर	२०४०	निरन्तर	२० रोपनी खेतीयोग्य जमिन बगाएको	४	माथिल्लो बारा टोलको वस्ति सहित खेतियोग्य जग्गा क्षति हुन सक्ने	सारथक प्रयास नभएको
		२०४५	निरन्तर	४ जनाको खेतीयोग्य जमिन बगाएका	२	१० रोपनी जग्गा र २ घरलाई समेत क्षति गर्न सक्ने	सारथक प्रयास नभएको
		२०५०	निरन्तर	२ जनाको १६ रोपनी जग्गा नष्ट	२	२० रोपनी भन्दा बढी जग्गा जोखिम	सारथक प्रयास नभएको
		२०६०	निरन्तर	१६ रोपनी जग्गा नष्ट तथा खानेपानीको पाईप बगाएको	२	जग्गा पहिरोमा पर्न सक्ने	खानेपानी मर्मत गरिएको
		२०६१	निरन्तर	१ विघा जग्गा जोखिममा	३	सवै जग्गा जोखिममा रहेको	उत्तिसको विरुवा लगाएको
		२०६२	निरन्तर	गोरेटो वाटोलाई असर गरेको हुँदा आवतजावतमा समस्या तथा खेतीयोग्य जग्गा समेत बगाएको	२	बाटो बिग्रेर आवतजावतमा समस्या पनृ समस्या पर्न सक्ने	समुदायको प्रयासमा बाटो बनाएको
	किमिरे खोली	२०६९	निरन्तर	४ रोपनी जग्गा नष्ट	१	अरु पनि जग्गा पहिरोले लिन सक्ने	सारथक प्रयास नभएको
पशु रोग	खुरतेल	२०४९	२०७०, २०७५ निरन्तर	५० देखि ६० गाई ,गोरु तथा भैंसी मरेका	३	पशुपालनमा असर	सामान्य उपचार गर्ने गरेको
	वडाका केहि स्थानमा	२०७०	निरन्तर	२० गाई ,गोरु तथा भैंसी मरेका ,चरचरे रोगले गाई, भैंसी बाखाको आँखा सुनिने गरेको	३		

प्रकोप	स्थान	वर्ष	बारम्बारता	असर तथा प्रभावहरू	क्षति वा परिवर्तन को तह	भविष्यमा पर्न सक्ने असर	समुदायले गरेको अनुकूलन को प्रयास
आगलागी	वडाका केहि स्थानमा	२०६२	कहिलेकाही	२ घर जलेको	१	सचेत नभएमा अझ बढी क्षती हुन सक्ने	समुदायको प्रयासमा नियन्त्रण गर्ने गरेको
वाली रोग	वडाभरी	२०६५	निरन्तर	केरा,पिंडालु नष्ट,धानमा समेत असर	२	उत्पादनमा कमि भै भोकमारी हुन सक्ने	सारथक प्रयास नभएको सार्थक प्रयास नभएको
खडेरी	वडाभरी	२०५५	निरन्तर	उत्पादनमा कमि	४	उत्पादनमा थप ह्रास, माहामारी फैलिने	सारथक प्रयास नभएको
भूक्षय	वडाभरी	-	निरन्तर	उत्पादनमा कमि	२	उत्पादनमा थप ह्रास, माहामारी फैलिने	सारथक प्रयास नभएको
साविक वडा नं ५							
पहिरो	लामाबोवा	२०३५	निरन्तर	३ गोठ तथा २५ रोपनी जग्गा बगाएको	२	बाटो धस्सिन सक्ने,५ घर जोखिममा	सारथक प्रयास नभएको
	कल्याण खोला	२०३८	निरन्तर	८ हे. जग्गा तथा ४ गोरेटो बाटोमा असर	३	५ घर गोठ सहित २० रोपनी जग्गा जोखिममा	सारथक प्रयास नभएको
	ढाँगा खोला,	२०४५	निरन्तर	बाँगोसल्लाको सबै घर गोठ विस्थापित	४	ढाँगाको १ बस्ति उठ्न सक्ने	सारथक प्रयास नभएको
	गाडबुब	२०६२	निरन्तर	५ घर तथा केहि गोठमा क्षति	३	३ घर उठ्न सक्ने	सारथक प्रयास नभएको
	दमाई टोल	२०७३	निरन्तर	विद्यालय पुर्ण रुपमा जाखिम,दमाई टोल जोखिममा	४	विद्यालय र दमाई टोल बगाउन सक्ने	तारजाली तथा तटबन्धन प्रयोग गरिएको
	तोरी खोला	२०३६	निरन्तर	५ रोपनी जग्गा तथा ६ घरमा क्षती	३	वस्ति उठ्न सक्ने	सारथक प्रयास नभएको
	राक्से खोला	२०२८	निरन्तर	५ मानिस बगाएको,गोठ तथा वन क्षेत्रमा असर	४	वस्ति उठ्न सक्ने, सा.व मा क्षती	सारथक प्रयास नभएको
आगलागी	वनमा	२०३६	निरन्तर	२५० हे. वनक्षेत्र नष्ट	३	वन क्षेत्रमा बढी असर	सामुहिक प्रयासमा निभाउने गरेको,वनपाले राखेको
वाली रोग	वडाभरी	२०२०	निरन्तर	उत्पादनमा कमि	३	वालीनाली नहुने संभावना	किटनासक प्रयोग गर्ने गरेको
पशु रोग	वडाभरी	२०२५	निरन्तर	पशुरोगको माहामारी	३	पशुपालनमा कठिनाई हुने	सामान्य उपचार गर्ने गरेको
खडेरी	वडाभरी	२०५५	निरन्तर	उत्पादनमा कमि	४	उत्पादनमा थप ह्रास, माहामारी फैलिने	सारथक प्रयास नभएको
मिचाहाभार	वनमा	२०५५	निरन्तर	उत्पादनमा कमि, वन क्षेत्रमा असर	४	उत्पादनमा कमि, वनको हैसियत बिग्रिने	उखालेर फाल्ने गरेको
हावाहुरी	वडाभरी	२०२०	निरन्तर	घरको छाना उडाउने	२	माहामारी फैलिने सम्भावना	सारथक प्रयास नभएको
मानव रोग	केहि स्थानमा	२०४२	२०४८, २०६६, २०६८	१०० देखि १५० जना प्रभावित	४	मानव स्वास्थ्यमा असर	औषधी उपचार गर्ने गरेको

प्रकोप	स्थान	वर्ष	बारम्बारता	असर तथा प्रभावहरू	क्षति वा परिवर्तन को तह	भविष्यमा पर्न सक्ने असर	समुदायले गरेको अनुकूलन को प्रयास
भूक्षय	वडाभरी	-	निरन्तर	उत्पादनमा कमि	२	उत्पादनमा थप ह्रास,माहामारी फैलिने	सार्विक प्रयास नभएको
साविक वडा नं ६							
मानव रोग	वडाभर	२०६६	निरन्तर	नयाँ खालका रोगका कारण धेरै मानिस विरामी	१	मानव स्वास्थ्यमा असर	शौचालय निर्माण,सचेतना कार्यक्रम
बाढी	केही स्थानमा	२०३०	निरन्तर	९ जनाको मृत्यु, ८० रोपनी भन्दा बढी धानखेत बगेको,८ रोपनबिारी नष्ट,७ घर नष्ट	४	वस्ति उठ्न सक्ने, उत्पादनमा ह्रास	वस्ति सरेको र अन्य
पहिरो	-	२०३२	निरन्तर	वस्ति विस्थापित,७० रोपनी जग्गा बगाएको	४	वस्ति उठ्न सक्ने, उत्पादन योग्य जग्गामा कमि	वस्ति सरेको प्रयास नभएको
खडेरी	वडाभरी	२०३२	निरन्तर	उत्पादनमा कमि, माहामारी	४	उत्पादनमा कमि,पानीको मुहान सुक्न सक्ने	पानीको सदुपयोग गर्ने गरेको
वालीमा रोग	वडाभरी	२०२५	निरन्तर	उत्पादनमा कमि	४	वालीनाली नहुने संभावना	सार्विक प्रयास नभएको
पशु रोग	वडाभरी	२०३६	निरन्तर	पशुरोगको माहामारी	३	उत्पादनमा थप ह्रास,माहामारी फैलिन	घरेलु उपचार गर्ने गरेको
मिचाहाभार	वनमा	२०५५	निरन्तर	उत्पादनमा कमि, वन क्षेत्रमा असर	२	उत्पादनमा कमी, वनको हैसियत बिग्रिने	उखालेर फाल्ने गरेको
आगलागी	वनमा	२०३६	निरन्तर	वनक्षेत्र नष्ट	३	वन क्षेत्रमा बढी असर	सामुहिक प्रयासमा निभाउने गरेका, सचेतनाका कार्यक्रम गर्ने गरेको
भूक्षय	वडाभरी	-	निरन्तर	उत्पादनमा कमि	२	उत्पादनमा थप ह्रास,माहामारी फैलिने	सार्विक प्रयास नभएको

३.१.२.३ स्रोत तथा प्रकोपको

नक्साङ्कन तथा पुष्ट्याई

स्रोत तथा प्रकोपहरूको नक्साङ्कन गर्नका लागि साविकका हरेक वडाका सहभागिहरूको उपस्थितिमा यस वडाको सामाजिक नक्शा तयार गरि यस वडामा भएका श्रोतहरूको पहिचान गरिएको थियो । यस वडाको उत्तरी भागमा धेरै भूभाग वन क्षेत्रले ओगटेको र

फोटो १: छेडागाड नपा वडा नं ४ को सहभागितामूलक श्रोत तथा प्रकोप नक्सा

दक्षिणी भेगमा केही भू-भागमात्र वन क्षेत्र छन् भने आगलागीको प्रकोप भने यसै भेगमा बढी हुने गरेको छ । प्रकोपमा पहिरो लामो समयदेखि निरन्तर रूपमा गैरहेको छ भने प्रायः सबै वडाहरूमा पहिरोको असर देखिएको छ । त्यस्तै पहिरोको प्रकोप यस वडाको दक्षिणी- पूर्वीय भागमा धेरै देखिन्छ । पानीको मूलहरू पश्चिमी र दक्षिणी भागमा धेरै भने पूर्वीय भागमा कम देखिन्छ । मध्य पहाडी लोकमार्ग यसै वडाको बीच भागमा पर्दछ । खेतीयोग्य जमिन वडाको मध्य भागमा केन्द्रित रहेको र उत्तरी भेगमा कम देखिन्छ । भिरालो जमिनमा खेती गर्ने गरिएकोले भू-क्षय बढि हुने संभावना देखिन्छ । सहभागितामूलक छलफलबाट पनि यहाँका यि वडाहरूमा भुक्षयको प्रकोप भएको कुरा प्रमाणित भएको थियो जुन कुरा माथि प्रस्तुत छ ।

३.१.२.४ संकटासन्न घरधुरी तथा वर्ग पहिचान

स्थानीय अनुकूलन योजना तर्जुमाको प्रमुख उद्देश्य जलवायु परिवर्तनका कारण संकटासन्नता बढेका घरधुरी तथा समुदायको पहिचान गरि अनुकूलनका कार्यक्रमहरू तय गर्नु हो । यस वडाका अति उच्च, उच्च, मध्यम तथा न्यून संकटासन्नता भएका घरधुरीको पहिचान गर्नको लागि सबै टोलका टोल स्तरिय सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठीमा हरेक वडा प्रतिनिधी, अगुवा नागरिक, शिक्षक तथा सा.व.उ.सका प्रतिनिधीहरूकोलाई संकटासन्न घरधुरी भनेको के हो, यि घरधुरीहरू किन छान्ने आदि बारेमा प्रष्ट पार्न सामुहिक छलफल गरिएको थियो । सबैले यो कार्यको उद्देश्यबारे प्रष्ट भएपछि घरधुरी छनौट गर्ने तरिकाबारे छलफल भएको थियो ।

त्यस पश्चात यस वडाका प्रत्येक टोलमा मेटाकार्डको प्रयोग गरी घरधुरीको संकटासन्न अवस्था पत्ता लगाउनको लागि समूहगत छलफल गरिएको थियो । यहाँका सम्पूर्ण ४३५ घरधुरीहरूको संकटासन्नताको अवस्था पहिचान गर्नको लागि प्रमुख रूपमा तीन वटा अवस्थाहरूको विश्लेषण गरिएको छ । १. आर्थिक अवस्था: यस अन्तर्गत आफ्नो उत्पादनबाट उक्त घर परिवारलाई वर्षभरिमा कति महिना खान पुग्छ, पशुपंक्षीको संख्या, रोजगारी र व्यापारको अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । जस अनुसार जम्मा तीन महिनामात्र खान पुग्ने घरधुरी बढि संकटासन्न वर्गमा पर्न जान्छ भने बाह्रै महिना खान पुग्ने घरधुरी कम संकटासन्न वर्गमा पर्दछ । २. सम्पत्तिका

श्रोत माथिको पहुँच तथा नियन्त्रण: यस अन्तर्गत मानिसको जिविकोपार्जनको लागि महत्वपूर्ण मानिएका पाँच प्रकारका सम्पतिहरू (भौतिक, आर्थिक, सामाजिक, प्राकृतिक तथा मानविय) को अवस्थाको बारेमा विश्लेषण गरिएको छ। जस अनुसार जोसँग कम सम्पति छ ऊ बढि संकटासन्न हुन्छ भने सम्पतिको अवस्था मजबुत हुने घरधुरीको संकटासन्नता कम हुन्छ। ३. त्यसै गरि हरेक घरधुरीको जलवायु परिवर्तनबाट सिर्जित समस्या तथा प्रकोपमा सम्मुखता (Exposure), संवेदनशीलता (Sensitivity) र अनुकूलन क्षमता (Adaptive Capacity) को आधारमा जोखिम (Risk) को अवस्था विश्लेषण गरिएको छ। जसको जोखिम बढि हुन्छ, उ बढि संकटासन्न वर्गमा पर्दछ। तलको तालिकामा यी आधारहरू अनुसार जोखिमहरूको अवस्था विश्लेषण गरी अति उच्च, उच्च, मध्यम तथा न्यून जोखिम भएका घरधुरीहरूको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

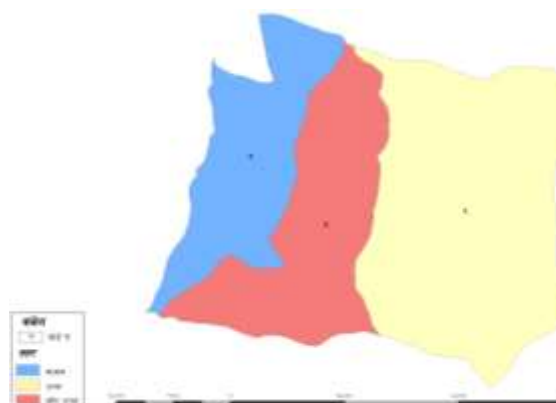
तालिका २२ : छेडागाड नपा वडा नं ४ को जलवायुजन्य जोखिमको आधारमा घरधुरीहरूको वडागत स्तरीकरण

क्रस	साविक वडाहरू	संकटासन्न परिवार				जम्मा घरधुरी
		न्यून (V ₁)	मध्यम (V ₂)	उच्च (V ₃)	अति उच्च (V ₄)	
१	४	०	३३	४२	२६	१०१
२	५	३	३६	९२	९५	२२६
३	६	०	६	५३	४९	१०८
जम्मा		३	७५	१८७	१७०	४३५

जलवायुजन्य जोखिमको आधारमा यस वडाका १७० घरधुरी (३९.०८ प्रतिशत) अति उच्च जोखिममा, १८७ घरधुरी (४२.९९ प्रतिशत) उच्च जोखिममा तथा ७५ घरधुरी (१७.२४ प्रतिशत) मध्यम प्रकारको जोखिममा रहेको देखिएको छ भने ३ घरधुरी (०.६९ प्रतिशत घरधुरीहरू) मात्र जलवायुजन्य जोखिमको कम मात्र असर पर्ने घरधुरीको रूपमा पहिचान भएका छन्। यहाँका सबै घरधुरीहरू कुनै न कुनै प्रकारका प्रकोपहरूबाट प्रभावित रहेको देखिएको छ।

३.१.२.५ वडास्तरीय जलवायु संकटासन्नता लेखाजोखा

समुदाय स्तरमा भएका छलफल, मौसमी पात्रो, ऐतिहासिक समय रेखा, प्रकोप स्तरीकरण, जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरूको विश्लेषण, समुदायले हाल अवलम्बन गरिरहेका अनुकूलनका प्रयासहरूको प्रभावकारिता तथा दीगोपना, स्थानीय समुदायको अनुकूलन क्षमता र स्थलगत अवलोकन एवं स्थानीय जनप्रतिनिधि र बुद्धिजीविहरूसँगको अन्तरक्रियाको आधारमा यस वडामा पर्ने साविक दशेरा गाविसका ४, ५ तथा ६ नम्बर वडाहरूको संकटासन्नता लेखाजोखा गरी प्राथमिकीकरण गरिएको छ। यो विश्लेषणका आधारमा साविकका साविक वडा नं ५ मा जलवायु परिवर्तनका प्रकोपहरूको अति उच्च असर रहेको देखिन्छ। त्यसैगरी साविक ६ मा उच्च तथा ४ मा तुलनात्मक रूपमा मध्यम प्रकारको जोखिममा रहेको देखिएको छ।

चित्र ४ : छेडागाड नपा वडा नं ४ को संकटासन्नता

तालिका २३ : प्रकोप संकटासन्नता जोडागत वडा स्तरीकरण

वडा	४	५	६
४	X	५	६
५	X	X	५
६	X	X	X
जम्मा	१	३	२
स्तर	मध्यम	अति उच्च	उच्च

३.१.२.६ प्रकोप स्तरीकरण

ऐतिहासिक घटनाक्रम एवं जलवायु परिवर्तनसँग जुध्नका लागि बनाईने अनुकूलन योजना बनाउँदाका र अन्य सामाग्रीहरूलाई अध्ययन गर्दा यस वडामा विभिन्न प्रकारका जलवायु जन्य प्रकोपहरू र त्यसको असरको लेखाजोखा गरी जोखिम तथा प्रकोप विश्लेषण गर्न यस विधीको प्रयोग गरीएको छ । यस विधी अन्तर्गत पहिला सहभागीहरूबाट यहाँ देखिएका प्रमुख प्रकोपहरूको बारेमा छलफल गरि सबैको सहमतिमा खडेरी, मानवरोग, बालीरोग, पशुरोग, भूक्षय, पहिरो, आगलागी, मिचाहाभार, हावाहुरी र बाढी गरी जम्मा १० वटा प्रकोपहरू तिनीहरूको असर र प्रभावका आधारमा प्राथमिकताको क्रममा पहिचान गरिएका थिए । पहिचान भएका सबै प्रकोपहरूको जोडागत स्तरिकरण गर्दा यहाँ खडेरीको प्रकोप सबै भन्दा बढि देखिन्छ भने बालीरोग तथा मानवरोग दोश्रो तथा पशुरोग तेश्रो ठुलो प्रकोपको रूपमा पहिचान भएका छन् । तुलनात्मक रूपमा हावाहुरी तथा बाढिको प्रकोप कम रहेको देखिन्छ ।

तालिका २४ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ का मुख्य प्रकोपहरूको जोडागत स्तरीकरण

प्रकोप	पहिरो	बालीरोग	आगलागी	खडेरी	मानवरोग	पशुरोग	मिचाहाभार	हावाहुरी	भू-क्षय	बाढी
पहिरो	X	बालीरोग	पहिरो	खडेरी	मानवरोग	पशुरोग	पहिरो	पहिरो	भू क्षय	पहिरो
बालीरोग	X	X	बालीरोग	खडेरी	बालीरोग	बालीरोग	बालीरोग	बालीरोग	बालीरोग	बालीरोग
आगलागी	X	X	X	खडेरी	मानवरोग	पशुरोग	आगलागी	आगलागी	भू क्षय	आगलागी
खडेरी	X	X	X	X	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी
मानवरोग	X	X	X	X	X	मानवरोग	मानवरोग	मानवरोग	मानवरोग	मानवरोग
पशुरोग	X	X	X	X		X	पशुरोग	पशुरोग	पशुरोग	पशुरोग
मिचाहाभार	X	X	X	X	X	X	X	मिचाहाभार	भू क्षय	मिचाहाभार
हावाहुरी	X	X	X	X	X	X	X	X	भू क्षय	हावाहुरी
भू-क्षय	X	X	X	X	X	X	X	X	X	भू-क्षय
बाढी	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
जम्मा	४	९	४	१०	९	६	३	२	६	१
स्तर	V	II	V	I	II	III	VI	VII	IV	VIII

३.१.२.७ जीविकोपार्जनका सम्पतिहरूको विश्लेषण

यस वडाका साविकका सबै वडाहरूका समुदायसंग जीविकोपार्जनका पाँच सम्पतिहरूको अवस्था र गुणस्तरको बारेमा छलफल गरि ती सम्पतिहरूमा पहुँच तथा नियन्त्रणको विश्लेषण पनि गरिएको छ । यी पाँच सम्पतिहरूको अवस्था र गुणस्तरको अध्ययनले समुदाय अनुकूलित हुन हाल भएका स्रोतहरूको क्षमता विश्लेषण गर्दै अनुकूलन योजना बनाउन थप मद्दत गरेको छ ।

तालिका २५ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ मा रहेका जिवीकोपार्जनका सम्पतिहरूको विवरण

जीविकोपार्जनका सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	थप सूचकहरू बढ्दो (+) वा घट्दो (-) क्रम	लक्षित वर्गको बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण बढ्दो (+) वा घट्दो (-)
साविक वडा नं. ४					
आर्थिक	३० घरधुरी सहकारीमा आवद् भै मासिक बचत ,महिला समुह मार्फत मासिक बचत,कृषि समुह, मार्फत मासिक बचत	आर्थिक रुपमा सम्पन्न भै आवश्यकता परिपुर्ती भएको हुनेछ	+	+	+
भौतिक	दिपेन्द्र आ.वि ४ भवन, प्लाष्टिक पोखरी १	मर्मत सम्भार भएको हुने	+	+	+
प्राकृतिक	पानीको मुल ८ वटा, सा. व. २	वृक्षारोपण भई वनको दिगो व्यवस्थापन भएको हुनेछ,	+	+	+
सामाजिक	सहकारीमा १५ जना	समाजको स्तर उन्नती भई सामाजिक मेलमिलाप कायम भएको हुनेछ, सहकारीको संख्या बढेको हुनेछ	+	+	+
मानविय	स्थायी शिक्षक तथा शिक्षिका ३ जना, आई. एड पास ६० जना, वि.एड पास १५, एम. एड पास २	साक्षरता बढेको हुनेछ,, दक्ष प्राविधिकको शंख्यामा वृद्धि भै रोजगारी बढेको हुनेछ	+	+	+
साविक वडा नं. ५					
आर्थिक	३० जना बाहिर विदेश गएको, टिमुर खेती २० जना	उत्पादनको राम्रो बजारीकरण भै आर्थिक सुधार भएको हुनेछ	+	+	+
भौतिक	विद्यालय २, उपस्वास्थ्य चौकी १, सा.व को भवन १, वडा कार्यलय भवन १, मध्य पहाडी लोकमार्ग २ कि.मि, गोरेटो बाटो ४ वटा, १.५ कि.मि नयाँ बाटो जेठाकोट देखी शितेडाँडा सम्म ,पानी टंकी ८ वटा	वडा कार्यलय भवन बनेको हुनेछ,वाटो थप बढेको हुनेछ,,विद्यालयको स्तरेन्नती भएको हुने,पानिको टंकी थप भएको हुनेछ	+	+	+
प्राकृतिक	२ वटा सा.व, १४ वटा पानीको मुल	सा.वको संख्या बढेको तथा जडीबुटी खेति विस्तार भएको तथा पानिको मुल संरक्षण भएको हुनेछ	+	+	+
सामाजिक	मन्दिर ५ वटा, १ वटा पञ्चे बाजा समुह,सहकारी २ , गुफा १	सहकारीको संख्यामा वृद्धि भएको हुनेछ,मठ मन्दिरको स्तरोन्नती भएको हुनेछ	+	+	+
मानविय	एम. एड पास ६, डर्कमी/सिकमी ६०, एच.ए १, सि.एम.ए २, शिक्षक १०, वन प्राविधिक १, डाक्टर १, वैदेशिक रोजगारी ३०	शिक्षित जनशक्ति बढ्ने, रोजगारी तथा शिपमुलक जनशक्तिको वृद्धि भएको हुनेछ	+	+	+
साविक वडा नं. ६					
आर्थिक	वैदेशिक रोजगारी ६०%, रोजगारी ८	स्थानिय रुपमा रोजगारीको सिर्जना भै आर्थिक अवस्था मजबुत भएको हुनेछ	+	+	+
भौतिक	विद्यालय १, सामुदायिक भवन १	विद्यालयको नयाँ भवन निर्माण गरि स्तर उन्नती भएको हुनेछ	+	+	+
प्राकृतिक	पानीको मुहान १३ वटा, सा. वं १	पानिको मुहान संरक्षण भएको हुने, वन संरक्षण भै हराभरा भएको हुनेछ	+	+	+
सामाजिक	आमा समुह १, कृषि समूह १, हिन्दु धर्ममा आधारित समाज, महिला समुह २ ,मन्दिर १२	विभिन्न सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय गरि प्रभावकारी काम सञ्चालन भएको हुने तथा सामाजिक सदभाव र मेलमिलाप कायम भएको हुनेछ	+	+	+
मानविय	+२ पास ३०, स्नातक पास ८, प्राविधिक ३	दक्षतामा वृद्धि भै स्वरोजगारी बढेको हुनेछ	+	+	+

३.२ अनुकूलनका उपायहरू/विकल्पहरूको पहिचान तथा छनौट गर्ने आधारहरू

यस चरणमा प्राथमिकीकरण भएका जलवायु परिवर्तनका असरहरूसँग अनुकूलित हुने परिकल्पना पूरा गर्नको लागि विभिन्न उपायहरूको पहिचान र प्राथमिकीकरण गरी योजनामा राख्नुपर्ने अनुकूलनका कार्यहरूको पहिचान गरिएको छ । यसैगरि समुदाय, बसोवास क्षेत्र, साविक गाविस तथा वडा आदिका लागि कार्ययोजना तर्जुमा भएका मध्ये सर्वप्रथम अति सड्कटासन्न समुदायका जोखिम सम्बोधन गर्ने खालका योजनालाई प्राथमिकीकरण गरिएको छ । यसरी प्राथमिकीकरणमा परेका योजनाहरूको विस्तृत खाकालाई नै स्थानीय अनुकूलन योजनाको रूपमा प्रस्ताव गरिएको छ ।

तालिका २६ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ मा अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण

प्रकोप	क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	द्विगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्गमूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमि (१-३)	जम्मा	स्तर
साविक वडा नं ४												
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, विविधता,	खाद्यान्न्य वाली तथा तरकारी उत्पादनमा कमी, योग्य जमिन नष्ट भएको	खडेरीबाट बच्ने खेती लगाई यसका असरहरू कम भएको हुने	वृक्षरोपण, सिंचाईको व्यवस्था	३	३	२	२	३	३	१६	II
	जलस्रोत तथा उर्जा	पानीको मुहानमा सुकँदै गएकोले खानीपानीमा असर	पानीको मुहान संरक्षण गरिने	पानीको मुहान संरक्षण	३	३	२	२	३	३	१६	II
	मानव स्वास्थ्य	रसायनिक मलको नकरात्मक असर परेको	मानवस्वास्थ्यमा सुधार भएको हुने	जैविक मल बनाउने तालिम	३	३	२	२	३	३	१६	II
वालीरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	आलु, मुला, काउली ,प्याज, टमाटर, केरा, पिडालु, धान, कोदो, मकैमा किरा लागेर उत्पादनमा कमि	रोकथाम भै उत्पादन बढेको हुनेछ	वैज्ञानिक खेती प्रणाली, कृषि तालिम, पोली हाउस बनाउने, उन्नत जातको बीउ वितरण, माटो परिक्षण, अगुवा कृषक बनाउने	३	२	१	३	२	३	१४	IV
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशुपालनमा ह्रास, उत्पादनमा कमी	पशुस्वास्थ्य सुधार भएको हुने	गोठ सुधार, पशु शिविर खोल्ने, औषधी उपचार	३	३	२	३	३	२	१६	II

प्रकोप	क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्गमूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कर्म (१-३)	जम्मा	स्तर
आगलागी	वन तथा जैविक विविधता	वन विनाश भई घाँस दाउरामा कर्म, पानीको मुहान सुकेका	वन संरक्षण तथा व्यवस्थापन	सचेतना, अग्निरेखा निर्माण	२	२	२	२	२	२	१८	I
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	२० जनाको २०० रोपनी जति उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको	पहिरो नियन्त्रित भई उत्पादन बढेको हुने	तारजाली, वृक्षरोपण, जनचेतना मुलक कार्यक्रम	२	२	२	२	२	२	१५	III
	बसोबास तथा भौतिक पूर्वाधार	गोरेटो बाटोलाई असर गरेको हुँदा आवतजावतमा समस्या	पहिरो नियन्त्रित भई भौतिक पूर्वाधारमा क्षति कम हुने		२	२	२	२	२	२	१५	III
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा ह्रास	भूक्षय नियन्त्रण भई उत्पादनमा बढ्ने	गह्रा सुधार, वृक्षरोपण	२	२	२	२	२	२	१५	III
साविक वडा नं ५												
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	खाद्यान्न्य वाली तथा तरकारी उत्पादनमा कमी, योग्य जमिन नष्ट भएको	खडेरीबाट बच्ने खेती लगाई यसका असरहरू कम भएको हुने	वृक्षरोपण, सिंचाईको व्यवस्था	२	२	२	२	२	२	१६	II
	जलस्रोत तथा उर्जा	पानीको मुहानमा सुक्यै गएकोले खानीपानीमा असर	पानीको मुहान संरक्षण गरिने	पानीको मुहान संरक्षण	२	२	२	२	२	२	१६	II
	मानव स्वास्थ्य	रसायनिक मलको नकरात्मक असर परेको	मानवस्वास्थ्यमा सुधार भएको हुने	जैविक मल बनाउने तालिम	२	२	२	२	२	२	१६	II

प्रकोप	क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्गमूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कर्म (१-३)	जम्मा	स्तर
वालीरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	आलु, मुला, काउली, प्याज, टमाटर, केरा, पिडालु, धान, कोदो, मकैमा किरा लागेर उत्पादनमा कमि	रोकथाम भै उत्पादन बढेको हुनेछ	वैज्ञानिक खेती प्रणाली, कृषि तालिम, पोली हाउस बनाउने, उन्नत जातको बीउ वितरण, माटो परिक्षण, अगुवा कृषक बनाउने	२	३	२	३	२	२	१४	IV
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशुहरू रोग लागी मरेको	रोग निगन्त्रण भै पशुजन्य उत्पादनमा वृद्धि भएको हुने	उपचार तथा प्राविधिक सरसल्लाह, गोठ सुधार, खानेपानि तथा सरसफाई तालिम	२	३	२	३	२	३	१५	III
आगलागी	वन तथा जैविक विविधता	घाँस दाउरामा कमि, वन्यजन्तुमा असर, पारिस्थितिकिय प्रणालीमा असर	वन हराभरा भई वन्यजन्तु बढ्ने	अग्निरेखा निर्माण तालिम, वन व्यवस्थापन तालिम	२	३	३	३	३	३	१७	I
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा,	६० रोपनी उत्पादन योग्य जमिन बगेर नष्ट भएको, उत्पादनमा कमि	पहिरो नियन्त्रित भै उत्पादन बढेको हुने	तारजाली, वृक्षारोपण	३	३	३	२	२	२	१५	II
	बसोबास तथा भौतिक पूर्वाधार	गोठ तथा घर जोखिममा	पहिरो नियन्त्रित भई भौतिक पूर्वाधारमा क्षति कम हुने		३	३	३	२	२	२	१५	II
मिचाहाभार	वन तथा जैविक विविधता	वनपदैवारमा असर परेको	मिचाहाभारको व्यवस्थापन गरेको हुने	जैविक विषादी तथा मल बनाउने तालिम	१	३	२	३	२	१	१२	IV
हावाहुरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	अन्न तथा तरकारी अतीमा प्रतिकूल असर, उत्पादनमा कमि	कृषि वाली प्रणाली अपनाई उत्पादन बढेको हुने	टनेल खेती, वाली परिवर्तन	१	३	१	३	२	२	१२	IV
	बसोबास तथा भौतिक पूर्वाधार	घरको छाना उडाएको	सुरक्षाका उपाय अवलम्बन गरी यसको क्षतिबाट बच्ने	सुरक्षाका उपाय अपनाउने	१	३	१	३	२	२	१२	IV

प्रकोप	क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्गमूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी (१-३)	जम्मा	स्तर
मानव रोग	मानव स्वास्थ्य	टाईफाइड, हैजा, जन्डिस जस्ता रोग बढेको, स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर	उपचारको व्यवस्था भै रोग कमी भएको हुनेछ	सचेतना, स्वास्थ्य शिक्षा, सरसफाई	२	२	२	२	२	२	१७	I
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा ह्रास	भूक्षय नियन्त्रण भई उत्पादनमा बढ्ने	गह्वा सुधार, वृक्षरोपण	३	३	२	२	३	२	१५	III
साविक वडा नं ६												
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	खाद्यान्न्य वाली तथा तरकारी उत्पादनमा कमी, योग्य जमिन नष्ट भएको	खडेरीबाट बच्ने खेती लगाई यसका असरहरू कम भएको हुने	वृक्षरोपण, सिंचाईको व्यवस्था	३	३	३	२	३	३	१७	I
	जलस्रोत तथा उर्जा	पानीको मुहानमा सुक्यै गएकोले खानीपानीमा असर	पानीको मुहान संरक्षण गरिने	पानीको मुहान संरक्षण	३	३	३	२	३	३	१७	I
	मानव स्वास्थ्य	रसायनिक मलको नकरात्मक असर परेको	मानवस्वास्थ्यमा सुधार भएको हुने	जैविक मल बनाउने तालिम	३	३	३	२	३	३	१७	I
वालीरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	खाद्यान्न, तरकारी तथा फलफुल खेतिमा विभिन्न रोगका कारण उत्पादनमा कमी	दक्ष प्राविधिक जनशक्तिको प्रभावकारी रूपमा प्रयोग भएको हुनेछ	कृषि तालिम, जैविक विषाधी बनाउने तालिम	३	३	३	२	२	३	१६	II
बाडी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	८० रोपनी भन्दा बढी धानखेत बगेको, ८ रोपनी बारी नष्ट	बाडी नियन्त्रण हुने	वृक्षरोपण , तटबन्धन	३	३	२	२	२	३	१५	III
	बसोबास तथा भौतिक पूर्वाधार	७ घर बगाएको			३	३	२	२	२	३	३	१५
आगलागी	वन तथा जैविक विविधता	काठ, दाउरा, स्याउला नष्ट, विरुवा नष्ट	घाँस दाउरा, काठ, स्याउलाको अभाव नहुने	वृक्षरोपण, व्यवस्थापन तालिम	३	३	२	२	३	३	१६	II

प्रकोप	क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्गमूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कर्मि (१-३)	जम्मा	स्तर
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	रोगका कारण बाखा गाई, भैंसी मरेको	रोग निगन्त्रण भै पशुपालनमा वृद्धि हुने	पशुपालन संबन्धि तालिम, दक्ष प्रविधि उत्पादन	३	३	२	२	२	२	१४	IV
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	खेतीयोग्य जमिन नष्ट	पीहिरो रोकथाम तथा नियन्त्रण भएको हुनेछ	तरजाली तथा वृक्षारोपण	३	३	२	३	३	३	१७	I
	वन तथा जैविक विविधता	वन जंगलमा क्षती			३	३	२	२	३	३	१६	II
	बसोबास तथा भौतिक पूर्वाधार	घर वस्ति प्रभावित			३	३	२	२	३	३	१६	II
मानव रोग	मानव स्वास्थ्य	टाईफाइड, हैजा, जन्डिस जस्ता रोग बढेको, स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर	उपचारमो व्यवस्था भै रोग निगन्त्रीत भएको हुनेछ	सचेतना, स्वास्थ्य शिक्षा, सरसफाई	२	३	३	२	३	३	१६	II
मिचाहाभार	वन तथा जैविक विविधता	वनपदैवारमा असर परेको	मिचाहाभारको व्यवस्थापन गरेको हुने	जैविक विपादी तथा मल बनाउने तालिम	३	२	३	२	३	२	१५	III
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा ह्रास	भूक्षय नियन्त्रण भई उत्पादनमा बढ्ने	गह्वा सुधार, वृक्षारोपण	३	३	२	२	३	२	१५	III

३.३ महिला, दलित, विपन्न तथा पछाडि पारिएका वर्गमा जोखिमहरूको विश्लेषण

यस छेडागाड नगरपालिकाको ४ नम्बर वडामा महिला, दलित, विपन्न तथा पछाडि पिछडिएका वर्गहरूको जोखिम विश्लेषणबाट सबै जसो प्रकोपका क्षेत्रमा विश्लेषण गर्दा उमेरगत समुह बालबालिका र वृद्धहरूलाई असर गरेको पाइन्छ त्यसैगरी महिलालाई बढि असर परेको आर्थिक रुपमा, विपन्नलाई बढि असर परेको छ भने सामाजिक हिसावमा एकल महिलालाई बढि असर गरेको छ ।

तालिका २७ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ मा प्रकोप संकटासन्नता वर्गको विश्लेषण

साविक वडा	प्रकोपहरू	उमेर समूह				लिंग		आर्थिक स्तर				सामाजिक स्तर			
		बाल बालिका	युवा	वयस्क	वृद्ध	पुरुष	महिला	अति विपन्न	विपन्न	मध्य	सम्पन्न	एकल महिला	अपाङ्ग	दलित	बा.भे.ठ.
४	खडेरी	४	२	३	४	४	३	४	३	२	१	४	४	४	४
	वालीरोग	४	२	३	४	४	३	४	३	२	१	४	४	४	४
	पशुरोग	४	२	३	४	४	३	४	३	२	१	४	४	४	४
	आगलागी	४	२	३	४	४	३	४	३	२	१	४	४	४	४
	पहिरो	४	२	३	४	४	३	४	३	२	१	४	४	४	४
	भूक्षय	२	२	३	२	३	४	४	४	३	२	४	२	३	२
५	खडेरी	३	३	४	३	४	४	४	३	२	१	४	३	४	३
	वालीरोग	२	२	४	३	४	४	४	३	२	१	४	३	४	३
	पशुरोग	२	३	४	३	४	४	४	३	२	१	४	३	४	३
	आगलागी	२	३	४	३	४	४	४	३	२	१	४	३	४	३
	पहिरो	२	३	४	३	४	४	४	३	२	१	४	३	४	३
	मिचाहाभार	३	३	४	३	४	४	४	३	३	१	४	३	४	४
	हावाहुरी	३	३	४	३	४	४	४	३	३	१	४	३	४	४
	मानव रोग	३	३	४	३	४	४	४	३	३	१	४	३	४	४
	भूक्षय	३	२	३	२	३	४	४	४	३	२	४	२	३	२
६	खडेरी	४	३	३	४	३	४	४	३	२	१	३	४	४	२
	वालीरोग	४	३	३	४	३	४	४	३	२	१	३	४	४	२
	आगलागी	४	३	३	४	३	४	४	३	२	१	३	४	४	२
	पशुरोग	४	३	२	४	३	४	४	३	२	१	३	४	४	२
	पहिरो	४	३	३	४	३	४	४	३	२	१	३	४	४	२
	मिचाहाभार	४	२	३	४	३	४	४	३	२	१	३	४	४	२
	मानव रोग	४	३	४	३	४	४	४	३	३	२	४	३	४	४
	बाढी	३	३	४	३	४	४	४	३	३	१	४	३	४	४
	भूक्षय	२	२	३	२	३	४	४	४	३	२	४	२	३	२

नोट : संकटासन्नता वर्ग पहिचान गर्दा १ देखि ४ सम्ममा विभाजन गरिएको छ, जसमा १ ले कम संकटासन्नता जनाउँछ भने ४ ले अति उच्च संकटासन्नता जनाउँछ ।

३.४ भावी जलवायु परिदृष्य लेखाजोखा तथा उच्च अनुकूलन क्षमता परिकल्पना

यो स्थानीय अनुकूलन योजना तर्जुमा गर्दा पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाको मर्म तथा मान्यता अनुसार प्रशासनिक सिमानाको परिधि भित्रमात्र सीमित नरही माथिल्लो तटीय तथा तल्लो तटीय क्षेत्रसँगको सम्बन्ध र असर प्रभावहरूलाई समेत विश्लेषण गरिएको छ । साथै प्रकोपहरूको वर्तमान अवस्था विश्लेषण गर्न सहभागितामुलक विधि तथा भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित भै तयार गरिएका नक्शाहरूको प्रयोग गरिएको छ । यि सूचनाहरूको प्रयोगबाट अहिलेको अवस्था विश्लेषण गर्दै भविष्यमा पर्नसक्ने असर तथा प्रभावहरू र यसबाट बच्ने उपायहरूको सहभागितामुलक विकास परिदृष्यको अवधारणा अनुसार पहिचान गरि भावी अवस्थाको परिकल्पना गरिएको छ । स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी गोष्ठिमा यस वडाका वडा अध्यक्षको अगुवाईमा सहभागितामुलक छलफलबाट तयार भएका प्रमुख परिकल्पनाहरू तल उल्लेख गरिएको छ ।

१. उपल्लो तटीय तथा तल्लो तटीय क्षेत्रमा हुने जलवायुजन्य प्रकोप तथा तिनका असर र प्रभावहरू पहिचान भै रोकथामका लागि आवश्यक कार्यक्रम कार्यान्वयन मार्फत जलाधार संरक्षण, पहिरो रोकथाम, वाढीको क्षति न्यूनिकरण भएको हुनेछ ।
२. परम्परागत रूपमा चलिरहेको निर्बाहमुखी कृषि प्रणालीलाई आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्दै बदलिदो जलवायुको अवस्थासंग मेल खाने फलफुलहरू (आँप, केरा, कागती, अमिलो) आदिको रोपण तथा व्यवसायिक कृषि प्रणाली अवलम्बन गरि स्थानीय स्तरमा आयआर्जनको वृद्धि भएको हुनेछ । किसानको क्षमता विकास भएको तथा कृषि क्षेत्रको प्रर्वद्धनका निम्ती घुम्ति कोषको व्यवस्थापन तथा परिचालन भएको हुनेछ ।
३. वन अतिक्रमण तथा आगलागिबाट हुने वनको क्षति कम्तिमा पनि ७० प्रतिशत घट्नुका साथै वनको दीगो व्यवस्थापन भएको हुनेछ । नयाँ सामुदायिक वन तथा कबुलियती वनहरू गठन भै व्यवस्थित ढङ्गबाट परिचालन भएको हुनेछ । वृक्षरोपण भएर हरियाली कायम भएको तथा वन नर्सरीहरू पनि स्थापना भएको हुने छ ।
४. पानीका सबै मुहानहरू संरक्षण भै सिंचाई उपलब्ध भई उत्पादन वृद्धि बढेको हुनेछ ।
५. पहिरो तथा भुक्षयलाई तारजाली तथा वृक्षरोपण गरी नियन्त्रण गरिएको हुनेछ ।
६. सडकको स्तर उन्नतीकरण भएको हुनेछ तथा टोल टोलमा सडक पुगेको हुनेछ ।
७. आवश्यक भौतिक संरचनाहरूको स्थापना भएको हुनेछ । शिक्षाको प्रर्वद्धनका निम्ती विद्यालय तथा उच्च शिक्षाका लागि क्याम्पसको स्थापना भएको हुनेछ ।
८. वैकल्पिक ऊर्जा जस्तै: सुधारिएका चूल्होको व्यवस्था भई खाना पकाउन स्थानीय जनताको वैकल्पिक ऊर्जामा पहुँच बढेको हुनेछ ।
९. १ घर १ धारा पुगी सुरक्षित तथा स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्था भएको हुनेछ ।
१०. प्राविधिक शिक्षा लिई धेरै भन्दा धेरै जना मानिसहरू स्थानीयस्तरमा स्वरोजगार भएका हुनेछन्, साथै स्थानीय स्तरमा व्यवसाय तथा रोजगारीका अवसरहरू बढेर भारत जस्ता देशमा कम पारिश्रमिकमा काम गर्न जाने मानिसहरूको संख्या कम्तिमा ५० प्रतिशत घटेको हुनेछ ।

११. समान कामको लागि असमान ज्यालाको अन्त्य भई समान कामको लागि महिला तथा पुरुषहरूको समान ज्याला कायम भएको हुनेछ ।
१२. प्राथमिक स्वास्थ्य चौकीको स्थापना भै कर्मचारी दरबन्दी सहित कार्यन्वयन भएको हुनेछ । पोषण तत्वको कार्यक्रम, खोप सेवा, सुत्केरी भवन जस्ता सेवाहरू व्यवस्थित ढङ्गबाट सुचारु भएको हुनेछ ।
१३. जलवायुजन्य प्रकोपका कारण अति उच्च तथा उच्च संकटासन्न तहमा परेका मानिसहरूको संकटासन्नता घटेको हुनेछ ।
१४. आगामी १० वर्षमा यस वडाका सम्पूर्ण मानिसहरू साक्षर हुनुका साथै हालको भन्दा शिक्षित मानिसहरूको संख्या दोब्बर भै प्रविधिक जनशक्तिको संख्यामा उल्लेख्य वृद्धि भएको हुनेछ ।

३.५ सेवा प्रदायक संस्थाको विवरण

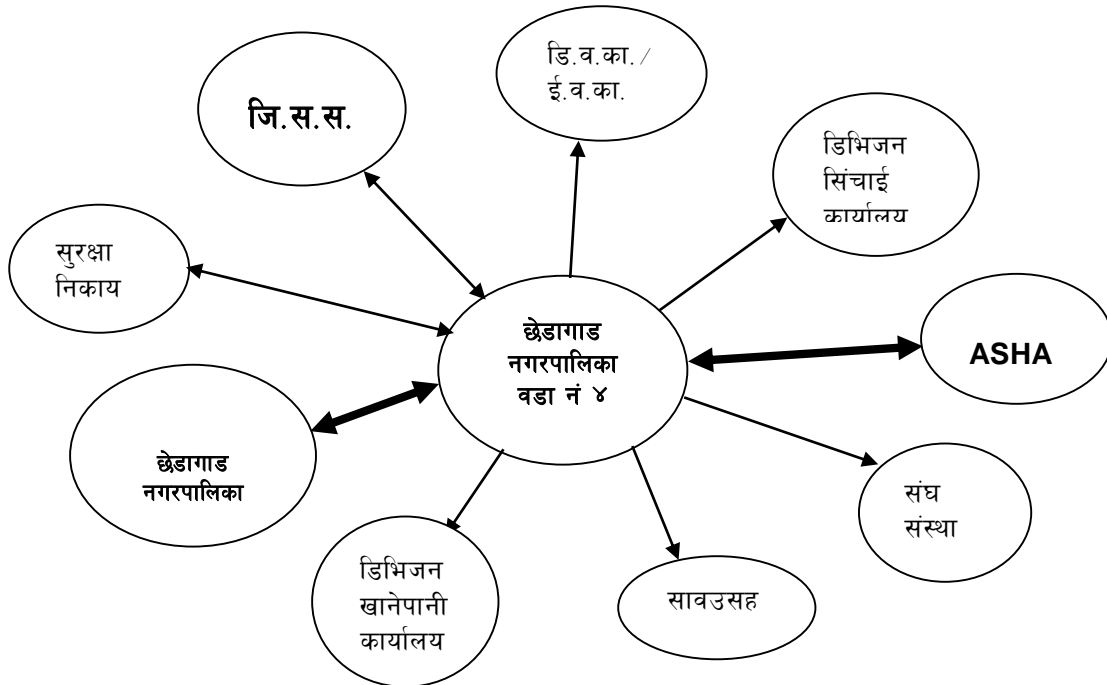
यस वडालाई विभिन्न प्रकारले सेवा प्रदान गर्ने सरकारी एवै गैर सरकारी सेवा प्रदायकहरूको विवरण तलको तालिका बमोजिम रहेको छ ।

तालिका २८ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ मा रहेका सेवा प्रदायकहरूको विवरण

क्रसं	सेवा प्रदान गर्ने संस्था	प्रदान गर्ने सेवा	सेवा लिने प्रक्रिया	सम्पर्क व्यक्ति (फोन नम्बर)
१	छेडागाड नगरपालिकाको कार्यालय	नक्शा पास, जग्गा धनि पुर्जा वितरण, पञ्जीकरण, समन्वय, विकास निर्माण, सामुदायिक विकास, आर्थिक सहयोग, समन्वय र सहकार्य, सल्लाह र सुझाव, सिफारिस वन, सिंचाइ र खानेपानी बाहेकका जिल्लामा पहिला रहेका विषयगत कार्यालयहरूले दिने सबै सेवाहरू	योजना तर्जुमामा सहभागि, निवेदन तथा योजना प्रस्तुत, को योजना तर्जुमामा प्रतिनिधित्व	लाल बहादुर महतरा, प्रमुख
२	छेडागाड नगरपालिक वडा नं. ४ को कार्यालय	पञ्जीकरण, समन्वय, विकास निर्माण, सामुदायिक विकास, आर्थिक सहयोग, समन्वय र सहकार्य, सल्लाह र सुझाव, सिफारिस	योजना तर्जुमामा सहभागि, निवेदन तथा योजना प्रस्तुत, को योजना तर्जुमामा प्रतिनिधित्व	गणेश ब.थापा ९८६६५०६२१५
३	विद्यालय	पठनपाठन, शिक्षा	अध्यापन तथा शैक्षिक प्रमाणपत्र प्रदान	कर्ण ब.थापा ९८४८१२४८६२ हर्क ब. बुढा ९८६८०४५२२६ दिपक ब.थापा ९८६६७१८२१२
४	उपस्वास्थ्य चौकी	नियमित खोप, परिवार नियोजन, प्राथमिक उपचार, औषधी वितरण तथा थप उपचारका लागि सल्लाह सुझाव	उपस्थिती	-
५	ज्वालामुखी सहकारी	ऋण दिने, बचत, आयआर्जन	मसिक बैठक, निवेदन, समुह सिफारिस	दिप ब. थापा ९८६८२३१०५५
६	युतान्त्र सहकारी	ऋण दिने, बचत, आयआर्जन	मसिक बैठक, निवेदन, समुह सिफारिस	टेक वं थापा ९८६८९०६५६९
७	सा. व.	सामुदायिक वनको व्यवस्थापन, वन पैदावार संकलन तथा वितरण र विकास निर्माण	उपभोक्ता वन्ने, सभा तथा बैठकमा भाग लिने, समुहले मागेको सहयोग गर्ने, वन विकास कार्यमा सहभागि हुने	शेर ब. थापा ९८६७९५६६५४ कर्ण ब. थापा ९८६७९६०६३८ तुल ब.थापा द्यल सिंह बुढा ९८६८९०५२४७

क्रसं	सेवा प्रदान गर्ने संस्था	प्रदान गर्ने सेवा	सेवा लिने प्रक्रिया	सम्पर्क व्यक्ति (फोन नम्बर)
८	पाँचतारा युवा संरक्षण मञ्च	विद्यालय र कृषि सम्बन्धि कार्यक्रमहरु	निवेदन, उपस्थिति	नरायण अधिकारी ९८४३२९३८६८
९	साँस्कृतिक समुह	मनोरञ्जनात्मक कार्यक्रम, संस्कृती संरक्षण तथा संबर्द्धन	भर्ना, उपस्थिति	जित ब. थापा ९७४८०९४०४७
१०	कृषि समुह	विउ विजन वितरण, बाखा पालन, तरकारी उत्पादन तथा बजारिकरण	मसिक बैठक, निवेदन, समुह सिफारिस	जित ब. थापा ९७४८०९४०४७
११	कृषि तथा पशुपालन सहकारी	नरसरी, विउ विजन, व्यवसायिक पशुपालन	मसिक बैठक, निवेदन, समुह सिफारिस	जय ब. थापा ९८६३२२५२६८
१२	जिससको कार्यालय	आर्थिक सहयोग, प्राविधिक सहयोग, समन्वय	योजना प्रस्तुत, निवेदन	-
१३	डिभिजन खानेपानी कार्यालय	खानेपानीको लागि प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग	योजना प्रस्तुत, उपभोक्ता समिति गठन गरी निवेदन पेश, सम्पर्क र समन्वय	-
१४	डिभिजन वन कार्यालय	वन समुह गठन, वन श्रोत सर्भेक्षण, वन पैदावारको संकलन तथा छुट पुर्जी प्रदान	योजना प्रस्तुत, उपभोक्ता समिति गठन गरी निवेदन पेश, सम्पर्क र समन्वय	-
१५	डिभिजन सिंचाई कार्यालय	सिंचाई कुलो, नहर निर्माणमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग	सम्पर्क, समन्वय, निवेदन, जल उपभोक्ता समुह गठन	-
-१६	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	नागरिकता, पासपोर्ट, नाता प्रमाणित तथा सुरक्षा प्रदान	सम्पर्क, समन्वय, निवेदन	-
-१७	पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना (आशा)	अनुकूलन कार्यक्रम सम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम, अनुकूलन योजना तयारीमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग तथा योजना तयारीमा आर्थिक सहयोग	स्थानीय अनुकूलन योजना तयारी तथा निवेदन, सम्पर्क, समन्वय	-

माथि प्रस्तुत गरिएका संस्थाहरूमध्ये प्रमुख संस्थाहरूका यस वडाको सम्बन्धको स्तर, सम्बन्धको प्रकार तथा सेवाको पहुँचको आधारमा तलको रोटी चित्र तयार गरिएको छ ।

चित्र ५ : छेडागाड नपा वडा नं ४ मा रहेका सेवा प्रदायक संस्थाहरू

३.६ योजना प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको समायोजन

जलवायु परिवर्तनका असर तथा प्रभावहरूबाट बच्न तथा अनुकूलित हुनको लागि यो योजना स्थानीय बासिन्दाहरूको प्रत्यक्ष संलग्नतामा तर्जुमा गरिएको छ । जिल्लास्तरमा समेत अनुकूलन योजनाको अपनत्व बढाउनको लागि अनुकूलन कार्य योजनाको तयारीका चरणहरू तथा प्रक्रियाहरूको सम्बन्धमा प्रस्तुतीकरण गरी जिल्लाका सेवा प्रदायक निकायहरूसँग छलफल गरी राय सुझाव समेत लिइएको थियो । त्यस पश्चात यस वडामा विभिन्न स्थानीय स्तरका परामर्श तथा छलफलहरूबाट यो अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरि विकास र विषयगत योजनाका साथै स्थानीय सेवा प्रदान गर्ने निजी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूको योजना प्रक्रियामा समायोजन गर्नका लागि वडा स्तरमा निर्वाचित जनप्रतिनिधीहरू, राजनीतिक दलहरू तथा बहुसरोकारवालाहरूसँग यो योजनाको मस्यौदा छलफल भई अन्तिम रूप दिइएको छ ।

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका आगामी प्राथमिकताहरूलाई स्थानीय विकास योजनामा समायोजन गरी वडा परिषदमा निर्णय गरी कार्यान्वयन हुनेछन् । यसरी नै यस वडाको वार्षिक योजनामा समावेश नभएका योजनाहरूलाई नगरपालिका तथा जिल्लाका विभिन्न कार्यालयहरूका वार्षिक कार्यक्रममा समेत समावेश गर्नको लागि पहल गरिने छ । यसरी नै यस वडाभित्र सेवा प्रदान गर्ने विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरूलाई समेत जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूका हकमा यसै कार्ययोजनामा भएका योजनाहरू कार्यान्वयन गर्न अनुरोध गरिने छ । यो वडा तथा पञ्चालभरना नगरपालिकाले आफ्नो वार्षिक कार्यक्रम तयार गर्दा यहाँ भएका कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता तय गरि बजेट छुट्याउने व्यवस्था गर्ने छ ।

३.७ अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

यो अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको नेतृत्व र जिम्मेवारी छेडागाड नगरपालिका वडा नं. ४ मा रहनेछ । यद्यपी समग्रमा यो योजना छेडागाड नगरपालिकाको सम्पतिको रूपमा रहने छ । यो योजना आर्थिक वर्ष २०७५/७६ देखि तीन वर्षको लागि कार्यान्वयन गरिने छ । कार्यान्वयनको लागि पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले तीन वर्षसम्म आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने छ भने वडा, नगरपालिका, जिल्ला समन्वय समिति, प्रदेश सरकार, विभिन्न विषयगत कार्यालयहरू, सा.व.उ.स तथा अन्य गैरसरकारी संस्थाहरूले समेत आर्थिक तथा प्राविधिक योगदान गर्नेछन् । पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले यो कार्यक्रम सञ्चालनको लागि सहजीकरण गर्न सहजकर्ताहरूको परिचालन गर्नेछ । यी सहजकर्ताहरूले सामाजिक परिचालनका कार्यहरू र कार्यान्वयनका लागि आवश्यक सहजीकरणका कार्यहरू गर्नेछन् ।

३.८ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

जलवायु परिवर्तनका कारण उच्चस्तरको असर परेको यस वडामा रहेका प्रायः कुनै न कुनै प्रकारका प्रकोपहरूले मानिसहरूलाई असर गरेको देखिन्छ । यद्यपी अरु ठाउँहरूमा जस्तै यहाँ पनि मानिसको आर्थिक, सामाजिक, स्वास्थ्य, कामको प्रकृति आदि जस्ता कारणहरूले गर्दा असरको तह फरक छ । यस वडाका वढि जसो महिला, दलितहरू र आर्थिक रूपमा कमजोर वर्गहरूमा ज्यादा असर परेको छ । जलवायु परिवर्तनका प्रकोपहरूले गर्दा यस

वडामा नराम्रो असर पर्नुका साथै उत्पादन घट्न थालेपछि पुरुषहरू रोजगारीको लागि विदेश जाने क्रम थप बढेकोले महिलाहरूमा यसको सिधा प्रभाव परेको छ । घरायसी कार्यमा महिलाको संलग्नता बढि हुनेहुँदा जलवायु परिवर्तनका प्रकोपका असरहरूले महिलाहरूको कार्यबोझ विगत भन्दा प्रष्ट रूपमा अरु थपिएको देखिन्छ । उदाहरणको लागि खडेरीले गर्दा पानीका मुहान सुक्नाले पानी लिनको लागि पहिले भन्दा धेरै टाढासम्म जानु पर्दछ जसले गर्दा उनीहरूको समग्र काम गर्ने समय बढेको छ । तलको तालिकामा यहाँका महिला तथा पुरुषहरू संलग्न हुने कामको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ, जस अनुसार जलवायुका असरहरूबाट प्रतक्ष्य प्रभाव पार्ने पेशामा महिलाहरू बढि संलग्न रहेका छन् ।

तालिका २९ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ मा महिला र पुरुषको कार्य विभाजन विश्लेषण

क्र.स	क्रियाकलाप	संलग्नता	
		महिला (१-४)	पुरुष (१-४)
१	उत्पादनमुलक कार्य		
	जागीर	२	४
	पशुपालन	४	२
	तरकारी खेती	४	२
	ज्याला मजदुरी	२	४
२	अनुत्पादनमुलक कार्यहरू		
	घर धन्दा	४	१
	लगाधुने कार्य	४	२
	घाँस दउरा संकलन	४	३
	कटानी तथा पिसानी	४	२
	जोत्ने खन्ने कार्य	२	४
	सामाजिक कार्य	२	४

अर्को तर्फबाट विश्लेषण गर्दा जलवायु परिवर्तनका प्रतिकुल असर व्यक्तिको आर्थिक क्षमतामा निर्भर हुने तथा अनुकूलन क्षमताको विश्लेषणबाट पनि यहाँ सबैभन्दा बढि महिला, बृद्धबृद्धाहरू तथा बालबालिकाहरू प्रभावित भएको देखिएको छ ।

विभिन्न सचेतना तथा शिक्षामा पहुँचका कारण समेतले गर्दा महिलाहरूको पहिलेको तुलनामा सार्वजनिक कार्यक्रमहरूमा सहभागिता बढेको छ । तर बढ्दो भौतिक सहभागिताको तुलनामा सक्रिय सहभागिता अबै कम देखिन्छ । यस्ता समस्याको समाधान गर्न सहजकर्ताको भूमिका अपरिहार्य रहेको यहाँको अनुकूलन योजना तयारीबाट प्रष्ट भएको छ । तलको तालिकाले यहाँका महिला तथा पुरुषहरूको विभिन्न कार्यहरूमा हुने सहभागिता तथा निर्णय गर्ने अवस्था प्रष्ट पार्दछ । जस अनुसार घरायसी दैनन्दिनका कार्यहरूमा महिलाहरूको पहुँच तथा निर्णय देखिन्छ भने आर्थिक तथा राजनीतिक निर्णयहरूमा पुरुषहरू बढि संलग्न भएको देखिन्छ ।

तालिका ३० : छेडागाड नपा मा महिला र पुरुषको निर्णय प्रक्रियाका उत्तरदायित्व र पहुँच विश्लेषण

क्रस	क्रियाकलाप	कसले निर्णय गर्छ		कसले कार्य गर्छ		कसको पहुँचमा छ	
		महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
१	घर व्यवहार	✓	✓	✓		✓	✓
२	वन जाने	✓	✓	✓	✓	✓	✓
३	बैठक जाने		✓		✓	✓	✓
४	आर्थिक कारोबार		✓		✓		✓
५	पशुसेवा र स्यहार सुसार	✓	✓	✓	✓	✓	✓
६	जागीर गर्ने		✓		✓		✓
७	राजनिती गर्ने		✓		✓		✓

क्रस	क्रियाकलाप	कसले निर्णय गर्छ		कसले कार्य गर्छ		कसको पहुँचमा छ	
		महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
८	विरामी स्याहार	✓		✓		✓	✓
९	वालिनाली	✓	✓	✓	✓	✓	✓

भखरै मात्र स्थानीय तहको निर्वाचन भै महिलाहरूको पनि बलियो उपस्थिति भएको, शिक्षामा क्रमशः पहुँच बढिरहेको तथा सचेतनाका अरु कार्यक्रमहरू पनि बढिरहेकोले महिला र पुरुषहरू विचको विभेद विस्तारै कम हुँदै जाने अपेक्षा गर्न सकिन्छ

३.९ अनुगमन तथा मूल्यांकन

वडा तथा टोल (साविकका वडा) स्तरमा भएका सचेतना तथा योजना तर्जुमा छलफलको क्रममा यहाँका मानिसहरूको जलवायु परिवर्तनको अवधारणा तथा प्रतिकुल असरहरूसँग जुध्नको लागि आवश्यक पर्ने क्षमताको बारेमा छलफल गरिएको थियो । जस अनुसार स्थानीय स्तरमा जलवायुका असर तथा प्रभावहरू भैल्ल बाध्य भएपनि यसको कारण तथा अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका उपायहरूको बारेमा कमैमात्र जानकारी रहेको पाइएको छ । अझ जलवायुका असर तथा प्रभावहरूबाट सबै भन्दा बढि समस्या वनमा आश्रित महिला, बालबालिका तथा वृद्धहरूमा हुने देखिएको छ भने त्यहि वर्गमा यस सम्बन्धि कम जानकारी रहेको अवस्था छ । यस्तो अवस्थामा तय भएका अनुकूलन योजनाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्यांकन महत्वपूर्ण पक्ष हुने छ । यसको लागि वडा तथा नगरपालिका तहमा यो कार्ययोजना कार्यान्वयनका प्रगति र परिणाम सम्बन्धी प्राप्त सूचना तथा तथ्यहरूको संकलन र मूल्यांकन गर्न नगरपालिकामा रहेका बहुसरोकारवालाहरूको संलग्नता रहने छ ।

यसका लागि वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठी र समीक्षा गोष्ठी सबै सरोकारवालाहरूको सहभागितामा संचालन गरिनेछ । आवश्यकता अनुसार कार्यक्रमको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न समय समयमा स्थलगत अनुगमन समेत गरिनेछ । समीक्षा गोष्ठी एवं स्थलगत अनुगमनबाट यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनमा प्राप्त भएका प्रतिफल मूल्यांकन गरी सिकाईहरूको आदानप्रदान हुनेछ । यसरी नै समय समयमा जिल्ला स्तरमा रहेका संयन्त्रहरूबाट पनि संयुक्त अनुगमन भई प्राविधिक स्तरको पृष्ठपोषण प्राप्त हुनेछ । यसका आतिरिक्त यो योजना तयार गर्न सहयोग गर्ने परियोजना (पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना) को जिल्लामा रहेको कार्यालयले पनि बेलाबेलामा कार्य प्रगतिबारे मूल्यांकन गर्ने छ भने वार्षिक रूपमा एक पटक सार्वजनिक सुनुवाइ गरिने छ । हरेक वर्ष भएका अनुगमन तथा मूल्यांकनबाट प्राप्त भएका सिकाइहरू तथा चुनौतीहरूलाई अर्को वर्ष क्रमशः कार्यान्वयन गर्दै लगिने छ । यो योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि तलको तालिकामा उल्लेख भए अनुसार अनुगमन कार्यहरू गरिने छ ।

तालिका ३१ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकन खाका

अनुगमनका तहहरू	उद्देश्यहरू	जिम्मेवारी	समय	प्रक्रिया
क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनको अनुगमन गर्न समुदाय तथा वडा तहका अनुगमन	- पारदर्शिता र अपनत्व कायम गर्न - प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न	- स्थानीय समुदाय	- कार्यक्रम संचालन भैरहेको वेलामा तथा सकिएपछि	- अन्तरक्रिया, सार्वजनिक लेखा परिक्षण, स्वःअनुगमन तथा मूल्यांकन

अनुगमनका तहहरू	उद्देश्यहरू	जिम्मेवारी	समय	प्रक्रिया
वडास्तरीय तहका अनुगमन (प्रक्रिया र प्रगतिहरू तहमा)	- कार्यक्रमको गुणस्तर तथा प्रगतिको लेखाजोखा	- वडास्तरीय अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति	- वार्षिक अर्धवार्षिक, चौमासिक	- समिक्षा गोष्ठी - प्रतक्ष्य अनुगमन, - लक्षित वर्गहरूसंग छलफल
नगरपालिका स्तरीय अनुगमन	- कार्यक्रम कार्यान्वयनको सुनिश्चितता तथा गुणस्तर लेखाजोखा	- नगरपालिकाले तोकेको संयन्त्र	- वार्षिक अर्धवार्षिक	- समिक्षा गोष्ठी - प्रतक्ष्य अनुगमन, - लक्षित वर्गहरूसंग छलफल
जिल्लास्तरीय अनुगमन (नतिजाहरू र उपलब्धी तहमा)	- अनुकूलन योजनाको उपलब्धीहरू र नतिजाहरू प्राप्त भए नभएको एकिन गर्न - सिकाईहरूको लागि	- जिल्ला समन्वय समिति, आशा लगायत सहयोगी संस्थाहरू	- वार्षिक तथा कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि	- समिक्षा गोष्ठी - आधारभूत तथ्यांकको आधारमा सहभागितामूलक संकटासन्नता विश्लेषण - प्रगति प्रतिवेदनको अध्ययन

३.१० द्वन्द्व व्यवस्थापन

यस वडाको अनुकूलन योजनाको कार्यान्वयनको समयमा विभिन्न मतभेद तथा द्वन्द्वहरू देखा परेमा स्थानीय स्तरमा वडा तथा गाउँपालिकाले व्यवस्थापन गर्नेछन् । अन्य कानुनी तथा प्राविधिक सहयोग चाहिएमा स्थानीय तहहरूले सेवा प्रदायकसंग आवश्यक परामर्श लिन सक्ने छन् ।

३.११ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

विभिन्न चरणहरू पार गर्दै यस वडाका बासिन्दाहरूले आगामी तीन वर्षको लागि जलवायू परिवर्तनका असरहरूबाट बच्नको लागि विस्तृत कार्ययोजना तयार गरेका छन् । जसलाई तालिका ३२ मा प्रस्तुत गरिएको छ । जस अनुसार यस वडाको लागि आगामी तीन वर्षको लागि रु ४,९७,७५,०००/- को योजना बनेको छ । उक्त बजेटमध्ये पहिलो वर्ष, दोस्रो वर्ष र तस्रो वर्षका लागि क्रमशः १,३४,०५,०००/-, १,४१,९०,०००/- र २,२१,८०,०००/- का अनुकूलनका क्रियाकलापहरू निर्धारण गरिएका छन् । यि योजनाहरूको कार्यान्वयनमा पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले आगामी तीन वर्षसम्म केहि आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्नेछ भने अन्य संस्थाहरू जस्तै: नगरपालिका, जिल्लास्थित सरोकारवाला निकायहरू, परियोजनाहरूबाट समेत यो योजना कार्यान्वयनको लागि आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगको अपेक्षा यस वडाले गरेको छ । कार्यक्रमको प्रभावकारिताको लागि अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्नको लागि परियोजना अबधिको लागि रु ५,७५,०००/- रकमको आवश्यकता समेत औल्याईएको छ ।

तालिका ३२ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
									परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)			
साविक ४																	
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																	
१	पोली हाउस	घरधुरी	२०	१५०००	५	५	१०	२०	७	१०५	७	१०५	६	९०	३००	ASHA, नगरपालिका	बाहुले चौर, चौर गाउँ, मेहेले
२	माटो सुहाँउदो बीउ बितरण	के. जी.	१०००	३००	३३	४२	२६	१०१	३००	९०	४००	१२०	३००	९०	३००	ASHA, नगरपालिका	सबै घर
३	व्यवसायिक पशुपालन	घरधुरी	१५	५५०००	३	६	६	१५	५	२७५	५	२७५	५	२७५	८२५	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
४	व्यवसायिक खेती (अलैची, केरा, टिमुर, भटमास)	घरधुरी	२०	२५०००	४	१०	६	२०	५	१२५	५	१२५	१०	२५०	५००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
५	गोठ तथा भकारो सुधार	घरधुरी	५०	२००००	१०	२०	२०	५०	१५	३००	१५	३००	२०	४००	१०००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
६	सिंचाइ पोखरी	वटा	५	१७५०००	३३	४२	२६	१०१	२	३५०	२	३५०	१	१७५	८७५	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
७	गहना सुधार	रोपनी	१००	१००००	२५	३५	२६	८६	२५	२५०	२५	२५०	५०	५००	१०००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा (साविक ४) को जम्मा										१४९५		१५२५		१७८०	४८००		
जलस्रोत तथा उर्जा																	
१	लिफ्ट प्रविधिबाट खानेपानी वितरण	वटा	१	२०००००	३३	४२	२६	१०१	०	०	१	२००	०	०	२००	ASHA, डिभिजन खानेपानी, नगरपालिका	सबै टोल
जन स्वास्थ्य (साविक ४) को जम्मा										०		२००		०	२००		
भौतिक पूर्वाधार																	
१	पहिरो नियन्त्रण (वायोइन्जिनियरिङ पद्धति) का लागि तारजाली	वटा	१५०	५०००	३०	३५	२५	९०	५०	२५०	५०	२५०	५०	२५०	७५०	डिभिजन वन कार्यालय, ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	खोला पानी, लिउरे गैरी, वावानाई अलैची
भौतिक पूर्वाधार (साविक ४) को जम्मा										२५०		२५०		२५०	७५०		
वन तथा जैविक विविधता																	

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
									परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)			
१	वृक्षरोपण	हेक्टर	२	२००००	३३	४२	२६	१०१	०	०	१	२०	१	२०	४०	डिभिजन वन कार्यालय, ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका	लिउरे गैरी, वावानाई अलैची, किमिरे खोली, नाउला, कल्याण खोला
वन तथा जैविक विविधता (साविक ४) को जम्मा									०		२०		२०	४०			
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागि																	
१	सुधारिएको चुल्हो वितरण	घरधुरी	१०१	१५०००	३३	४२	२६	१०१	३३	४९५	३३	४९५	३५	५२५	१५१५	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, डिभिजन वन कार्यालय	सबै टोल
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागि (साविक ४) को जम्मा									४९५		४९५		५२५	१५१५			
साविक ४ को कूल जम्मा रकम (रु. हजारमा)									२२४०		२४९०		२५७५	७३०५			
साविक ५																	
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																	
१	सिंचाइ पोखरी	बटा	२०	१०००००	३६	९२	९५	२२६	६	६००	७	७००	७	७००	२०००	डिभिजन सिंचाई कार्यालय, ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
२	पोली हाउस	घरधुरी	२०	१५०००	५	१०	५	२०	५	७५	५	७५	१०	१५०	३००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
३	व्यवसायिक पशुपालन (भैंसी, कुखुरा, बाख्रा)	घरधुरी	३०	५५०००	१०	११	९	३०	१०	५५०	१०	५५०	१०	५५०	१६५०	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
४	व्यवसायिक खेती (अलैची, केरा, टिमुर)	घरधुरी	२५	२५०००	५	१२	८	२५	८	२००	८	२००	९	२२५	६२५	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
५	गोठ तथा भकारो सुधार	घरधुरी	१८०	२००००	१५	७०	९५	१८०	६०	१२००	६०	१२००	६०	१२००	३६००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
६	संरक्षण पोखरी (करेसावारीमा)	घरधुरी	२२६	५०००	३६	९२	९५	२२६	७५	३७५	७५	३७५	७६	३८०	११३०	ASHA, नगरपालिका	सबै घर
७	व्यवसायिक पशुपालन (गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा)	घरधुरी	१०	५००००	२	५	३	१०	३	१५०	३	१५०	४	२००	५००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल

क्र.सं.	क्रियाकलापरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहायी निकाय	स्थान
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
									परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)			
८	गद्दा सुधार	रोपनी	१५०	१००००	२५	७५	८०	१८५	२५	२५०	५०	५००	१००	१०००	१७५०	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
९	सिंचाई कुलो (सिमेन्ट) निर्माण	वटा	१	४००००००	३६	९२	९५	२२६	०	०	०	०	१	४०००	४०००	डिभिजन सिंचाई कार्यालय, ASHA, नगरपालिका	मेल्ले खोला देखि गौरासिचाँ
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा (साविक ५) को जम्मा										३४००		३७५०		८४०५	१५५५५		
जलस्रोत तथा उर्जा																	
१	लिफ्ट प्रविधिबाट खानेपानी वितरण	वटा	१	२०००००	३६	९२	९५	२२६	०	०	०	०	१	२००	२००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
२	सुधारिएको घट्ट	वटा	४	३००००	३६	९२	९५	२२६	२	६०	२	६०	०	०	१२०	ASHA, नगरपालिका	साकटा खोला, ओग्ले खोला, लामाभुवाँ खोला, दोखोली खोला
जलस्रोत तथा उर्जा (साविक ५) को जम्मा										६०		६०		२००	३२०		
जन स्वास्थ्य																	
१	मूल संरक्षण तथा सुधार	वटा	३०	३००००	३६	९२	९५	२२६	१०	३००	१०	३००	१०	३००	९००	ASHA, नगरपालिका	सबै मूलहरु
जन स्वास्थ्य (साविक ५) को जम्मा										३००		३००		३००	९००		
भौतिक पूर्वाधार																	
१	पहिरो नियन्त्रण (वायोइन्जिनियरिङ पद्धति) का लागि तारजाली	वटा	५००	५०००	३०	८०	८५	१९५	१००	५००	२००	१०००	२००	१०००	२५००	ASHA, नगरपालिका	लामाभुवाँ, टोटी खोला, ताउलेर, ढाँडो, ध्याप देखि जेवातडा
भौतिक पूर्वाधार (साविक ५) को जम्मा										५००		१०००		१०००	२५००		
वन तथा जैविक विविधता																	
१	वृक्षरोपण	हेक्टर	६।५	२००००	३६	९२	९५	२२६	०	०	३	६०	३।५	७०	१३०	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, डिभिजन वन कार्यालय	कल्याण खोला देखि जेवाकोट, पुराना खेत लामाभुवाँ, ढाडाखेत, टोटीखोला, ताउलेर खोला
वन तथा जैविक विविधता (साविक ५) को जम्मा										०		६०		७०	१३०		
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्यूनिकरणको लागी																	

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहायोगी निकाय	स्थान
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
									परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)			
१	सुधारिएको चुल्हो वितरण	घरधुरी	१५०	१५०००	३०	५०	७०	१५०	५०	७५०	५०	७५०	५०	७५०	२२५०	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, डिभिजन वन कार्यालय	सवै टोल
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागि (साविक ५) को जम्मा										७५०		७५०		७५०	२२५०		
साविक ५ को कूल जम्मा रकम (रु. हजारमा)										५०१०		५९२०		१०७२५	२१६५५		
साविक ६																	
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																	
१	संरक्षण पोखरी (आकाशेपानी)	घरधुरी	५	५०००	६	५३	४९	१०८	२	१०	१	५	२	१०	२५	डिभिजन सिंचाई कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	गाउँसिरान, कपिडाडाँ, मुहालेभाट, घंघारखोला, चाखा
२	संरक्षण पोखरी (आकाशेपानी)	घरधुरी	१०८	५०००	६	५३	४९	१०८	३६	१८०	३६	१८०	३६	१८०	५४०	डिभिजन सिंचाई कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	सवै घर
३	गहना सुधार	रोपनी	१५०	१००००	५	४५	४०	९१	२५	२५०	५०	५००	१००	१०००	१७५०	ASHA, नगरपालिका	सवै टोल
४	सिंचाई कुलो (सिमेन्ट) निर्माण	कि मि	११५	४००००००	६	५०	४५	१०१	०१५	२०००	०१५	२०००	०१५	२०००	६०००	ASHA, नगरपालिका	सवै टोल
५	व्यवसायिक पशुपालन (कुखुरा)	घरधुरी	१०	५००००	३	५	२	१०	३	१५०	३	१५०	४	२००	५००	ASHA, नगरपालिका	सवै टोल
६	व्यवसायिक खेती (अलैंची, केरा)	घरधुरी	२५	२५०००	९	९	७	२५	१५	३७५	५	१२५	५	१२५	६२५	ASHA, नगरपालिका	सवै टोल
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा (साविक ६) को जम्मा										२९६५		२९६०		३५१५	९४४०		
जलस्रोत तथा उर्जा																	
१	मूल संरक्षण तथा सुधार	वटा	१०	३५०००	६	५३	४९	१०८	३	१०५	४	१४०	३	१०५	३५०	डिभिजन सिंचाई कार्यालय, ASHA, नगरपालिका	सवै मूलहरु
जलस्रोत तथा उर्जा (साविक ६) को जम्मा										१०५		१४०		१०५	३५०		
भौतिक पूर्वाधार																	

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहायोगी निकाय	स्थान
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
									परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)			
१	पहिरो नियन्त्रण (वायोइन्जिनियरिङ पद्धति) का लागि तारजाली	वटा	२००	५०००	६	५३	४९	१०८	५०	२५०	१००	५००	५०	२५०	१०००	डिभिजन वन कार्यालय, ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	अवल, जेवातडा, मलामेडाडाँ, गाउँसिरान
२	ढल निकास	वटा	१	१२०००००	६	५३	४९	१०८	०	०	०	०	१	१२००	१२००	ASHA, नगरपालिका	गाउँसिरान
भौतिक पूर्वाधार (साविक ६) को जम्मा										२५०		५००		१४५०	२२००		
वन तथा जैविक विविधता																	
१	वृक्षरोपण	हेक्टर	५	२००००	६	५३	४९	१०८	०	०	२	४०	३	६०	१००	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, डिभिजन वन कार्यालय	अवल, जेवातडा, मलामेडाडाँ, गाउँसिरान
२	अग्नि रेखा निर्माण	कि मि	८	५०००	६	५३	४९	१०८	२	१०	२	१०	४	२०	४०	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, डिभिजन वन कार्यालय	सा. व.
वन तथा जैविक विविधता (साविक ६) को जम्मा										१०		५०		८०	१४०		
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागि																	
१	सुधारिएको चुल्हो वितरण	घरधुरी	१०८	१५०००	६	५३	४९	१०८	३६	५४०	३६	५४०	३६	५४०	१६२०	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, डिभिजन वन कार्यालय	सवै टोल
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागि (साविक ६) को जम्मा										५४०		५४०		५४०	१६२०		
साविक ६ को कूल जम्मा रकम (रु. हजारमा)										३८७०		४१९०		५६९०	१३७५०		
बडा नं. ४ ले साविक वडा ४, ५ र ६ लाई समेटेर संयुक्त रूपमा सञ्चालन गर्ने अनुकूलनका योजनाहरू																	
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागि																	

क्र. सं.	क्रियाकलापरूप	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहायोगी निकाय	स्थान
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
									परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)			
१	जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरण सन्बन्धी सचेतना कार्यक्रम (विद्यालय तह तथा वडा स्तरीय)	पटक	३	१०००००	५०	५०	७५	१८०	१	१००	१	१००	१	१००	३००	ASHA, डिभिजन वन कार्यालय, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका	वडा नं ४ भरि तथा विद्यालय तहमा
२	आगलागी सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम तथा तालिम	पटक	३	१०००००	५०	५०	७५	१८०	१	१००	१	१००	१	१००	३००	ASHA, डिभिजन वन कार्यालय, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका	वडा नं ४ भरि
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागी (वडा स्तरीय) को जम्मा										२००		२००		२००	६००		
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																	
१	माटो परीक्षण	पटक	१	५००००	७५	१८७	१७०	४३५	१	५०	०	०	०	०	५०	ASHA, नगरपालिका	वडा नं ४ भरि
२	व्यवसायिक मौरी पालन	घरधुरी	३०	३००००	१०	१०	१०	३०	१०	३००	१०	३००	१०	३००	९००	ASHA, नगरपालिका	वडा नं ४ भरि
३	व्यवसायिक कुबुरा पालनमा सहयोग	फर्म	१	१०००००	७५	१८७	१७०	४३५	१	१००	०	०	०	१००	ASHA, नगरपालिका	वडा नं ४ भरि	
४	पशु स्वास्थ्य तथा कृषि विज्ञ	महिना	३६	५००००	७५	१८७	१७०	४३५	१२	६००	१२	६००	१२	६००	१८००	ASHA, नगरपालिका	वडा नं ४ भरि
५	बहुउदेशिय नर्सरी निर्माण तथा व्यवस्थापन	वटा	१	५०००००	७५	१८७	१७०	४३५	१	५००	०	०	०	५००	ASHA, डिभिजन वन कार्यालय, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका	वडा नं ४ भरि	
कृषि तथा जैविक विविधता (वडा स्तरीय) को जम्मा										१५५०		९००		९००	३३५०		
जलस्रोत तथा उर्जा																	
१	पिको जलविद्युत निर्माण	वटा	१	१५०००००	७५	१८७	१७०	४३५	०	०	०	०	१	१५००	१५००	ASHA, प्रदेश सरकार, नगरपालिका,	वडा नं ४ भरि
जलस्रोत तथा उर्जा (वडा स्तरीय) को जम्मा										०		०		१५००	१५००		
क्षमता अभिवृद्धि																	

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
									परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)			
१	सोलार मर्मत तालिम	पटक	१	६५०००	४०	४५	६०	१५०	१	६५	०	०	०	०	६५	ASHA, नगरपालिका	वडा नं ४ भरि
२	वन व्यवस्थापन तालिम	पटक	३	६५०००	५०	५०	७५	१८०	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	वडा नं ४ भरि
३	जलवायु परिवर्तन अनुकुलन तथा न्यूनीकरण तालिम	पटक	३	६५०००	५०	५०	७५	१८०	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	वडा नं ४ भरि
४	कृषि तथा पशुपालन सम्बन्धी तालिम	पटक	३	६५०००	५०	५०	७५	१८०	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	वडा नं ४ भरि
५	महिला सशक्तिकरण सम्बन्धी तालिम	पटक	३	६५०००	५०	५०	७५	१८०	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	वडा नं ४ भरि
६	जैविक मल बनाउने तालिम	पटक	३	६५०००	५०	५०	७५	१८०	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	वडा नं ४ भरि
क्षमता अभिवृद्धि (वडा स्तरीय) को जम्मा										३९०		३२५		३२५	१०४०		
वडा स्तरीयको कूल जम्मा रकम (रु. हजारमा)										२१४०		१४२५		२९२५	६४९०		
योजना अनुगमन, मूल्यांकन, तथा समीक्षा																	
१	संयुक्त अनुगमन तथा मूल्यांकन	पटक	३	६००००	७५	१८७	१७०	४३५	१	६०	१	६०	१	६०	१८०	ASHA, नगरपालिका	नगरपालिका तथा समुदाय
२	अर्ध वार्षिक समीक्षा	पटक	५	२००००	७५	१८७	१७०	४३५	१	२०	२	४०	२	४०	१००	ASHA, नगरपालिका	नगरपालिका तथा समुदाय
३	वार्षिक समीक्षा	पटक	३	५००००	७५	१८७	१७०	४३५	१	५०	१	५०	१	५०	१५०	ASHA, नगरपालिका	नगरपालिका तथा समुदाय
४	वार्षिक प्रतिवेदन तयारी	पटक	३	१५०००	७५	१८७	१७०	४३५	१	१५	१	१५	१	१५	४५	ASHA, नगरपालिका	नगरपालिका तथा समुदाय
५	योजना पुनरावलोकन	पटक	१	१०००००	७५	१८७	१७०	४३५	०	०	०	०	१	१००	१००	ASHA, नगरपालिका	नगरपालिका तथा समुदाय
योजना अनुगमन, मूल्यांकन, तथा समीक्षाको कूल जम्मा रकम (रु. हजारमा)										१४५		१६५		२६५	५७५		
छेडागाड नगरपालिका वडा नं ४ को कूल जम्मा (रु. हजारमा)										१३४०५		१४१९०		२२१८०	४९७७५		

अनुसूची १ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ को प्रकोप तथा अनुकूलन क्षमता विश्लेषण र मापन तालिका

प्रकोप	प्रकोपको मुख्य क्षेत्र	विषयगत क्षेत्रमा परेको प्रभाव	स्तर	अनुकूलनका प्रयास	स्तर
साविक वडा नं ४					
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	खाद्यान्य बाली तथा तरकारी उत्पादनमा कमी, योग्य जमिन नष्ट भएको	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
	जलस्रोत तथा उर्जा	पानीका मुल सुकेका	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
	मानवस्वास्थ्य	रसायनिक मलको नकरात्मक असर परेको	४	औषधी उपचार गर्ने गरेको	२
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	२० जनाको २०० रोपनी जति उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
	बसोबास तथा भौतिक पूर्वाधार	गोरेटो बाटोलाई असर गरेको हुँदा आवतजावतमा समस्या	२	सार्थक प्रयास नभएको	१
वालीरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	आलु, मुला, काउली ,प्याज, टमाटर, केरा, पिडालु, धान, कोदो, मकैमा किरा लागेर उत्पादनमा कमी	२	सार्थक प्रयास नभएको	१
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशुपालनमा ह्रास, उत्पादनमा कमी	३	सार्थक प्रयास नभएको	१
आगलागी	वन तथा जैविक विविधता	वन विनाश भई घाँस दाउरामा कमी, पानीको मुहान सुकेको	१	समुदायको प्रयासमा नियन्त्रण गर्ने गरेको	१
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको	२	सार्थक प्रयास नभएको	१
साविक वडा नं ५					
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	६० रोपनी उत्पादन योग्य जमिन बगेर नष्ट भएको, उत्पादनमा कमी	४	तारजाली लगाएको	२
	बस्ती तथा भौतिक पूर्वाधार	विद्यालय,गोठ तथा घर जोखिममा	४	तारजाली लगाएको	२
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	खाद्यान्य बाली तथा तरकारी उत्पादनमा कमी, योग्य जमिन नष्ट भएको	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
	जलस्रोत तथा उर्जा	पानीका मुल सुकेको	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
	मानवस्वास्थ्य	रसायनिक मलको नकरात्मक असर परेको	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको	२	सार्थक प्रयास नभएको	१
मानव रोग	मानव स्वास्थ्य	टाईफाइड, हैजा, जन्डिस जस्ता रोग बढेको, स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर	४	औषधी उपचार गर्ने गरेको	१
मिचाहाभार	वन तथा जैविक विविधता	वनपदैवारमा असर परेको	४	उखालेर फाल्ने गरेको	१
वाली रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा ह्रास	३	किटनासक प्रयोग गर्ने गरेको	१
आगलागी	वन तथा जैविक विविधता	घाँस दाउरामा कमी, वन्यजन्तुमा असर, पारिस्थितिकिय प्रणालीमा असर	३	सामुहिक प्रयासमा निभाउने गरेको,वनपाले राखेको	२

प्रकोप	प्रकोपको मुख्य क्षेत्र	विषयगत क्षेत्रमा परेको प्रभाव	स्तर	अनुकूलनका प्रयास	स्तर
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशुहरु रोग लागी मरेका	३	सामान्य उपचार गर्ने गरेको	२
हावाहुरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	अन्न तथा तरकारी अतीमा प्रतिकूल असर, उत्पादनमा कमि	२	सार्थक प्रयास नभएको	१
	बसोबास तथा भौतिक पूर्वाधार	घरको छाना उडाएको	२	सार्थक प्रयास नभएको	१
साविक वडा नं ६					
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	खाद्यान्न वाली तथा तरकारी उत्पादनमा कमी, योग्य जमिन नष्ट भएको	४	पानीको सदुपयोग गर्ने गरेको	२
	जलस्रोत तथा उर्जा	पानीका मुल सुकेको	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
	मानवस्वास्थ्य	रसायनिक मलको नकरात्मक असर परेको	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
वाली रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	खाद्यान्न, तरकारी तथा फलफुल खेतिमा विभिन्न रोगका कारण उत्पादनमा कमी	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	रोगका कारण बाखा गाई, भैसी मरेको	३	घरेलु उपचार गर्ने गरेको	२
मानव रोग	जनस्वास्थ्य	नयाँ खालका रोगका कारण धेरै मानिस विरामी	१	शौचालय निर्माण, सचेतना कार्यक्रम	१
आगलागी	वन तथा जैविक विविधता	काठ, दाउरा, स्याउला नष्ट, बिरुवा नष्ट	३	सामुहिक प्रयासमा निभाउने गरेका, सचेतनाका कार्यक्रम गर्ने गरेको	१
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको	२	सार्थक प्रयास नभएको	१
मिचाहाभार	वन तथा जैविक विविधता	वनपदैवारमा असर परेको	२	उखालेर फाल्ने गरेको	२
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	खेतीयोग्य जमिन नष्ट	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
	वन तथा जैविक विविधता	वन जंगलमा क्षती	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
	बसोबास तथा भौतिक पूर्वाधार	घर वस्ति प्रभावित	४	वस्ति सरेको	२
वाढी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	८० रोपनी भन्दा बढी धानखेत बगेको, ८ रोपनी बारी नष्ट	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
	बसोबास तथा भौतिक पूर्वाधार	७ घर बगाएको	४	वस्ति सरेको	२

अनुसूची २ : छेडागाड नपा वडा नं. ४ का घरधुरीहरूको संकटासन्नता विवरण

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल महिला/पुरुष	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V ₁	V ₂	V ₃	V ₄
साविक वडा ४											
१	शान्त बहादुर नेपाली	निरा नेपाली	५	५	नाउला	दलित	१ म				✓
२	तुले थापा	मन्दरी थापा	४	५	जोगेना	क्षेत्री					✓
३	शेर बहादुर थापा	धनी थापा	२	२	जोगेना	क्षेत्री					✓
४	जित बहादुर थापा	हिरा थापा	३	२	जोगेना	क्षेत्री				✓	
५	कर्ण बहादुर थापा	भक्ति थापा	४	२	जोगेना	क्षेत्री				✓	
६	विर बहादुर थापा	दयाप थापा	१	६	वारा	क्षेत्री					✓
७	शान्त बहादुर थापा		०	०	जोगेना	क्षेत्री				✓	
८	रेवान थापा	जुनकिरी थापा	३	३	जोगेना	क्षेत्री				✓	
९	लिले थापा		२	३	जोगेना	क्षेत्री					✓
१०	विर जित थापा	लक्ष्मी थापा	१	३	गैरी	क्षेत्री			✓		
११	प्रम बहादुर थापा	मनसरी थापा	४	१	गैरी	क्षेत्री				✓	
१२	कर्ण सिंह थापा	धनसरी थापा	४	२	गैरी	क्षेत्री					✓
१३	बहादुर थापा	देउरु थापा	२	४	गैरी	क्षेत्री					✓
१४	मानसिंह थापा	पदमी थापा	४	४	गैरी	क्षेत्री				✓	
१५	देव बहादुर थापा	जुनकिरी थापा	४	४	पारी	क्षेत्री					✓
१६	पदम बहादुर थापा	पिधु थापा	१	३	पारी	क्षेत्री				✓	
१७	अमा बहादुर थापा	काली थापा	२	३	पारी	क्षेत्री				✓	
१८	जैसिंह थापा	जैश्वरा थापा	१	२	पारी	क्षेत्री				✓	
१९	अमर बहादुर थापा	सेतु थापा	१	३	पारी	क्षेत्री			✓		
२०	जोते थापा	पान थापा	२	५	पारी	क्षेत्री				✓	
२१	नरसिंह थापा	जैश्वरा थापा	१	२	तल्लाघर	क्षेत्री	१ पु				✓
२२	जसविर थापा	नामकला थापा	५	४	तल्लाघर	क्षेत्री					✓
२३	दल बहादुर थापा	काली थापा	१	५	तल्लाघर	क्षेत्री				✓	
२४	लाल बहादुर थापा	धनी थापा	१	३	आखरी	क्षेत्री					✓
२५	वर बहादुर थापा	विष्णु थापा	१	२	पारी	क्षेत्री				✓	
२६	जय बहादुर थापा	निर्मला थापा	२	२	नौमारे	क्षेत्री				✓	
२७	धन बहादुर थापा	पदमी थापा	३	३	नौमारे	क्षेत्री			✓		
२८	जय बहादुर थापा	सरी थापा	३	३	नौमारे	क्षेत्री					✓
२९	मने थापा	परी थापा	२	१	नौमारे	क्षेत्री				✓	
३०	प्रेम बहादुर थापा	पेरुश्री थापा	३	१	नौमारे	क्षेत्री			✓		
३१	माने थापा	नदी थापा	२	२	नौमारे	क्षेत्री				✓	
३२	पृथ्वि बहादुर थापा	चन्दी थापा	२	५	नौमारे	क्षेत्री			✓		
३३	लाल बहादुर थापा	लिलामी थापा	२	२	नौमारे	क्षेत्री			✓		
३४	नर बहादुर थापा	बुद्धी थापा	४	४	नौमारे	क्षेत्री				✓	
३५	निर बहादुर थापा	गौरी थापा	४	०	नौमारे	क्षेत्री	१ म				✓
३६	धने चदारा	नामकली चदारा	१	०	नौमारे	क्षेत्री	१ म				✓
३७	गोरे थापा	नामकली थापा	४	१	नौमारे	क्षेत्री	१ म				✓
३८	हरि बहादुर थापा	भक्ति थापा	१	१	नौमारे	क्षेत्री				✓	
३९	राम बहादुर थापा	रवी थापा	१	२	नौमारे	क्षेत्री				✓	
४०	मान बहादुर थापा	धनी थापा	१	२	नौमारे	क्षेत्री					✓

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल महिला/पुरुष	सुझटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V ₁	V ₂	V ₃	V ₄
४१	धन बहादुर थापा	सुन्तली थापा	१	३	नौमारे	क्षेत्री				✓	
४२	नर बहादुर थापा	मुनी थापा	५	४	बारा	क्षेत्री	१ पु		✓		
४३	टेक बहादुर थापा	काली थापा	२	३	बारा	क्षेत्री					✓
४४	धन बहादुर थापा	हरिकला थापा	६	३	बारा	क्षेत्री			✓		
४५	दल बहादुर थापा	पदमी थापा	३	३	बारा	क्षेत्री				✓	
४६	तुलसिंह थापा	नदी थापा	७	३	बारा	क्षेत्री				✓	
४७	निम बहादुर थापा	निरा थापा	७	३	बारा	क्षेत्री				✓	
४८	तुल बहादुर थापा	हरिकला थापा	५	३	बारा	क्षेत्री	१ म			✓	
४९	लला बहादुर थापा	सरिता थापा	३	३	बारा	क्षेत्री			✓		
५०	शेर बहादुर थापा	धनसरी थापा	२	३	बारा	क्षेत्री					✓
५१	बहादुर थापा	देउरुपी थापा	४	३	बारा	क्षेत्री			✓		
५२	जित बहादुर थापा	सरी थापा	४	३	बारा	क्षेत्री				✓	
५३	जसे थापा	कस्तुरी थापा	१	१	बारा	क्षेत्री					✓
५४	तुल बहादुर थापा	कली थापा	४	३	लुछए	क्षेत्री				✓	
५५	दिप बहादुर थापा		१	३	लुछए	क्षेत्री				✓	
५६	मान बहादुर थापा		२	१	लुछए	क्षेत्री				✓	
५७	देव बहादुर थापा	कलि थापा	१	५	लुछए	क्षेत्री				✓	
५८	मान बहादुर थापा	सानेसरी थापा	४	४	लुछए	क्षेत्री				✓	
५९	परे थापा	हरिकला थापा	७	१	लुछए	क्षेत्री			✓		
६०	दिप बहादुर थापा	विजु थापा	२	३	बारा	क्षेत्री			✓		
६१	निम बहादुर थापा	रती थापा	१	३	बारा	क्षेत्री			✓		
६२	विर दमाई	धनी दमाई	१	१	बारा	दलित					✓
६३	जित बहादुर थापा	सरिता थापा	२	२	मेलचाँ	क्षेत्री				✓	
६४	गोरिलाल जैसी	सारीलाल जैसी	२	४	मेलचाँ	क्षेत्री				✓	
६५	अमर बहादुर थापा	सरुपा थापा	३	२	मेलचाँ	क्षेत्री			✓		
६६	वशन्त थापा	निशा थापा	२	१	मेलचाँ	क्षेत्री					✓
६७	भिम बहादुर थापा	मनकला थापा	३	२	मेलचाँ	क्षेत्री				✓	
६८	धन बहादुर थापा	जैकुरा थापा	३	२	मेलचाँ	क्षेत्री					✓
६९	राम बहादुर थापा	विमला थापा	३	१	मेलचाँ	क्षेत्री	१ म				✓
७०	जित बहादुर थापा	जानकी थापा	६	४	मेलचाँ	क्षेत्री					✓
७१	दिप बहादुर थापा	भावना थापा	१	३	मेलचाँ	क्षेत्री			✓		
७२	जित बहादुर थापा	मन्दरी थापा	२	३	मेलचाँ	क्षेत्री	१ पु		✓		
७३	धन बहादुर थापा	अमृता थापा	२	३	मेलचाँ	क्षेत्री				✓	
७४	भक्त बहादुर थापा	कलि थापा	१	२	मेलचाँ	क्षेत्री			✓		
७५	देव बहादुर थापा	शान्ति थापा	२	३	मेलचाँ	क्षेत्री				✓	
७६	बल बहादुर थापा	नैनसरी थापा	२	२	मेलचाँ	क्षेत्री	१ म			✓	
७७	हरि बहादुर थापा	पान थापा	२	५	मेलचाँ	क्षेत्री				✓	
७८	हरि बहादुर थापा	मागली थापा	२	१	मेलचाँ	क्षेत्री				✓	
७९	ऐमन थापा	जैसरी थापा	६	२	मेलचाँ	क्षेत्री					✓
८०	मान बहादुर थापा	जैसरी थापा	६	१	मेलचाँ	क्षेत्री	१ पु		✓		
८१	टंक बहादुर थापा	विक थापा	५	२	वाटुलेचौर	क्षेत्री	१ म		✓		
८२	टंक बहादुर थापा	हरिकला थापा	३	४	वाटुलेचौर	क्षेत्री	१ पु		✓		
८३	परे थापा	सरिता थापा	६	२	वाटुलेचौर	क्षेत्री			✓		
८४	राम बहादुर थापा	सितला थापा	३	४	वाटुलेचौर	क्षेत्री			✓		

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल महिला/पुरुष	सुझासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
८५	देवे थापा	धनसरा थापा	२	६	वाटुलेचौर	क्षेत्री	१ पु		✓		
८६	दल बहादुर थापा	रामशिला थापा	७	४	वाटुलेचौर	क्षेत्री			✓		
८७	दिप बहादुर थापा	सेतु थापा	२	३	वाटुलेचौर	क्षेत्री			✓		
८८	विरे थापा	लाली थापा	६	७	रातमाटा	क्षेत्री			✓		
८९	कर्ण बहादुर थापा	हरिमाया थापा	४	२	रातमाटा	क्षेत्री			✓		
९०	विर बहादुर थापा	कलपा थापा	४	५	रातमाटा	क्षेत्री			✓		
९१	देव थापा	देवी थापा	१	४	रातमाटा	क्षेत्री			✓		
९२	सुरेन्द्र थापा	सतिदेवी थापा	३	३	रातमाटा	क्षेत्री			✓		
९३	जित बहादुर थापा	तारा थापा	२	३	रातमाटा	क्षेत्री			✓		
९४	मान बहादुर थापा	तलि थापा	४	२	रातमाटा	क्षेत्री			✓		
९५	तुल सिंह थापा	भवी थापा	५	६	रातमाटा	क्षेत्री				✓	
९६	मानसिंह थापा	मुनी थापा	२	४	रातमाटा	क्षेत्री					✓
९७	धन बहादुर थापा	लालसरा थापा	४	१	रातमाटा	क्षेत्री			✓		
९८	टेक बहादुर थापा	अमृता थापा	२	२	रातमाटा	क्षेत्री				✓	
९९	हरि बहादुर थापा	ऐनी थापा	२	२	रातमाटा	क्षेत्री				✓	
१००	पदम जैसी	मिना जैसी	२	२	रातमाटा	क्षेत्री				✓	
१०१	नाराण जैसी	ममता जैसी	२	१	रातमाटा	क्षेत्री				✓	
जम्मा			२८८	२८१			१६	०	३३	४२	२६
साविक वडा ५											
१	कर्ण बहादुर थापा		३	५	ओग्लया	क्षेत्री	१ म			✓	
२	हरि बहादुर थापा	धर्मी थापा	४	३	जुनेली गाउँ	क्षेत्री			✓		
३	नर बहादुर थापा	धर्मी थापा	२	२	गोया	क्षेत्री					✓
४	मान बहादुर थापा	पवित्रा थापा	२	२	गोया	क्षेत्री					✓
५	दल बहादुर थापा	सविना थापा	४	२	गोया	क्षेत्री				✓	
६	सेर बहादुर थापा	लाल थापा	३	३	गोया	क्षेत्री					✓
७	जैसिंह थापा	सेतु थापा	१	३	गोया	क्षेत्री			✓		
८	हरि बहादुर थापा	सरी थापा	३	२	डाँडा	क्षेत्री					✓
९	नरेन्द्र थापा	भिमसरा थापा	१	४	गोया	क्षेत्री				✓	
१०	बल बहादुर थापा	सेतु थापा	२	२	गोया	क्षेत्री				✓	
११	बल बहादुर थापा	सरिता थापा	२	४	डाँडा	क्षेत्री				✓	
१२	नर बहादुर थापा	धनसरा थापा	४	४	रागुना	क्षेत्री				✓	
१३	सेर बहादुर थापा	सितला थापा	३	५	रागुना	क्षेत्री				✓	
१४	दिपक थापा	ननसरा थापा	२	२	गोया	क्षेत्री				✓	
१५	कर्ण बहादुर थापा	भावना थापा	२	२	गाया	क्षेत्री				✓	
१६	विर बहादुर थापा	जैसरा थापा	४	४	सान्ने	क्षेत्री				✓	
१७	लोक बहादुर थापा	मन्दरी थापा	२	२	डाँडा	क्षेत्री				✓	
१८	जैसिंह थापा	गोरी थापा	२	२	डाँडा	क्षेत्री				✓	
१९	धनविर थापा	विदि थापा	३	३	डाँडा	क्षेत्री				✓	
२०	जैसिंह थापा	सति थापा	२	३	डाँडा	क्षेत्री					✓
२१	जैसिंह थापा	सेतु थापा	३	२	डाँडा	क्षेत्री				✓	
२२	दिपक थापा		४	३	डाँडा	क्षेत्री				✓	
२३	दिपक थापा	नैन्सरा थापा	२	२	डाँडा	क्षेत्री				✓	
२४	लाल बहादुर थापा	काली थापा	३	५	तुमारे	क्षेत्री			✓		
२५		काली थापा	३	२	तुमारे	क्षेत्री	१ म				✓

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल महिला/पुरुष	सुझटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V ₁	V ₂	V ₃	V ₄
२६	कालो थापा	कलि थापा	४	५	तुमारे	क्षेत्री			✓		
२७	देव बहादुर थापा		३	५	तुमारे	क्षेत्री				✓	
२८	विर बहादुर थापा	सरी थापा	१	२	गौरीगाँउ	क्षेत्री				✓	
२९	मान बहादुर थापा	थिन थापा	३	४	गौरीगाँउ	क्षेत्री					✓
३०	सम्पन्न थापा	कमला थापा	४	२	गौरीगाँउ	क्षेत्री					✓
३१	करे थापा		३	३	गौरीगाँउ	क्षेत्री				✓	
३२	शेर बहादुर थापा		२	३	गौरीगाँउ	क्षेत्री				✓	
३३	जय बहादुर थापा	सरी थापा	१	४	गौरीगाँउ	क्षेत्री					✓
३४	विर्खे थापा	कलि थापा	३	२	वाङगासल	क्षेत्री					✓
३५	विर थापा	मोती थापा	३	३	वाङगासल	क्षेत्री					✓
३६	प्रेम बहादुर थापा	सिता थापा	२	२	वाङगासल	क्षेत्री				✓	
३७	देव बहादुर थापा	धनसरी थापा	२	५	वाङगासल	क्षेत्री				✓	
३८	जय बहादुर थापा	धनसरी थापा	३	३	ढाडिपुवा	क्षेत्री					✓
३९	गणेश थापा	तुलसी थापा	३	५	ढाडिपुवा	क्षेत्री			✓		
४०	मान बहादुर थापा	देवी थापा	३	३	ढाडिपुवा	क्षेत्री			✓		
४१	दिनेश थापा	भक्ति थापा	५	२	ढाडिपुवा	क्षेत्री					✓
४२	धन बहादुर थापा	लक्ष्मी थापा	१	४	ढाडिपुवा	क्षेत्री			✓		
४३	ऐवान थापा	रामशिला थापा	५	६	ढाडिपुवा	क्षेत्री				✓	
४४	कर्णसिंह थापा	लालसरी थापा	४	४	ढाडिपुवा	क्षेत्री			✓		
४५	मान बहादुर थापा	सेतु थापा	५	५	ढाडिपुवा	क्षेत्री			✓		
४६	अम्मर थापा	निर्मला थापा	४	२	ढाडिपुवा	क्षेत्री			✓		
४७	उमेश थापा	रति थापा	२	४	कोल्कारीया	क्षेत्री				✓	
४८	पैम बहादुर थापा	मानसरा थापा	२	५	कोल्कारीया	क्षेत्री				✓	
४९	तुल बहादुर थापा	धनसरा थापा	५	५	कोल्कारीया	क्षेत्री				✓	
५०	राम बहादुर थापा		४	३	कोल्कारीया	क्षेत्री				✓	
५१	तुलसिंह थापा		४	२	कोल्कारीया	क्षेत्री				✓	
५२	नर्दे वादी	तिर्था वादी	५	५	कोल्कारीया	दलित					✓
५३	हर्के नेपाली	काली नेपाली	२	२	गौराबुयाँ	दलित			✓		
५४	लाल बहादुर नेपाली	रुपशिला नेपाली	२	२	गौराबुयाँ	दलित				✓	
५५	मान बहादुर नेपाली	विमला थापा	१	२	गौराबुयाँ	दलित				✓	
५६	सिंगे नेपाली	कालि नेपाली	१	२	गौराबुयाँ	दलित					✓
५७	डिले नेपाली	विमी नेपाली	३	१	धारापाति	दलित					✓
५८	कोलो नेपाली	काली नेपाली	३	३	नाउला	दलित					✓
५९	तुल बहादुर नेपाली	वदमी नेपाली	३	३	रागुकोट	दलित					✓
६०	जैसिंह नेपाली	गंगा नेपाली	३	२	रागुकोठ	दलित					✓
६१	ऐवान नेपाली	कलि नेपाली	३	२	वाजाँ	दलित					✓
६२	तल बहादुर नेपाली	मागी नेपाली	३	३	वाजाँ	दलित					✓
६३	विर नेपाली	वैमानी नेपाली	३	३	वाजाँ	दलित					✓
६४	ताकली नेपाली		४	३	छिनाडाँडा	दलित	१ म				✓
६५	जस्विर नेपाली	गोरी नेपाली	४	३	छिनाडाँडा	दलित					✓
६६	परे नेपाली	सुन्दरी नेपाली	२	५	छिनाडाँडा	दलित					✓
६७		नैसरी वादी	१	२	छिनाडाँडा	दलित	१ म				✓
६८	तुलसिंह नेपाली	जन्करी नेपाली	३	३	छिनाडाँडा	दलित					✓
६९	लाल बहादुर थापा	कस्तुरी थापा	६	४	हत्याचौर	क्षेत्री			✓		

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल महिला/पुरुष	सुझासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V ₁	V ₂	V ₃	V ₄
७०	कर्ण बहादुर थापा	कालि थापा	६	२	हत्याचौर	क्षेत्री			✓		
७१	तुल्लि थापा	कौशिला थापा	२	२	धतारे	क्षेत्री				✓	
७२	लाल बहादुर थापा		२	१	धतारे	क्षेत्री					✓
७३	विर बहादुर थापा	रुपा थापा	६	६	कोल्कारीया	क्षेत्री			✓		
७४	धन बहादुर सुनार	विर्मा सुनार	१	४	सुनार	दलित				✓	
७५	विर बहादुर सुनार	सितला सुनार	३	५	सुनार	दलित			✓		
७६	विसिंह नेपाली	रति नेपाली	२	५	ठौर	दलित					✓
७७	हस्ते नेपाली	मन्दरी नेपाली	२	२	ठौर	दलित					✓
७८	विर नेपाली	सिता नेपाली	२	३	ठौर	दलित					✓
७९	सर्जन नेपाली	दुग्नी नेपाली	२	३	ठौर	दलित					✓
८०	विख नेपाली	विर्दी नेपाली	२	१	ठौर	दलित					✓
८१	लाल बहादुर नेपाली	तुल्छी नेपाली	२	२	ठौर	दलित					✓
८२	शेर बहादुर नेपाली	नान्कली नेपाली	२	४	ठौर	दलित					✓
८३	जय वादी	सारदा वादी	३	३	ठौर	दलित					✓
८४	कर्ण बहादुर वादी	तिर्था वादी	१	३	ठौर	दलित					✓
८५	कर्ण वादी	जालिमा वादी	२	३	ठौर	दलित					✓
८६		डिलसरा वादी	२	२	ठौर	दलित	१ म				✓
८७	परे नेपाली		२	६	ठौर	दलित	१ पु				✓
८८	जय बहादुर नेपाली	नान्कली नेपाली	५	३	ठौर	दलित					✓
८९	भक्त नेपाली		३	२	ठौर	दलित					✓
९०	जैसिंह नेपाली	कस्तुरी नेपाली	५	६	ठौर	दलित					✓
९१	कलविर नेपाली		३	१	ठौर	दलित					✓
९२	नरेन्द्र थापा	पिमसरी थापा	४	३	डाँडा	क्षेत्री					✓
९३	मुन्दरी थापा		१	१	डाँडा	क्षेत्री	१ म				✓
९४	कालि बहादुर थापा		४	५	डाँडा	क्षेत्री					✓
९५	धने नेपाली	कल्या नेपाली	२	४	अर्नि	दलित					✓
९६	अम्बर नेपाली	नैसरा नेपाली	१	६	अर्नि	दलित					✓
९७	विसिंह नेपाली	कलि नेपाली	५	५	अर्नि	दलित					✓
९८	विसिंह नेपाली		५	१	अर्नि	दलित					✓
९९	विसिंह नेपाली	गाले नेपाली	२	३	अर्नि	दलित					✓
१००	कर्ण नेपाली		६	२	अर्नि	दलित					✓
१०१	धन बहादुर नेपाली	सरिता नेपाली	२	५	अर्नि	दलित					✓
१०२	जैसिंह नेपाली	नैसरा नेपाली	२	२	अर्नि	दलित					✓
१०३	देव बहादुर नेपाली	देउसरी नेपाली	२	२	अर्नि	दलित					✓
१०४	करे नेपाली	पदमी नेपाली	३	७	अर्नि	दलित					✓
१०५	कालि बहादुर नेपाली	जैसरा नेपाली	१	४	अर्नि	दलित					✓
१०६	दलविर नेपाली	जैसरी नेपाली	२	४	अर्नि	दलित					✓
१०७	विरे नेपाली	लाल नेपाली	४	२	अर्नि	दलित					✓
१०८	माने बहादुर थापा	तेल्सरा थापा	१	४	सिउर	क्षेत्री				✓	
१०९	पदमी थापा		१	३	सिउर	क्षेत्री	१ म				✓
११०	जय बहादुर थापा	देवी थापा	१	५	सिउर	क्षेत्री			✓		
१११	निर बहादुर थापा	लालि थापा	२	४	सिउर	क्षेत्री			✓		
११२	प्रेम बहादुर थापा		३	२	सिउर	क्षेत्री				✓	
११३	मैने थापा	नैसरा थापा	३	२	गाम्वा	क्षेत्री					✓

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल महिला/पुरुष	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V ₁	V ₂	V ₃	V ₄
११४	धन बहादुर थापा	नैसरा थापा	३	१	गाम्वा	क्षेत्री					✓
११५	देव थापा		३	२	चिन्नाघर	क्षेत्री				✓	
११६	तुलसिंह थापा	कलासि थापा	३	४	चिन्नाघर	क्षेत्री				✓	
११७	मान बहादुर थापा	कलि थापा	१	३		क्षेत्री				✓	
११८	सर्पे थापा	सरकली थापा	१	५	आग्ना	क्षेत्री				✓	
११९	किरण थापा	कमला थापा	२	३	गारा	क्षेत्री				✓	
१२०	धनसिंह थापा	नैसरी थापा	१	३	गारा	क्षेत्री				✓	
१२१	धन बहादुर थापा	राती थापा	२	२	दुधाघर	क्षेत्री			✓		
१२२	हर्के थापा	सविना थापा	२	३	दुधाघर	क्षेत्री			✓		
१२३	कर्ण बहादुर थापा	दुर्गा थापा	२	२	दुधाघर	क्षेत्री			✓		
१२४	अम्बर बहादुर थापा	कल्पना थापा	१	२	दुधाघर	क्षेत्री				✓	
१२५	मान बहादुर थापा	तुला थापा	३	१	दुधाघर	क्षेत्री				✓	
१२६	तुल बहादुर थापा	नविना थापा	२	२	दुधाघर	क्षेत्री				✓	
१२७	सर्पे थापा	देवी थापा	४	३	चप्या	क्षेत्री			✓		
१२८	भक्त बहादुर थापा	धमिला थापा	२	२	चप्या	क्षेत्री				✓	
१२९	भवानी थाया	कमला थापा	२	४	लाम्पोरी	क्षेत्री			✓		
१३०	विजय थापा	सिता थापा	२	२	लाम्पोरी	क्षेत्री				✓	
१३१	लोकेन्द्र थापा	रामशिला थापा	४	२	लाम्पोरी	क्षेत्री			✓		
१३२	हरि बहादुर थापा	पियारी थापा	५	४	लाम्पोरी	क्षेत्री			✓		
१३३	दिपक थापा		२	३	लाम्पोरी	क्षेत्री		✓			
१३४	तुल बहादुर थापा	कलादेवी थापा	६	३	जुडवया	क्षेत्री			✓		
१३५	विसिंह थापा	सुन्दरी थापा	४	५	जुडवया	क्षेत्री				✓	
१३६	लाल बहादुर थापा	सरीता थापा	३	३	जुडवया	क्षेत्री				✓	
१३७	विर बहादुर थापा	रुपा थापा	६	५	जुडवया	क्षेत्री				✓	
१३८	हरि बहादुर थापा	नैसरा थापा	२	२	जुडवया	क्षेत्री				✓	
१३९	विरे थापा	कलि थापा	२	३	सानानी	क्षेत्री				✓	
१४०	विपि थापा	लक्ष्मी थापा	३	१	सानानी	क्षेत्री				✓	
१४१	कर्ण बहादुर थापा	क्षमता थापा	३	४	सानानी	क्षेत्री				✓	
१४२	भिम थापा		२	४	सानानी	क्षेत्री			✓		
१४३	कर्ण बहादुर थापा	देउरुपा थापा	२	४	सानानी	क्षेत्री			✓		
१४४	अम्बर थापा	नैसरी थापा	३	५	सानानी	क्षेत्री				✓	
१४५	नर बहादुर थापा		१	२	सानानी	क्षेत्री	१ पु				✓
१४६	हक बहादुर नेपाली	भविसरा नेपाली	३	२	सानानी	दलित					✓
१४७	भरेस नेपाली		२	२	सानानी	दलित	१ म				✓
१४८	ऐवान थापा	सरी थापा	३	२	वथान	क्षेत्री				✓	
१४९	सेर बहादुर थापा	मैसरा थापा	५	१	वथान	क्षेत्री				✓	
१५०	जय बहादुर थापा	हरिकला थापा	३	२	वथान	क्षेत्री				✓	
१५१	सते थापा	मनकला थापा	४	३	वथान	क्षेत्री				✓	
१५२	कर्ण बहादुर थापा	धर्मा थापा	२	३	वथान	क्षेत्री				✓	
१५३	पियारे थापा	कलि थापा	३	४	वथान	क्षेत्री					✓
१५४	देव बहादुर थापा	नाकली थापा	३	३	वथान	क्षेत्री				✓	
१५५	जय बहादुर थापा		२	३	वथान	क्षेत्री				✓	
१५६	देव बहादुर थापा		२	४	वथान	क्षेत्री				✓	
१५७	पुने थापा	भदी थापा	३	३	वयाडाँडा	क्षेत्री					✓

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल महिला/पुरुष	सुझासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V ₁	V ₂	V ₃	V ₄
१५८	परे थापा		१	१	बयाडाँडा	क्षेत्री			✓		
१५९	तुले थापा		४	४	लेख	क्षेत्री		✓			
१६०	प्रेम बहादुर थापा		४	३	लेख	क्षेत्री				✓	
१६१	लाला बहादुर थापा		२	१	लेख	क्षेत्री		✓			
१६२	प्रम बहादुर थापा	जय थापा	३	३	लेख	क्षेत्री			✓		
१६३	जित थापा		२	३	लेख	क्षेत्री		✓			
१६४	देव बहादुर थापा		१	४	लेख	क्षेत्री			✓		
१६५	भक्त थापा	जल्दरी थापा	४	१	लेख	क्षेत्री				✓	
१६६	रक्त बहादुर थापा		१	१	लेख	क्षेत्री	१ म			✓	
१६७	अम्बर थापा		२	३	लेख	क्षेत्री				✓	
१६८	चन्द्र थापा		२	२	लेख	क्षेत्री				✓	
१६९	नविर दमाइ		२	४	दमाइ	दलित				✓	
१७०	विष्णे दमाइ		२	४	दमाइ	दलित	१ म			✓	
१७१	मानसिंह दमाइ	मुन्दरी दमाइ	६	६	दमाइ	दलित			✓		
१७२	सर्पे दमाइ		५	३	दमाइ	दलित				✓	
१७३	कृष्ण दमाइ	जरी दमाइ	२	२	दमाइ	दलित	१ म			✓	
१७४	रगे दमाइ		४	३	दमाइ	दलित				✓	
१७५	जैसी दमाइ	ध्योपी दमाइ	६	४	दमाइ	दलित				✓	
१७६	प्रेम दमाइ	नैसरा दमाइ	५	२	दमाइ	दलित				✓	
१७७	कसे दमाइ		८	५	दमाइ	दलित				✓	
१७८	कर्ण दमाइ		६	३	दमाइ	दलित				✓	
१७९	कालि दमाइ	कलि दमाइ	२	४	दमाइ	दलित	१ पु			✓	
१८०	लालहि दमाइ		३	५	दमाइ	दलित				✓	
१८१	वादि दमाइ	मैसरी दमाइ	२	३	दमाइ	दलित				✓	
१८२	कृष्ण दमाइ	कमला दमाइ	२	१	दमाइ	दलित				✓	
१८३	विरे दमाइ		५	४	दमाइ	दलित				✓	
१८४	धनविर दमाइ	विदी दमाइ	४	३	दमाइ	दलित				✓	
१८५	सर्पे थापा	केशरी थापा	३	३	नाउ	क्षेत्री			✓		
१८६	कृष्ण थापा	नैसरा थापा	१	४	नाउ	क्षेत्री			✓		
१८७	राम बहादुर थापा	पनी थापा	१	३	नाउ	क्षेत्री			✓		
१८८	विर्खे थापा		०	१	नाउ	क्षेत्री	१ पु			✓	
१८९	कर्ण बहादुर थापा	मुनी थापा	१	२	आग्ना	क्षेत्री			✓		
१९०	जिवन थापा	कल्याना थापा	२	२	आग्ना	क्षेत्री			✓		
१९१	मोहन थापा	कालिका थापा	५	३	आग्ना	क्षेत्री			✓		
१९२	सर्पे थापा		२	४	नपुर्ण	क्षेत्री			✓		
१९३	शान्त थापा	कमला थापा	२	२	नपुर्ण	क्षेत्री		✓			
१९४	परे थापा	देउसरी थापा	१	१	नपुर्ण	क्षेत्री			✓		
१९५	अम्मर नेपाली	आमना नेपाली	२	६	नपुर्ण	दलित				✓	
१९६	प्रेम नेपाली	हिउसरा नेपाली	३	५	नपुर्ण	दलित				✓	
१९७	प्रेम बहादुर बुढा	जैसरा बुढा	५	१	नपुर्ण	दलित			✓		
१९८	कसि नेपाली	तुली नेपाली	३	३	नपुर्ण	दलित			✓		
१९९	परे नेपाली	कलि नेपाली	४	५	नपुर्ण	दलित			✓		
२००	बहादुर नेपाली	धर्मशिला नेपाली	४	३	नपुर्ण	दलित			✓		
२०१	प्रेम हादुर नेपाली	किबला नेपाली	६	२	नपुर्ण	दलित			✓		

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल महिला/पुरुष	सुझटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V ₁	V ₂	V ₃	V ₄
२०२	जय बहादुर थापा		७	१	नपुर्ण	क्षेत्री				✓	
२०३	जित बहादुर थापा	जैकरा थापा	१	४	जम्ली	क्षेत्री				✓	
२०४	विर बहादुर थापा	जैसरा थापा	४	३	जम्ली	क्षेत्री				✓	
२०५	धने थापा	धनी थापा	४	३	जम्ली	क्षेत्री				✓	
२०६	कर्ण बहादुर थापा	सितला थापा	५	२	टोटिग्ये	क्षेत्री				✓	
२०७	बल बहादुर थापा	मुनी थापा	१	४	टोटिग्ये	क्षेत्री				✓	
२०८	नैन बहादुर थापा	भिम थापा	६	२	टोटिग्ये	क्षेत्री				✓	
२०९	कर्ण बहादुर थापा	सुन्दरी थापा	५	३	टोटिग्ये	क्षेत्री				✓	
२१०	कृष्ण थापा	देवी थापा	२	३	टोटिग्ये	क्षेत्री				✓	
२११	विरे थाप	सरी थापा	१	२	टोटिग्ये	क्षेत्री				✓	
२१२	कर्ण बहादुर थापा	तुली थापा	२	२	टोटिग्ये	क्षेत्री			✓		
२१३	राम थापा	धनी थापा	२	१	टोटिग्ये	क्षेत्री			✓		
२१४	धनसिंह थापा	देउसरी थापा	४	३	टोटिग्ये	क्षेत्री				✓	
२१५	भक्त बहादुर थापा	गिता थापा	२	३	टोटिग्ये	क्षेत्री				✓	
२१६	प्रम बहादुर सुनार	विमा सुनार	३	४	सुनार	दलित			✓		
२१७	निमेश नेपाली	तुलि नेपाली	१	३	ठोर	दलित					✓
२१८	गोगल वादी	मुगली वादी	५	६	विरामारा	दलित					✓
२१९	तुल बहादुर थापा		२	२	धाकीकुवा	क्षेत्री			✓		
२२०	जय बहादुर थापा	गैसरा थापा	२	२	धाकीकुवा	क्षेत्री		✓			
२२१	अमर बहादुर थापा	रुपकला थापा	२	२	लाम्पोरी	क्षेत्री		✓			
२२२	हरि बहादुर दमाई	कमला दमाई	१	३	दमाई	दलित					✓
२२३	विर बहादुर थापा		२	३	काल्नी	क्षेत्री				✓	
२२४	विर बहादुर सुनार	नैसरा सुनार	३	२	सुनार	दलित				✓	
२२५	महेश बहादुर थापा	कल्पना थापा	३	२	गाउँ	क्षेत्री			✓		
२२६	पदमी थापा		३	२	कोल	क्षेत्री					✓
जम्मा			६४३	६८६			२०	३	३६	९२	९५
साविक वडा ६											
१	विर बहादुर बुढा	नैनसरा बुढा	१	२	खलफ्कुरा	क्षेत्री	१ पु			✓	
२	मान बहादुर बुढा	भविसरा बुढा	३	३	खलफ्कुरा	क्षेत्री					✓
३	लाल बहादुर बुढा	माधी बुढा	२	५	खलफ्कुरा	क्षेत्री	१ पु			✓	
४	हर्क बहादुर बुढा क्षेत्री	पानसरा बुढा	२	३	खलफ्कुरा	क्षेत्री					✓
५	देव बहादुर बुढा	जैसरा बुढा	१	३	खलफ्कुरा	क्षेत्री				✓	
६	दलिसंह बुढा	लाल सारा बुढा	२	३	खलफ्कुरा	क्षेत्री					✓
७	विर बहादुर बुढा	गौरी बुढा	२	३	खलफ्कुरा	क्षेत्री				✓	
८	धने बुढा	धनी बुढा	२	३	खलफ्कुरा	क्षेत्री				✓	
९	कर्ण बहादुर बुढा	मन्दरी बुढा	६	४	खलफ्कुरा	क्षेत्री					✓
१०	गोरख बहादुर बुढा	अनिता बुढा	१	३	खलफ्कुरा	क्षेत्री				✓	
११	कृति बहादुर बुढा	कमला के.सी	३	१	खलफ्कुरा	क्षेत्री				✓	
१२	तिलक बहादुर बुढा	देवी बुढा	२	२	खलफ्कुरा	क्षेत्री				✓	
१३	हर्क बहादुर बुढा	हस्तकला बुढा	२	४	खलफ्कुरा	क्षेत्री	१ म		✓		
१४	गोरख बुढा	कली बुढा	१	२	कृष्णटोल	क्षेत्री					✓
१५	खड्ग बहादुर बुढा	कालिका थापा	१	२	कृष्णटोल	क्षेत्री				✓	
१६	दलिसंह बुढा	देवी बुढा	३	५	कृष्णटोल	क्षेत्री				✓	
१७	हरि बहादुर बुढा	जुना बुढा	२	१	कृष्णटोल	क्षेत्री			✓		

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल महिला/पुरुष	सुझासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
१८	जैसिंह बुढा	तुली बुढा	४	४	कृष्णटोल	क्षेत्री					✓
१९	अमर बहादुर बुढा	मुनी बुढा	३	३	कृष्णटोल	क्षेत्री				✓	
२०	विर्खे बुढा	मनसरा बुढा	१	२	नाईक	क्षेत्री				✓	
२१	परे बुढा	तुली बुढा	१	१	नाईक	क्षेत्री					✓
२२	विरसिंह बुढा	छिता कार्की	३	१	नाईक	क्षेत्री					✓
२३	मान बहादुर बुढा	मन्दरी बुढा	७	३	नाईक	क्षेत्री	१ म				✓
२४	गोरे बुढा	पदमी बुढा	२	४	नाईक	क्षेत्री				✓	
२५	जैसिंह बुढा	लालसरा बुढा	३	४	नाईक	क्षेत्री	१ म			✓	
२६	विर बहादुर बुढा	लाली बुढा	७	१	भाईरघर	क्षेत्री					✓
२७	लाल सिंह बुढा	धनी बुढा	३	३	भाईरघर	क्षेत्री					✓
२८	कर्ण बहादुर बुढा	कल्या बुढा	२	३	भाईरघर	क्षेत्री				✓	
२९	जैसिंह बुढा	धनी बुढा	३	५	भाईरघर	क्षेत्री				✓	
३०	नविन बुढा	लक्ष्मी बुढा	२	३	मुरिकन	क्षेत्री					✓
३१	जस्वीर बुढा	नानकला बुढा	२	४	मुरिकन	क्षेत्री				✓	
३२	हर्कविर बुढा	हरिकला बुढा	२	४	मुरिकन	क्षेत्री	१ म			✓	
३३	राम बहादुर बुढा	हसिला बुढा	३	४	मुरिकन	क्षेत्री				✓	
३४	हरि बहादुर बुढा	विमला बुढा	३	२	मुरिकन	क्षेत्री				✓	
३५	नन्द बहादुर बुढा	मुनिसा बुढा	१	३	मुरिकन	क्षेत्री	१ पु			✓	
३६	भोटे बुढा	हरिकला बुढा	३	६	मुरिकन	क्षेत्री					✓
३७	चक्र बहादुर बुढा	पूर्णमा बुढा	२	३	मुरिकन	क्षेत्री				✓	
३८	विने बुढा	लाल बुढा	३	४	पोरी डाँडा	क्षेत्री				✓	
३९	मान बहादुर बुढा	हसिला बुढा	६	३	पोरी डाँडा	क्षेत्री	१ म				✓
४०	प्रेम बहादुर बुढा	मैनसरा बुढा	२	५	काँडाघर	क्षेत्री				✓	
४१	साले बुढा	कालु बुढा	१	१	काँडाघर	क्षेत्री					✓
४२	नर बहादुर बुढा	सितला बुढा	३	५	काँडाघर	क्षेत्री					✓
४३	विरे बुढा	मन्दरी बुढा	३	३	काँडाघर	क्षेत्री					✓
४४	गणेश बुढा	सिता बुढा	१	३	काँडाघर	क्षेत्री					✓
४५	जय बहादुर बुढा	पियारी बुढा	३	५	काँडाघर	क्षेत्री				✓	
४६	विरवल बुढा	कला बुढा	१	३	काँडाघर	क्षेत्री			✓		
४७	विसे जैसी	नैनी जैसी	४	७	डाँडामाथि	क्षेत्री			✓		
४८	राम प्रसाद शर्मा	कौशिला शर्मा	७	४	डाँडामाथि	ब्राम्हण			✓		
४९	वालाराम शर्मा ब	राधिका शर्मा	४	२	डाँडामाथि	ब्राम्हण				✓	
५०	केवल अधिकारी	देउसरा अधिकारी	५	४	डाँडामाथि	ब्राम्हण				✓	
५१	हरि बहादुर अधिकारी	हरिकला खत्री	२	२	डाँडामाथि	ब्राम्हण					✓
५२	भिम प्रसाद शर्मा	नैनसरा शर्मा	३	३	दुम्रापाख	ब्राम्हण				✓	
५३	जसे जैसी	कली जैसी	२	२	दुम्रापाख	क्षेत्री					✓
५४	पसे जैसी	बुदी जैसी	४	३	दुम्रापाख	क्षेत्री					✓
५५	पदम बहादुर बुढा	कल्पना बुढा	४	३	विटावर	क्षेत्री					✓
५६	हर्के बुढा	मिना बुढा	७	३	विटावर	क्षेत्री				✓	
५७	बहादुर बुढा	कलि बुढा	१	१	विटावर	क्षेत्री				✓	
५८	दिपक बुढा	सवित्रा बुढा	२	१	विटावर	क्षेत्री					✓
५९	जैसिंह बुढा	भगवती बुढा	२	२	काँडाघर	क्षेत्री				✓	
६०	मन्दिर बुढा	हरिकलि बुढा	३	३	मुथिवर	क्षेत्री				✓	
६१	दिपक बुढा	विमला बुढा	२	३	मुथिवर	क्षेत्री					✓

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल महिला/पुरुष	सुझासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V ₁	V ₂	V ₃	V ₄
६२	नर बहादुर लोहार	नैनी लोहार	३	२	टमटा	दलित	१ म				✓
६३	कर्ण बहादुर टमटा	तुली टमटा	२	५	टमटा	दलित					✓
६४	अम्मर बहादुर नेपाली	देवी नेपाली	३	३	दाल्कडाँडा	दलित					✓
६५	जैसिंह नेपाली	विर्मी नेपाली	५	४	दाल्कडाँडा	दलित	१ पु				✓
६६	मानसिंह नेपाली	तुली चदारा	२	४	दाल्कडाँडा	दलित	१ पु			✓	
६७	धन बहादुर नेपाली	रुपा नेपाली	३	४	दाल्कडाँडा	दलित					✓
६८	प्रेम बहादुर नेपाली	तुली नेपाली	२	३	दाल्कडाँडा	दलित					✓
६९	विर बहादुर नेपाली	धनसरा नेपाली	४	१	दाल्कडाँडा	दलित			✓		
७०	मन्विर चदारा	बुद्धी नेपाली	३	३	दाल्कडाँडा	दलित					✓
७१	हर्क बहादुर नेपाली	भिम नेपाली	२	३	दाल्कडाँडा	दलित				✓	
७२	कर्ण बहादुर चदारा	जैसरा चदारा	५	२	दाल्कडाँडा	दलित				✓	
७३	विसिंह चदारा	पार्वती चदारा	२	२	दाल्कडाँडा	दलित					✓
७४	जय बहादुर चदारा	मैनसरी चदारा	२	१	दाल्कडाँडा	दलित				✓	
७५	कालि बहादुर नेपाली	कलि नेपाली	५	२	दाल्कडाँडा	दलित					✓
७६	हर्के चदारा	जैसरा चदारा	१	२	दाल्कडाँडा	दलित					✓
७७	मन्विर चदारा	बुढी चदारा	२	३	दाल्कडाँडा	दलित					✓
७८	पृथ्वि बहादुर चदारा	गोपी चदारा	१	२	दाल्कडाँडा	दलित					✓
७९	विर्खे चदारा	जैसरी चदारा	५	५	दाल्कडाँडा	दलित	१ म				✓
८०	जसे चदारा	विरवली चदारा	२	४	दाल्कडाँडा	दलित					✓
८१	मुने चदारा	कालु चदारा	५	३	दाल्कडाँडा	दलित					✓
८२	विरे वुढा	पानसरा वुढा	४	३	भल्कुरा	क्षेत्री				✓	
८३	अम्मर बहादुर वुढा	कलि वुढा	४	२	भल्कुरा	क्षेत्री					✓
८४	जैसिंह वुढा	जुनकीरा वुढा	३	३	भल्कुरा	क्षेत्री				✓	
८५	मान बहादुर वुढा	तुलासारा वुढा	३	२	नाईक	क्षेत्री				✓	
८६	पदम बहादुर वुढा	कालिक वुढा	३	२	पारीगया	क्षेत्री	१ म			✓	
८७	कर्ण बहादुर वुढा	लक्षी वुढा	२	१	नाईक	क्षेत्री				✓	
८८	देउसरी वुढा		१	०	पारीगया	क्षेत्री	१ म				✓
८९	तुल्सिंह वुढा	लालसरा वुढा	३	३	नाईक	क्षेत्री	१ पु			✓	
९०	मान बहादुर वुढा	मैनसरा वुढा	२	२	नाईक	क्षेत्री				✓	
९१	लाल बहादुर वुढा	गोरी वुढा	२	१	नाईक	क्षेत्री				✓	
९२	जय बहादुर वुढा	मुनी वुढा	२	४	विटावर	क्षेत्री				✓	
९३	दले वुढा		०	१	नाईक	क्षेत्री	१ पु				✓
९४	कमला वुढा	मुनी वुढा	१	२	तिदुआरी	क्षेत्री	१ पु			✓	
९५	मान बहादुर वुढा	धनसरा वुढा	२	३	तिदुआरी	क्षेत्री					✓
९६	भिम बहादुर वुढा	गित वुढा	२	२	तिदुआरी	क्षेत्री				✓	
९७	लाल बहादुर वुढा	विनिता वुढा	२	४	तिदुआरी	क्षेत्री				✓	
९८	हरि बहादुर वुढा	देवी वुढा	१	३	तिदुआरी	क्षेत्री				✓	
९९	भक्ते वुढा	नानकला वुढा	२	२	तिदुआरी	क्षेत्री				✓	
१००	प्रेम बहादुर वुढा	मुन वुढा	१	१	तिदुआरी	क्षेत्री					✓
१०१	हिरे वुढा	मन्दरी वुढा	१	१	तिदुआरी	क्षेत्री				✓	
१०२	हरि प्रसाद शर्मा	ललिता शर्मा	३	३	तिदुआरी	ब्राम्हण					✓
१०३	तिलराम शर्मा	गिता शर्मा	२	१	तिदुआरी	ब्राम्हण	१ म				✓
१०४	काँसीराम शर्मा	कुवरा शर्मा	२	२	तिदुआरी	ब्राम्हण				✓	
१०५	जनक शर्मा	चन्द्रिका शर्मा	३	२	तिदुआरी	ब्राम्हण	१ म			✓	

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल महिला/पुरुष	सुझटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V ₁	V ₂	V ₃	V ₄
१०६	जैसिंह चदारा	रंगि चदारा	७	३	लेखाघर	दलित	१ म				✓
१०७	शान्त बहादुर चदारा	धनसरा चदारा	२	१	लेखाघर	दलित					✓
१०८	नरविर बुढा		०	१	काँडाघर	क्षेत्री	१ पु				✓
जम्मा			२८७	३००			२२	०	६	५३	४९
कूल जम्मा			१२१८	१२६७			५८	३	७५	१८७	१७०

अनुसूची ३ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना अनुमोदन

आज मिति २०६२ साल चैत्र ६ गते देडागाड नगरपालिका, बागमतीकोटका मेयर श्री लाल बहादुर महतराको अध्यक्षतामा यस नगरपालिकाका वडा नं. १, २, ३, ४, ५, ६ र ७ मा इकाई-नेपाल (PSPC JV) को सहजीकरण र Neelam Nepal को सहयोगमा सम्बन्धित वडाले तयार पारेको स्थानीय अनुकूलन योजना (लापा) को हलफुल तथा अनुमोदनका लागि तपशील बमोजिमको उपस्थितिमा बैठक बसी तपशील बमोजिमका प्रस्तावमा हलफुल गरियो।

उपस्थिति

- १) लाल बहादुर महतरा, मेयर, देडागाड नं.पा. [Signature]
- २) कैशिला बती खत्री बाबो, प्रदेश ^{सभा} सदस्य, कर्णाली प्रदेश [Signature]
- ३) सरिता बली, उप-मेयर, देडागाड, नं.पा. [Signature]
- ४) सुमन चिमिरे, कार्यक्रम व्यवस्थापक, PSPC, नेपाल [Signature]
- ५) चन्द्र बहादुर थापा (नि.व्य.स) अध्यक्ष जनप्रियताविज्ञान [Signature]
- ६) प्रेमबहादुर खत्री का अध्यक्ष बमोजिम [Signature]
- ७) रामकृष्ण थापा गुर्पापाखो, सहस्र व्यक्ति-४ [Signature]
- ८) गौरी कामी कार्यपालिका सदस्य नं १ गौरी [Signature]
- ९) सिद्धा सुनार सदस्य [Signature]
- १०) विश्वकला नेपाली [Signature]
- ११) चन्द्र बमोजिम नगर का.सं. [Signature]
- १२) सभा जैसी [Signature]
- १३) देव शंकर [Signature]
- १४) कर्ण बहादुर बुढा [Signature]
- १५) सवि [Signature]
- १६) वि. व. बहा [Signature]
- १७) राम चन्द्र जैसी [Signature]
- १८) बुजा बमोजिम नगर का.सं. [Signature]
- १९) पदम बमोजिम नगर का.सं. [Signature]
- २०) बल्ले साकी कार्यपालिका सदस्य नं १ [Signature]

२) प्रस्ताव नं. २ माथी छलफल गर्दा स्थानीय अनुकुल योजना तयारीमा सहयोग गर्ने नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण प्रन्त्रालय, पहाडी साना किसानका लागि अनुकुल आयोजना, आइफाड, इकर्स-नेपाल, प्राविधिकल सोलुसन कन्सल्टेन्सी नेपाल, निर्वाचित वन प्रातिनिधीहरू, स्थानीय बुद्धिजीवीहरू लगायत सम्पूर्ण समुदायलाई ध्यानवाह दिने निर्णय गरियो।

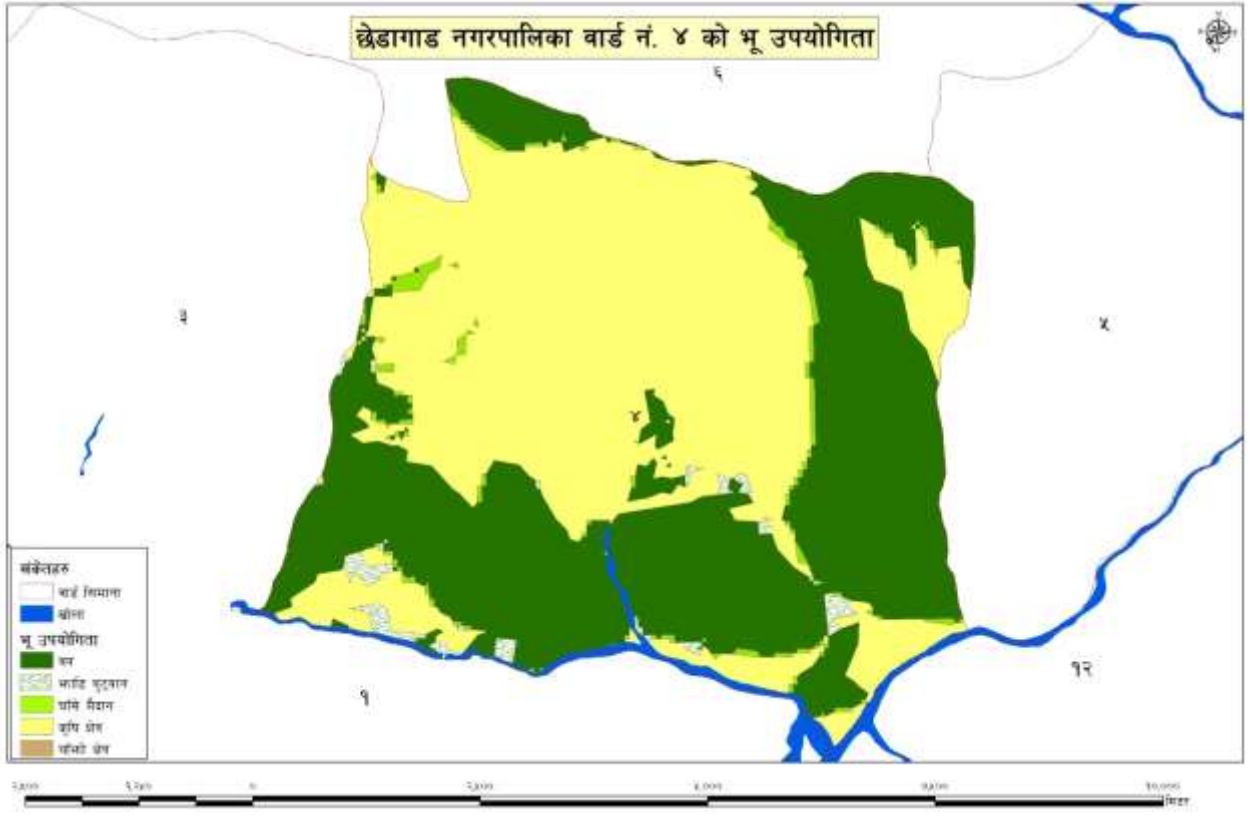
३) तयार भएका स्थानीय अनुकुल योजनाहरूको कार्यान्वयनमा सहयोगको लागि पहाडी साना किसानका लागि अनुकुल आयोजना लगायतका सरकारी एवं गैर-सरकारी तिकायतहरूमा अनुरोध गर्ने निर्णय गरियो।

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

(आ.व. २०७५/७६ - २०७७/७८)

छेडागाड नगरपालिका
वडा नं ४ जाजरकोट